

26—29 april

Debatter m. m.

	Sid.
Tisdagen den 26 april	
Interpellation av herr Alexanderson ang. ändringar i domkretsindelningen för underrätterna	5
Onsdagen den 27 april	
Reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.	8
Om vissa familjepolitiska åtgärder	21
Om uppskov med omläggningen till högertrafik	24
Kostnader för övergång till högertrafik	25
Vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen	32
Om vissa riktlinjer för en författningsreform	33
Bidrag till politiska partier	38
Om förbud mot retroaktiv lagstiftning	39
Granskning av statsrådsprotokollen:	
Utskottets dechargearbete	40
Höjningen av bilaccisen	43
Vissa expropriationsärenden	48
Förläggningen av skola i Gagnefs kommun	53
Tillstånd till lotteri	56
Domstolsjurister i riksdagstjänst	66
Ändringar i instruktioner	71
Förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter	75
Landshövdingarnas bisysslor	80
Utvecklingskredit till Sudan	82

Anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete	Sid. 92
Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet	96
Om statsanslag till Jägarnas riksförbund	108
Om motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfas- tigheter	110

Torsdagen den 28 april

Svar på enkla frågor:

av herr Dahlén ang. arbetet inom Förenta Nationerna för visst stöd åt afrikanska stater	113
av herr Isacson ang. en förbättrad trafikundervisning	116
Svar på interpellation av herr Nilsson, Ferdinand, om beskattning av vissa utlandsresor m. m.	118

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 27 april

Jordbruksutskottets utlåtande nr 10, ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m.	8
Statsutskottets utlåtande nr 50, om pension åt fiskmästare John Jonasson	21
Första lagutskottets utlåtande nr 23, ang. tillämpningen av svenska straffregler för utomlands begångna gärningar	21
— nr 24, om viss kombination av påföljder för brott	21
— nr 25 om säkerhetsåtgärder beträffande vissa nöjesanläggningar	21
Andra lagutskottets utlåtande nr 38, om indexreglering av de all- männa barnbidragen	21
— nr 40, om vissa familjepolitiska åtgärder	21
— nr 42, om översyn av bestämmelserna om reseersättning från den allmänna sjukförsäkringen	24
Tredje lagutskottets utlåtande nr 27, ang. förslag till lag om vad som är fast egendom	24
— nr 28, ang. företagsinteckning m. m.	24
— nr 29, om uppskov med omläggningen till högertrafik	24
Statsutskottets utlåtande nr 49, ang. anslag till kostnader för över- gång till högertrafik	25
Bevillningsutskottets betänkande nr 12, ang. fördelning av kostna- derna för högertrafikens genomförande	31
Tredje lagutskottets utlåtande nr 30, ang. bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m.	32

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 51, ang. bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m.	32
Tredje lagutskottets utlåtande nr 31, om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om förmyndaransvar	32
— nr 32, ang. vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen	32
— nr 33, ang. de hygieniska bestämmelserna för import av vilt ..	32
— nr 34, om traktorsläpvagns utrustande med varningsskylt	32
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28, om ökat samhälleligt stöd till motorsport bland ungdom	32
— nr 29, ang. flygutbildningen m. m.	33
Utrikesutskottets utlåtande nr 3, om förklaring enligt artikel 46 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna	33
— nr 4, ang. provisorisk tillämpning av bestämmelser om privilegier och immunitet för organisationen för europeisk rymdforskning	33
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, ang. ändring i lagen om val till riksdagen m. m.	33
— nr 29, om kungörande av röstlängd	33
— nr 30, om vissa riktlinjer för en författningsreform	33
Statsutskottets utlåtande nr 53, ang. anslag till bidrag till politiska partier	38
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 31, om beaktande av den enskildes intressen vid utarbetande av en ny grundlag	39
— nr 32, om förbud mot retroaktiv lagstiftning	39
— memorial nr 33, ang. granskning av de i statsrådet förda protokollen	40
Statsutskottets utlåtande nr 52, ang. utbildning i automatisk databehandling samt anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete	92
— memorial nr 54, ang. gemensam votering i fråga om anslag till Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar	95
— nr 55, ang. gemensam votering i fråga om anslag till Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader	95
— nr 56, ang. gemensam votering i fråga om anslag till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar	96
— nr 57, ang. gemensam votering i fråga om krediter för bostadsförbättringar	96
Bevillningsutskottets betänkande nr 31, ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet	96
Jordbruksutskottets utlåtande nr 8, om statsanslag till Jägarnas riksförbund	108
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 30, ang. utbyggnaden av Södertälje kanal	110
— nr 31, om motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter	110

Tisdagen den 26 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande månad.

Anmälades och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 142, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot förgiftningsolyckor bland barn;

nr 143, i anledning av väckta motioner om förläggande av idrottsinstruktörsutbildning till Kiruna; och

nr 144, i anledning av väckta motioner om ökad social informationsverksamhet m. m. samt om effektivisering av den statliga pressinformationen.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 3 och 4, konstitutionsutskottets utlåtanden nr 28—32 och memorial nr 33, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 52—57, bevillningsutskottets betänkande nr 31, jordbruksutskottets utlåtanden nr 8 och 10 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 30 och 31.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Jag hemställer, att kammaren måtte besluta att på morgondagens föredragningslista jordbruksutskottets utlåtande nr 10 sättes främst bland två gånger bordlagda ärenden och vidare att statsutskottets utlåtande nr 53 uppföres näst efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 30 samt att statsutskottets utlåtande nr 49 och bevillningsutskottets betänkande nr 12 i nu nämnd ordning upp-

föres näst efter tredje lagutskottets utlåtande nr 29 ävensom slutligen att statsutskottets utlåtande nr 51 sättes näst efter tredje lagutskottets utlåtande nr 30.

Denna hemställan bifölles.

Interpellation ang. ändringar i domkretsindelningen för underrätterna

Herr **ALEXANDERSON** (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I anslutning till förstatligandet av rådhusrätterna är avsikten att överväga en genomgripande omprövning av domstolsorganisationen i landet, därvid bl. a. indelningen i domkretsar för första instansens domstolar sannolikt kommer att medföra mycket stora förändringar i förhållande till nuvarande situation. Frågan har flyktigt berörts i propositionen om stadsdomstolarnas förstatligande (nr 156:1964) men departementschefen avböjde att ta ställning till principerna för en sådan nyordning. Domstolskommittén har fått i uppdrag att utarbeta ett konkret förslag till domkretsindelning men något dylikt har ännu icke framlagts.

Emellertid aktualiseras redan nu frågor om ny indelning i domkretsar på många håll i landet i anslutning till ändringar i den kommunala indelningen, som på vissa håll djupt ingriper i de bestående förhållandena. I vissa fall blir sålunda domsagor reducerade till en obetydlighet genom aktualiserade kommunsammanslagningar och kan i sådana fall knappast bestå som särskilda enheter. Redan under innevarande år blir Kungl. Maj:t nödsakad att ta ställning till hur den nya indelningen i domkretsar skall se ut i framtiden i

Interpellation ang. ändringar i domkretsindelningen för underrätterna

vissa delar av landet. Det är olyckligt att sådana avgöranden skall träffas innan de allmänna principerna för reformens genomförande framlagts och blivit föremål för ståndpunktstagande från statsmakternas sida. De avgöranden som nu träffas kommer nämligen att i varje fall lokalt och måhända även principiellt föregripa den allmänna reform på området, som nu förbereds.

Med hänvisning till det anförda an- håller jag att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att för riksdagen framlägga en redogörelse för de principer och allmänna överväganden, som i avbidan på en allmän översyn av domkretsindelningen för rikets underrätter avses bli vägledande vid avgörandet av de frågor av dylikt slag, som på grund av kommunindelningsfrågor och dylikt icke kan anstå?

På gjord proposition medgav kam- maren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 724, av herrar *Adolfsson* och *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden;

nr 725, av herr *Lundström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden;

nr 726, av fru *Segerstedt Wiberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden;

nr 727, av herr *Andersson, Torsten*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till lag om föreläggande av ordningsbot m. m.;

nr 728, av herr *Alexanderson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till lag om föreläggande av ordningsbot m. m.;

nr 729, av herrar *Lundberg* och *Svenungsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, med förslag rörande de värnpliktigas utbildning m. m.;

nr 730, av herr *Petersson, Erik Filip*, och herr *Åkesson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, med förslag rörande de värnpliktigas utbildning m. m.;

nr 731, av herr *Svenungsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, med förslag rörande de värnpliktigas utbildning m. m.;

nr 732, av herr *Petersson, Erik Filip, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107, med förslag till lag om vapenfri tjänst m. m.;

nr 733, av herrar *Sveningsson* och *Svenungsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107, med förslag till lag om vapenfri tjänst m. m.;

nr 734, av herr *Sörenson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107, med förslag till lag om vapenfri tjänst m. m.;

nr 735, av herr *Bengtson* och herr *Kristiansson, Axel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111, angående förordning om rätt för resande m. fl. att införa varor tull- och skattefritt, m. m.; samt

nr 736, av herr *Lundström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111, angående förordning om rätt för resande m. fl. att införa varor tull- och skattefritt, m. m.;

nr 737, av fru *Hultell*,

nr 738, av herr *Lundberg m. fl.*,

nr 739, av fru *Nilsson m. fl.*,

nr 740, av fru *Ohlsson, Lilly*, och fru *Landberg*,

nr 741, av fru *Olsson, Elvy*, och herr *Kristiansson, Axel*, samt

nr 742, av herrar *Virgin* och *Lundberg*,

sistnämnda sex motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 113, med förslag om förbättrad sjukpenningförsäkring; ävensom

nr 743, av herrar *Alexanderson* och *Ernulf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114, med förslag till lag om kontinentalsockeln m. m.;

nr 744, av herr *Lundberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114, med förslag till lag om kontinentalsockeln m. m.; samt

nr 745, av herrar *Werner* och *Adolfs-son*, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position nr 118, med anhållan om yttrande över förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 december 1959 (nr 612).

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.13.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 27 april förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 21 in-
nevarande månad.

Upplästes följande till kammaren in-
komna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet
från riksdagsarbetet under tiden den
2/5—den 7/5 1966 för att delta i möte
med Europarådets rådgivande försam-
ling i Strasbourg.

Stockholm den 25 april 1966

Lennart Geijer

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogos och hänvisades
motionerna nr 724—726 till statsut-
skottet,

motionerna nr 727—734 till lagutskott,
motionerna nr 735 och 736 till bevill-
ningsutskottet samt

motionerna nr 737—745 till lagut-
skott.

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Under förutsättning att de på före-
dragningslistan upptagna ärendena
medhinnas vid dagens plenum, vartill
goda utsikter synes förefinnas, kommer
arbetsplenum nästkommande fredag,
den 29 april, att inställas och bordlägg-
ningsplenum att hållas kl. 14.00.

**Ang. reglering av priserna på vissa
jordbruksprodukter, m. m.**

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets
utlåtande nr 10, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående reglering

av priserna på vissa jordbruksproduk-
ter och av sockernäringen, m. m. jämte
i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade
Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln
föreslagit riksdagen, att i avbidan på
särskild proposition i ämnet, för bud-
getåret 1966/67 beräkna till prisregle-
rande åtgärder på jordbrukets område
ett förslagsanslag av 160 miljoner kro-
nor och till särskilt stöd åt det mindre
jordbruket ett förslagsanslag av 92 mil-
joner kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en
den 4 mars 1966 dagtecknad proposi-
tion, nr 47, angående reglering av pri-
serna på vissa jordbruksprodukter och
av sockernäringen, m. m., vilken hän-
visats till jordbruksutskottet, föreslagit
riksdagen att

dels godkänna de i propositionen an-
givna grunderna för reglering av pri-
ser m. m. på vissa jordbruksprodukter
under regleringsåret 1966/67,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vid-
taga ändringar i förordningen den 3
juni 1955 (nr 284) angående slaktdjurs-
avgift m. m. i överensstämmelse med
vad som angivits i propositionen,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vid-
taga ändring i förordningen den 7 juni
1956 (nr 401) angående reglering av in-
försel av vissa levande djur och jord-
bruksprodukter m. m. i överensstäm-
melse med vad som angivits i propo-
sitionen,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, ef-
ter Kungl. Maj:ts medgivande, statens
jordbruksnämnd, att i övrigt vidtaga er-
forderliga åtgärder för att genomföra
prisregleringen under regleringsåret
1966/67,

dels godkänna vad i propositionen
föreslagits om användningen av inför-

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

selavgiftsmedel, som inflöte under regleringsåret 1966/67, och av andra i samband med jordbruksregleringen under regleringsåret inflytande avgiftsmedel,

dels godkänna de förslag, som framlagts i propositionen rörande dispositionen av införselavgiftsmedel, som inflöte eller influtit under regleringsåret 1965/66 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel,

dels godkänna vad i propositionen föreslagits rörande dispositionen av återstående behållning i clearingkassan för fettvaror,

dels godkänna de i propositionen angivna grunderna för reglering av sockerbetsodlingen och sockertillverkningen under tiden den 1 maj 1966—den 31 augusti 1967,

dels på riksstaten för budgetåret 1966/67 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett förslagsanslag av 167 000 000 kronor,

b) till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket ett förslagsanslag av 86 000 000 kronor,

dels medgiva, att de under fonden för förslag till statsverket för budgetåret 1953/54 anvisade investeringsanslagen Lagring av jordbruksprodukter, Ytterligare lagring av jordbruksprodukter och Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö under budgetåret 1966/67 finge användas för de med anslagen avsedda ändamålen.

Eftersom ett på 1960 års jordbruksutrednings arbete grundat nytt system för prissättning av jordbrukets produkter icke kunde träda i kraft den 1 september 1966, hade i propositionen framlagts förslag till fortsatt provisorisk reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringsen.

Den provisoriska regleringen av priserna på vissa jordbruksprodukter avsågs omfatta tiden den 1 september

1966—den 31 augusti 1967. Förslaget grundade sig på en mellan statens jordbruksnämnd samt jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation träffad överenskommelse. För prisregleringen förordades, att nu gällande provisoriska system med vissa jämkningar skulle tillämpas även under nästa regleringsår.

I fråga om sockernäringsen hade förslagits en provisorisk reglering för tiden den 1 maj 1966—den 31 augusti 1967 i enlighet med en överenskommelse som träffats mellan statens jordbruksnämnd samt företrädare för Sveriges betodlars centralförening och Svenska sockerfabriks aktiefabriken. Förslaget innebar i förhållande till vad som nu gällde betydande omläggningar av främst regleringsteknisk karaktär.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta och till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 660, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 812, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändring i förordningen den 7 juli 1956 (nr 401) angående reglering av införsel av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m. i överensstämmelse med vad som angivits i Kungl. Maj:ts proposition nr 47, varvid dock skulle gälla, att restitution av införselavgift för levande häst icke skulle medgivas;

2) de likalydande motionerna I: 661, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 811, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 47 måtte medgiva,

dels att jordbruket efter överenskommelse med jordbruksnämnden utan den inskränkning, som förordats av departementschefen i anslutning till bortfallet av stödet till spånadslinodlingen, finge äga förfoga över de införselavgiftsme-

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

del, som nästa regleringsår inflöte inom normalramen av 160 miljoner kronor, i överensstämmelse med den uppgörelse, som träffats mellan jordbruksnämnden samt jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation; samt

dels att behållningen på i runt tal 12,4 miljoner kronor av införselavgiftsmedel på potatis, som influtit före den 1 september 1965 och som redovisats inom normalramen, finge användas i enlighet med vad som överenskommits mellan statens jordbruksnämnd samt jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation, innebärande

att 8 miljoner kronor skulle överföras till Fonden för främjande av forsknings- och försöksverksamhet på jordbrukets område för att av fondens styrelse användas företrädesvis för att stödja forskning och försök i fråga om potatis och produkter av potatis,

att av sistnämnda belopp 2 miljoner kronor skulle reserveras för att av fondens styrelse i huvudsaklig överensstämmelse med en framställning, som gjorts av Sveriges utsädesförening i Svalöv, användas för att utbetala årliga bidrag till utsädesföreningens löpande kostnader för förädling av potatisutsäde samt

att återstående 4,4 miljoner kronor skulle reserveras hos jordbruksnämnden för att vid uppkommande behov av nämnden efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation användas till regleringsändamål på jordbrukets område.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1) i anledning av motionerna I: 660 och II: 812 bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som kunde erfordras på grund av vad utskottet i utlåtandet anför,

2) godkänna de i utlåtandet angivna grunderna för reglering av priser m. m.

på vissa jordbruksprodukter under regleringsåret 1966/67,

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i förordningen den 3 juni 1955 (nr 284) angående slaktdjursavgift m. m. i överensstämmelse med vad som angivits i utlåtandet,

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändring i förordningen den 1 juni 1956 (nr 401) angående reglering av införsel av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m. i överensstämmelse med vad som angivits i utlåtandet,

5) bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd, att i övrigt vidtaga erforderliga åtgärder för att genomföra prisregleringen under regleringsåret 1966/67,

6) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 661 och II: 811, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad i utlåtandet föreslagits om användningen av införselavgiftsmedel, som inflöte under regleringsåret 1966/67, och av andra i samband med jordbruksregleringen under regleringsåret inflytande avgiftsmedel,

7) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 661 och II: 811, såvitt de ej tidigare behandlats, godkänna de förslag, som framlagts i utlåtandet rörande dispositionen av införselavgiftsmedel, som inflöte eller influtit under regleringsåret 1965/66 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel,

8) godkänna vad i utlåtandet föreslagits rörande dispositionen av återstående behållning i clearingkassan för fettvaror,

9) godkänna de i utlåtandet angivna grunderna för reglering av sockerbetsodlingen och sockertillverkningen under tiden den 1 maj 1966—den 31 augusti 1967,

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

10) på riksstaten för budgetåret 1966/67 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett förslagsanslag av 167 000 000 kronor,

b) till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket ett förslagsanslag av 86 000 000 kronor,

11) medgiva, att de under fonden för förslag till statsverket för budgetåret 1953/54 anvisade investeringsanslagen Lagring av jordbruksprodukter, Ytterligare lagring av jordbruksprodukter och Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö under budgetåret 1966/67 finge användas för de med anslagen avsedda ändamålen.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Mossberger, Hedström, Magnusson* och *Augustsson*, fru *Lundblad* samt herrar *Johanson* i Västervik, *Persson* i Skänninge, *Lundmark, Eskilsson* i Likenäs och *Björk* i Påarp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 6 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 661 och II: 811, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad i reservationen föreslagits om användningen av införselavgiftsmedel, som inflöte under regleringsåret 1966/67, och av andra i samband med jordbruksregleringen under regleringsåret inflytande avgiftsmedel;

2. av herrar *Nils Hansson, Hermansson, Isacson, Skårman, Lundberg, Hansson* i Skegrie, *Eliasson* i Moholm, *Rimås, Dahlgren* och *Berndtsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 7 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 661 och II: 811, såvitt de ej tidigare behandlats, godkänna de förslag, som framlagts i reservationen rörande dis-

positionen av införselavgiftsmedel, som inflöte eller influtit under regleringsåret 1965/66 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel.

Herr **AUGUSTSSON** (s):

Herr talman! Riksdagen har tidigare i år fattat beslut om att stöd inte längre skall utgå till odling av spånadslin. I anslutning till propositionen angående reglering av priset på vissa jordbruksprodukter m. m. väcktes därför motioner om att jordbruket efter överenskommelse med statens jordbruksnämnd skulle få förfoga även över dessa medel utan den inskränkning som departementschefen föreslagit. Utskottsmajoriteten, som tillkom efter lottdragning, gick också på den av motionärerna föreslagna linjen.

Mot detta har socialdemokraterna vid detta utlåtande avlämnat den med 1 betecknade reservationen. För dem som var emot indragningen av stödet till linodlingen kanske det är logiskt att söka återfå det med en gång i någon annan form. Men för dem som röstade för borttagande av stödet i fråga är det ju mindre smakligt att utan vidare låta stödet fortsätta, även om det sker i något annorlunda skepnad.

När linodlarstödet tidigare i år togs bort trodde väl de flesta av oss att vi gjorde en besparing i statens utgifter med 1,9 miljon kronor, eller i varje fall att beloppets användning fick prövas av riksdagen i senare sammanhang. Diskussionen då gällde främst de 170 anställda i fabriken och deras framtida försörjningsmöjlighet. Men eftersom det var fråga om industrianställda så gällde ju helt vanliga värderingar, att de arbetsmarknadspolitiska organen fick träda till med hjälp och förmedling av nya sysselsättningar. Vi närde också den förhoppningen att, efter den besvärliga omställningsprocessen, de anställda skulle få bättre betalda arbeten, eftersom de kom att lämna en låg-

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

avlönad anställning. Både samhälle och individ skulle alltså i längden vinna på detta. När det gällde den friställda arealen var det väl däremot ingen som tänkte sig fortsatt statligt underhåll.

Men det finns ju andra strategier i dessa sammanhang. Därför kom det, som jag förut nämnt, en motion med yrkande att dessa 1,9 miljon kronor även i fortsättningen skulle få räknas in i ramen, alltså att inbesparingen skulle överflyttas på något annat som ur växtföljdssynpunkt bedöms vara nödvändigt. Det bästa hade ju varit om i den återopade växtföljden hade ingått någon gröda som inte tarvar subvention, om det finns någon sådan. Litet av nytänkande kunde väl också ha prövats när frågans format inte är större. Om detta inte bedöms vara möjligt, så får väl de aktuella arealerna odlas utan bidrag eller gå in i den återstående ramen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 1 vid punkten 6 och i övrigt till utskottets förslag.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Det är ju riktigt vad herr Augustsson har påpekat att utskottsmajoriteten vill att jordbruket skall få fritt förfoga över de införselavgiftsmedel som nästa regleringsår inflyter inom normalramen av 160 miljoner kronor. Motionärerna, och därmed också utskottsmajoriteten, påstår att departementschefen har förbisett att stödet till linodlingen lämnats med medel inom normalramen. Men detta har departementschefen inte förbisett. Han har på sid. 45 i propositionen angivit, att detta stöd har utgått inom normalramen. För 1964 års skörd utgick, såsom redan har påpekats, ett stöd till odlingen av spånadslin med 1,9 miljon kronor. Med anledning av att något stöd till linodlingen inte längre skall utgå anser departementschefen att detta belopp inte bör tas i anspråk för nästa budgetår.

I fråga om införselavgiftsmedel som räknas in i den s. k. normalramen gäller att riksdagen fattar beslut dels om storleken av normalramen och dels om de ändamål till vilka medlen inom normalramen får användas. Jordbruket får alltså inte förfoga över normalramens 160 miljoner kronor till vilket ändamål som helst. Ändamålen för nästa regleringsår är också noggrant angivna på sid. 45 och 46 i Kungl. Maj:ts proposition, och normalramens storlek har ju godtagits genom den träffade överenskommelsen.

Vi reservanter anser i likhet med departementschefen att riksdagen i annat sammanhang bör pröva användningen av de nära 2 miljoner som tidigare utgått som stöd för odlingen av spånadslin.

Departementschefens förslag om reduktion av införselavgiften och dess användning kritiserar av utskottsmajoriteten. Deras motivering härför är, att åkerarealen under nästa regleringsår kommer att tas i anspråk för vegetabilieproduktionen i landet. Man menar med andra ord att den eventuella minskning av kostnaderna som jordbruket kan få genom sloandet av linodlingen kommer att uppvägas av ökade kostnader för andra produkter som kommer att odlas på de åkrar där det tidigare växt spånadslin. Motionärerna anför vidare att eftersom linodlingsarealerna kommer att användas för ökad odling av andra vegetabilier kommer exportförlusterna för dessa produkter att öka och jordbruket därför att få en ökad belastning.

Det kan naturligtvis i viss mån vara riktigt att en sådan situation kan uppstå. Till det vill jag emellertid anföra att om jordbruksnämndens förslag skulle ha följts, hade nu ifrågavarande införselavgiftsmedel fått användas endast till täckande av förluster i samband med inlösen av inhemska oljeväxtfrö.

Herr talman! Det finns väl ingen anledning för mig att nu fortsätta längre. Eftersom ingen talesman för utskottet

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

ännu har framträtt får jag väl nu nöja mig med att i likhet med herr Augustsson yrka bifall till den med 1 betecknade reservationen.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Jag har förgäves försökt mobilisera något större intresse för att gå upp i debatten. Jag tycker att båda reservationerna är små och ointressanta, men eftersom de nu avgivits och rör förslag till ändringar i förhållande till utskottets utlåtande vill jag göra några kommentarer.

Vi hade ju lottning i utskottet. I ett fall föll lotten på den socialdemokratiska delen av utskottet och i ett annat fall på oss. Därför ser reservationskriandet ganska egendomligt ut.

Jag tycker inte att detta ärende är mycket att bråka om. Det finns en normalram på 160 miljoner kronor. Jordbruksministern har inte velat följa den överenskommelsen som träffats mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegerade — minskningen av linodlingen har givit honom anledning att stryka bort 1,9 miljon kronor.

Vi har för vår del ansett att normalramen är det intressanta och att jordbruket bör få disponera pengarna inom den ramen. Hur pengarna disponeras är kanske inte det allra mest väsentliga i sammanhanget, men här försvinner en viss växtodling, och något annat måste komma i stället. Därför finns inget egentligt motiv för att ta bort de 1,9 miljon kronorna.

Nu vill reservanterna att frågan skall tas upp till förnyad prövning. Jag tycker uppriktigt sagt att det inte är värt besväret att komma till riksdagen med den saken längre fram. Trots detta skall jag rösta för utskottets förslag i det avseendet och för reservationen i nästa fråga.

Jag skulle emellertid här vilja ta upp en annan sak, nämligen frågan om hästarna. Jordbruksministerns förslag om

stöd till hästaveln har mer än kanske någonting annat sysselsatt jordbruksutskottet denna vårsession. Efter många sorger och bedrövelser kom vi fram till en skrivning som innebär att man skall få ta i anspråk 85 000 kronor av reserverade medel under det år som kommer. I övrigt antogs propositionen.

Den nya situationen har nu uppstått, att hela skyddet för hästarnas kvalitet kommer att försvinna. I och med att vi enligt jordbruksutskottets utlåtande nr 10 på grundval av proposition 47 får en fullständigt fri import av alla livhästar, såväl avels- som andra brukshästar, kommer vi inte att få något som helst skydd mot en import av tvivelaktigt hästmateriäl. Det är en besvärlig situation som här uppstår. Varken lantbruksstyrelsen eller veterinärstyrelsen kan förhindra att det kommer in ett undermåligt materiäl. Vi har i dag ungefär 100 000 hästar i landet, och jag tror vi har det bästa hästmaterialet i världen. Utan tvivel kommer den nya given att innebära stora svårigheter att upprätthålla en tillfredsställande hästavel.

Det är därför med tillfredsställelse jag finner att vi har lyckats komma så långt i utskottet, att vi föreslår att frågan följs med särskild uppmärksamhet av jordbruksnämnden, som skall ingripa så fort det finns anledning och rapportera till Kungl. Maj:t. I samband med nästa förhandling om ett jordbruksavtal bör denna fråga också tas upp till ny debatt.

Jag vill tacka mina motspelare i jordbruksutskottet för att de har gått oss till mötes på denna punkt. Jag hoppas att det år som förestår från den 1 september 1966 till den 1 september 1967 inte skall innebära alltför stora vådor för den svenska hästaveln och att vi längre fram kan åstadkomma någon form av skydd för densamma. Får vi inte det, är jag rädd för att vi efter några år kommer underfund med att vi allvarligt skadat den stam av gott avelsmateriäl som finns inom landet.

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

Herr **HERMANSSON** (cp):

Herr talman! Jag skulle vid denna punkt något vilja beröra frågan om potatisodlingen och betydelsen av stödet till försök och forskning på detta område. I den överenskommelse, som har träffats om priserna på jordbrukets område för nästa budgetår, intar också potatisodlingen en viktig plats.

Från sexårsavtalet finns av införselavgifter för potatis en behållning på 12,4 miljoner kronor. Dessa avgifter har influtit inom den förut berörda normalramen för införselavgifter och är alltså medel som enligt statsmakternas tidigare beslut skall tillföras jordbruket.

I överenskommelsen mellan jordbruksnämnden samt jordbrukets förhandlingsdelegation och nämndens konsumentdelegation ingår, att dessa införselavgifter på potatis skall i syfte att främja forskning och försök i fråga om potatis få utnyttjas på följande sätt. Ett belopp av 8 miljoner kronor skall överföras till exportmedelsfonden för att av fondens styrelse användas företrädesvis för att stödja forskning och försök i fråga om potatis och produkter av potatis. Av detta belopp skall 2 miljoner kronor reserveras för att av fondens styrelse användas för att utbetala årliga bidrag till Sveriges utsädesförenings löpande kostnader för förädling av potatisutsäde. Återstående 4,4 miljoner kronor av det nämnda beloppet på 12,4 miljoner kronor skall reserveras hos jordbruksnämnden för att vid uppkommande behov av nämnden efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation användas till regleringsändamål på jordbrukets område.

Det var alltså den överenskommelse, som hade träffats mellan jordbrukets representanter å ena sidan och jordbruksnämnden med dess konsumentdelegation å andra sidan, och i detta avseende var överenskommelsen enhällig. Departementschefen har emellertid inte ansett sig kunna acceptera detta förslag utan föreslagit, att beslut inte nu

skulle fattas rörande användningen av dessa införselavgiftsmedel, och han har motiverat detta — som framgår av såväl propositionen som utskottsutlåtandet. Även utskottets majoritet har följt departementschefens förslag.

Vi tycker att det är anledning att beklaga detta förhållande. Vi anser att just på detta område när det gäller att förbättra potatisens kvalitet och att i övrigt få fram bästa tänkbara effektiva odling av potatis bör såväl konsumenter som producenter kunna mötas, ty vi har ju gemensamma intressen härvidlag. Jag tycker att det är till skada att vi inte har kunnat mötas på detta plan. Vi från jordbrukets sida är i hög grad intresserade av att få fram förbättrade metoder och bättre sorter och högre kvaliteter. Vi har gemensamma intressen med konsumenterna i detta avseende. Vi hoppas också att det skall bli möjligt att nå fram till goda resultat. Jag tror att det hade varit till fördel för det hela, om man kanske redan för flera år sedan hade kunnat satsa mer kraft på denna verksamhet. Det hade varit angeläget att vi hade kunnat göra det i år, ty för varje år som går blir givetvis utgångsläget sämre framför allt för jordbruket.

Med dessa motiveringar, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den med 2 betecknade reservationen vid punkt 7.

Herr **KRISTIANSSON, AXEL**, (cp):

Herr talman! Jag kan hålla med om vad en talare tidigare sagt, nämligen att det är små saker vi här diskuterar, alltså vad som skiljer utskottsmajoriteten och reservanter åt. Det är i pengar räknat av underordnad betydelse, men vad som är väsentligt är att de nedprutningar, som här görs, innebär avvikelser från en överenskommelse eller ett avtal — vilket man nu vill kalla det — som samtliga berörda parter mycket ingående diskuterat — statsmakterna genom jordbruksnämnden, konsumenterna genom konsumentdelegationen, och

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

jordbruket genom jordbrukets förhandlingsdelegation. Det har varit ganska långvariga förhandlingar. Det hela är något av en paketlösning, där de små detaljerna kanske varit avgörande för att man till syvende og sist kommit överens.

Innan jag går in på de saker man tvistat om i utskottet kan jag inte underlåta att också beröra en principiell detalj i sammanhanget. Densamma har visserligen inte uppmärksammats i utskottet ehuru jordbruksministern på denna punkt gjort en avvikelse i sin proposition. I den skrivelse som avgavs från jordbruksnämnden anhöll man om att, i likhet med vad som gällde under sexårsavtalet, när regelutlösningar sker få ändra importavgifterna olika för skilda produktslag med hänsyn till de förutsättningar, marknadsmässiga eller andra, som vid den aktuella tiden förelåg.

Det systemet skulle dels göra det möjligt att i högre grad tillförsäkra jordbruket den kompensation som varit avsikten att jordbruket skall ha, dels också göra det möjligt att marknadsmässigt bättre klara en viss situation. På denna punkt har emellertid jordbruksministern gjort ett avsteg så till vida att en dylik överenskommelse om avvikelse skall underställas Kungl. Maj:t; detta i likhet med förhållandet under det nu löpande regleringsåret. Vad gäller den senaste regelutlösningen den 1 mars, där man var överens i berörda organ om att dylik avvikelse borde göras, vill jag vitsorda att jordbruksministern behandlade den framställningen snabbt och också tillmötesgick de önskemål som framlagts. Men det är ju inte alldeles säkert att det i alla situationer kan gå lika snabbt som skedde denna gång. I en situation där beslutet kanske fördröjdes en vecka eller fjorton dagar kan spekulationer uppstå på handelsområde. Importörerna kan frestas till att utnyttja situationen till att antingen hamstra varor eller också underlåta att importera tillräckliga kvantiteter. Jag

vill i det sammanhanget bara uttala den förhoppningen att jordbruksministern även i fortsättningen under det regleringsår vi nu diskuterar skall hantera detta instrument på samma smidiga sätt som skett denna gång.

Får jag sedan säga några ord, herr talman, om de ting som man här har tvistat om, nämligen huruvida de 160 miljoner kronorna, det vill säga ramen för de importavgifter som jordbruket skall få använda obesuret skall stå till jordbrukets förfogande eller ej. Jordbruksministern har nu gjort en reduktion med 1,9 miljon kronor med hänsyn till att man lagt ner linodlingen och således inte behöver använda pengar för linodlingens del. Man kan naturligtvis tvista om huruvida detta är riktigt eller ej. Jag kan dock inte underlåta att erinra om att under de förhandlingar som fördes, diskuterades ej annat än att beloppet även i fortsättningen skulle utgå ograverat, alltså oavsett om linodlingen skulle fortsätta eller ej. När överenskommelsen träffades visste man för övrigt inte vad som skulle bli resultatet i fråga om linodlingen. Jag kan inte tänka mig annat än att samtliga som deltog i dessa förhandlingar hade den uppfattningen, att det belopp som tidigare gått till linodlingen i och för sig var en detalj i det hela som, om linodlingen skulle upphöra, inte på något sätt skulle rubba ramen som sådan.

Herr Mossberger säger — och det står också i reservationen — att riksdagen bestämmer inte bara ramen, utan också hur pengarna skall användas. Det kan vara riktigt så till vida att man anger på vilka områden pengarna skall användas. Men riksdagen har aldrig beslutat hur stor del av dessa pengar som skall gå till det ena eller det andra området. Det är således inte i och för sig något argument för att dra in ifrågasvarande belopp. Jag kan inte underlåta att säga, att jag finner det vara något av ett kineseri att ta bort denna lilla summa från den ram om vilken man har varit överens.

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

Jordbruksministern har också gjort en ändring när det gäller »potatispengarna». Den stöder han på att riksdagen föregående år gick emot ett förslag om att två miljoner kronor av införselavgifter skulle användas för forskningsändamål.

Det låter bra att stödja sig på riksdagens beslut föregående år. Men går man tillbaka i historieskrivningen något litet, finner man att riksdagens beslut grundade sig på jordbruksministerns förslag. Jag minns inte hur starkt underbyggt detta var föregående år. Det var nog inte så värst starkt. Förhållandet var väl närmast det att när jordbruksministern ändå var i färd med att radera i den överenskommelse, som gjordes förra året, strök han också de två miljonerna av bara farten. Går man således tillbaka i historieskrivningen, finner man nog inte heller här så starkt underlag för den ändring som gjorts på denna punkt i överenskommelsen.

Herr talman, jag vill med detta instämna med de yrkanden, som gjorts av herrar Hermansson och Isacson.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Herr Isacson nämnde några ord om hästavelstödet. Jag tänker inte gå in på den frågan eftersom vi har skrivit oss samman i utskottet.

Han säger, att de övriga frågorna inte är så mycket att bråka om. Jag kan instämna i så måtto att det väl inte hade varit omöjligt för herr Isacson och hans partivänner i utskottet att ansluta sig till vår reservation på den punkten. Men jag tror att både herr Isacson och de andra kan känna sig lugna. Normalramen för nästa regleringsår innebär reellt sett en höjning i förhållande till innevarande regleringsår. För detta år får nämligen högst 20 miljoner kronor inom normalramen tas i anspråk för att eliminera prishöjningar på konsumtionsmjölk. Det är väl inte alldeles otroligt att cirka 12 miljoner kronor kommer att gå åt härför under innevaran-

de år. Den för jordbruket effektiva normalramen för regleringsåret 1965/66 skulle alltså bli endast 148 miljoner kronor. För nästa regleringsår, däremot, ligger konsumtionsmjölkssubventionen utanför normalramen, vilket innebär en höjning av det för jordbruket tillgängliga medelutrymmet.

Jag vill också framhålla, att om jordbruksnämnden efter utredning kan utvisa att det spärrade beloppet av införselavgifterna inom normalramen behövs tas i anspråk, är naturligtvis jordbruksnämnden förhindrad att under nästa regleringsår göra framställning härom och få den prövad av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Vad gäller frågan om matpotatisen och införselavgifterna vill reservanterna använda dessa införselavgiftsmedel för försök och forskningsverksamhet inom potatisodlingsområde. De kritiserar dessutom departementschefen för att han inte velat godkänna den av jordbruksnämnden och de båda delegationerna träffade uppgörelsen. Motionärerna och även reservanterna erinrar om jordbruksnämndens överenskommelse med förhandlingsdelegationen om användningen av de 12,4 miljoner kronor som inom normalramen influtit som införselavgifter på matpotatis men som inte använts för sitt ändamål. Av dessa medel skall ju, som herr Hermansson mycket riktigt påpekar, enligt överenskommelsen 8 miljoner kronor överföras till exportmedelsfonden för att användas främst till potatisforskning och 4,4 miljoner kronor till andra regleringsändamål på jordbrukets område.

Det är riktigt som här har sagts att den fråga som vi diskuterar egentligen inte är någon ny fråga. Den diskuterades redan 1959 och den har ju diskuterats flera gånger sedan dess och senast under fjolårets riksdag. Att använda införselavgifter för försök och forskning har dock alltid avvisats av riksdagen, och jag tror inte heller att det finns någon anledning att i dag intaga någon annan ståndpunkt. Det enda motiv som

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

motionärerna och reservanterna nu anför är behovet av forskning och försök på potatisområdet. Däremot har de inte med ett enda ord berört att förslaget från jordbruksnämnden också innebär att jordbruket skulle få loss 4,4 miljoner kronor att användas för andra regleringsändamål än på potatisområdet.

Ur principell synpunkt kan det inte gärna godtagas att man vid sidan av den prövning som Kungl. Maj:t och riksdagen gör och skall göra om medelsanvisningen till olika forskningsändamål, där det ena området vägs mot det andra, efter uppgörelse mellan en myndighet och företrädare för en näring skulle kunna få avdela mycket betydande belopp av medel, som beviljats för andra ändamål, att i stället användas till forskning inom ett speciellt område.

Det är möjligt att det kan vara berättigat att satsa mera medel på potatisforskningen, men då bör ett beslut härom först föregås av en någorlunda tillfredsställande utredning om behovet härav. Det finns också i fråga om finansieringen av sådan forskning mellan stat och näringsliv vedertagna former härför.

Det bör kanske också erinras om att medel till forskning och försöksverksamhet på potatisområdet av utskottet förordas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, vilket innebär att en miljon kronor av införselavgifter utanför normalramen ställes till förfogande till Sveriges potatisodlares riksförbund för att effektivisera matpotatisodlingen.

Likaså får Sveriges utsädesförening bidrag till föreningens kostnader för potatisförädlingsverksamhet. Jag tror därför, herr talman, att reservanterna nog bör känna sig nöjda på denna punkt och jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Herr talman! Jag har egentligen inte mycket att tillägga. Det har anförts åtskilliga skäl, tycker jag, för att de syn-

punkter som framlagts i propositionen, också är värda att beaktas.

Man skall inte glömma bort att normalramen är uppräknad med i realiteten 12,5 miljoner kronor, eftersom detta belopp under innevarande regleringsår utgår till att subventionera konsumtionsmjölken. Det innebär att vi för nästa regleringsår faktiskt har gjort en uppräknad av normalramen med 12,5 miljoner kronor.

Som det har sagts här, gäller det egentligen att fatta två beslut, nämligen dels ett beslut om ramen och dels ett beslut om hur pengarna inom ramen skall användas. Det framgår ju av utskottsutlåtandet att vi i fråga om potatisen tidigare under många år har använt medel inom normalramen, vilka emellertid inte har tagits i anspråk. Nu har dessa medel samlats upp, och nu skall det tagas ställning till hur de skall användas. När de medel som har använts till att stödja spånadslinodlingen inte längre tas i anspråk för det ändamålet, är det inte heller någonting märkligt i att man säger att dessa pengar får vara kvar inom ramen, men att vi väntar med att besluta om deras användning.

Inte minst efter herr Isacson's inlägg har jag tolkat stämningen på den borgerliga sidan så att man där inte anser de gjorda avvikelserna vara så stora. Jag tycker dock inte om att man här säger att det bara rör sig om två miljoner kronor, vilket är ett litet belopp, och att man därför inte skulle behöva fästa så stort avseende vid hur pengarna används. Jag måste ta avstånd från ett sådant resonemang. Det är nödvändigt att klart redovisa vad pengarna skall användas till. I fråga om dessa medel, som nu kan sparas och vilkas användning kan skjutas på framtiden på grund av den indragna spånadslinodlingen, anser jag att vi inte bara kan säga att pengarna kan komma till någon användning. De får absolut inte användas till att låt oss säga lösa in vete eller någon annan gröda som i stället odlas på dessa area-

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

ler. Därför finns det, tycker jag, egentligen inte någon möjlighet att i dag precisera vad dessa pengar skall användas till. Jag är övertygad om att jordbruksnämnden hade fått en smula huvudbry, om den skulle ta ställning till den saken.

Jag noterar, som sagt, att debatten i den frågan har kunnat föras i ett mycket lugnt tonläge och att ändringarna inte uppfattas som särskilt stora. Naturligtvis kunde regeringen ha gått tillväga på olika sätt. Det hade varit möjligt att ta bort pengarna från totalramen, men så har inte skett, och jag tycker att det då inte finns så förfärligt mycket att tvista om.

Herr Mossberger pekade på att uppfattningen att vi inte skall använda regleringsmedel till forsknings- och försöksverksamhet går tillbaka till ett beslut som fattades vid 1959 års riksdag. Jag vill erinra om att det den gången fanns bara en enda reservant i jordbruksutskottet. Några av de ledamöter som redan då satt med i utskottet har tydligen ändrat mening, när de nu vill se på denna fråga på ett annat sätt än utskottet gjorde tidigare. Vad beträffar användningen av regleringsmedel till forskning så har det förelegat en viss tveksamhet vid uppgörelsen, vilket framgår av formuleringen att det i denna fråga har träffats en uppgörelse »i samband med överenskommelsen». Man har med det uttrycket velat markera att denna fråga egentligen inte hörde till själva förhandlingsomgången utan är någonting som togs upp samtidigt. Detta uttryckssätt skulle, om jag har förstått rätt, ha valts därför att man i varje fall på konsumentsidan har varit tveksam om regleringsmedel borde få användas för forsknings- och försöksverksamhet.

Herr talman! Det var bara dessa ytterligare upplysningar jag ville ge i den här frågan.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Med anledning av herr Mossbergers och statsrådets Holmqvists inlägg skulle jag vilja säga några ord.

Statsrådet anför att vi har fått en förbättring därigenom att mera pengar lämnats till stöd åt mjölkproduktionen inom normalramen 160 miljoner kronor. Vi måste väl dock vara på det klara med att detta i och för sig inte innebär någon förbättring för mjölkproduktionen, ty den 1 september 1965, när det nya prisavtalet började tillämpas, gick man ju ifrån de gamla reglerna om en höjning av mjölkpriset. För att förhindra att K-mjölkpriset steg skulle vi ta av importregleringspengarna för att kompensera. Detta innebär ju ingen förbättring sett ur det totala jordbrukets synvinkel.

Jag har tidigare sagt att jag inte tycker att avvikelserna är särskilt stora. Jag kan för min del inte mobilisera någon energi. Jag försökte i morse att mobilisera en sådan energi genom ett extra utvidgat gymnastikprogram, men det hjälpte inte. Det var inte möjligt för mig att åstadkomma den energi som behövs för att tala mig varm för dessa avvikelser.

Jag kan inte hjälpa att jag tycker att jordbruksministern har varit litet klämfingrig. Det har ju här träffats en överenskommelse, och detta är det sista prisavtal som kommer att gälla inom den nuvarande jordbrukspolitikens ram — vi skall ju få någonting helt nytt den 1 januari 1967 enligt vad jordbruksministern har lovat. Dessutom rör det sig ju bara om några fattiga miljoner kronor. Vi tycker nog då att det skulle ha varit en gentlemannamässig gest att följa avtalet mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation.

Jordbruksministern menar att man måste anvisa vad pengarna skall användas till. Om spånadslinodlingen slopas måste ju några andra produkter sättas in i stället. Inte minst med tanke på den biologiska balansen i växtodlingen som måste råda är det väl ganska troligt att man här kommer att sätta in lät oss säga någon form av oljeväxtodling. Hade det då varit fel att låta pengarna gå till ett stöd i detta av-

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

seende? Det är vad jag skulle vilja säga i detta sammanhang.

Jag vill inte här i onödan försöka få i gång en debatt om dessa problem. Jag tycker att hela diskussionen nog mår väl av att vi kan ta det hela med stort lugn och avvakta vad som komma skall under det närmaste året. Det är ju signalerat så pass stora förändringar att vi väl får anledning att diskutera mera reella problem än dem det nu gäller.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag skall inte fortsätta att diskutera med jordbruksministern om de 1,9 miljon kronor, varmed han har reducerat totalramen. Men jag kan inte underlåta att misstänka att det här är fråga om något av en efterhandskonstruktion för att verifiera de besparingar som man sade sig göra den gång vi diskuterade linodlingens vara eller inte vara. Nu kan man således konstatera att vi sparar 1,9 miljon kronor och därmed också bevisa att man hade rätt i sina påståenden den gången. Det kan ändock diskuteras huruvida det är riktigt att ta bort dessa pengar. Jordbruksministern säger att vi måste anvisa vart pengarna skall gå, men det är ju ändå, herr statsråd, bara en liten del av de 160 miljoner kronorna som man direkt anvisar. I fråga om de största beloppen inom denna ram avgörs det ju mellan jordbruksnämnden och jordbrukets representanter hur pengarna skall fördelas.

Beträffande normalramen säger både herr Mossberger och jordbruksministern att denna är uppräknad, vilket är alldeles riktigt. De anger också vissa belopp. Jag kan inte underlåta att säga att det angivna beloppet dock bör något reduceras, ty under det år som nu löper har jordbruket de facto 166 miljoner kronor att använda; 160 miljoner plus 6 miljoner. Den summan skall reduceras med 12,5 miljoner, och då kommer man ned till 153,5 miljoner. Man har att ställa mot vart annat detta be-

lopp för det år, som nu löper, och 160 minus 1,9, alltså 158,1 miljoner, för det kommande året.

När det gäller forskningen säger jordbruksministern att om man går längre tillbaka i historien finner man att det också under sexårsavtalet var förbudet att använda regleringsmedel för forskning. Detta är möjligt, men jag kan inte förstå varför man absolut måste fortsätta att följa den principen. Jordbruket skulle ju i realiteten självt betala den forskning det här är fråga om, och dess resultat måste komma inte bara jordbrukarna utan också konsumenterna till godo i form av bättre potatis och bättre ordning på den marknaden.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Normalramen är inte nedräknad, herr Kristiansson. Den uppgiften är således felaktig, vilket vem som helst kan kontrollera; jag har inte tagit bort några 1,9 miljon kronor eller vad det är. Pengarna finns där, frågan är bara hur de skall användas, och på den punkten är vi inte beredda att ta ställning nu.

Sedan tror jag att var och en som vill läsa igenom betänkandet eller propositionen skall finna, att det är tydligt angivet till vilka ändamål regleringsmedlen skall gå och i vilken form de skall förbrukas. Herr Kristiansson har fel på den punkten. Riksdagen är underrättad och fastställer även användningen av de medel som finns inom ramen.

Naturligtvis kan man räkna hit och dit och lägga till 6 miljoner på innevarande år; vi kunde också nästa år lägga till kompensation för EEC-för-luster o. s. v. Men det tjänar ingenting till — varför skall vi dra in sådant som egentligen inte har med detta att skaffa? Jag har sagt att det i verkligheten var en höjning av normalramen med 12,5 miljoner, och jag tror att var och en får ge mig rätt i detta om han sätter sig ned och räknar på förhållandena

Ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

som de är i år och som de kommer att bli nästa år.

Herr **KRISTIANSSON, AXEL**, (cp):

Herr talman! De facto är det kanske riktigt att ramen inte är minskad med dessa pengar — den rättelsen skall jag gärna göra. Det är mera en felsägning än ett påstående. Emellertid ankommer det på jordbruksministern och riksdagen huruvida pengarna blir anvisade i fortsättningen. Jag uttalar den förhoppningen att pengarna kommer att anvisas och tar jordbruksministerns uttalande som ett löfte härom.

Vad gäller räknestycket, de 160 plus 6 miljonerna, är det väl ändå odiskutabelt att jordbruket föregående år hade de 6 miljonerna att fördela på samma sätt som och upp till de 160; och då blir skillnaden ingalunda 12,5 miljoner utan man kommer — beroende på huruvida jordbruket får de 1,9 miljon kronorna eller ej — fram till summorna 153,5 och 158,1 miljoner eller i bästa fall 153,5 och 160 miljoner för respektive år.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande vardera punkten 6 och 7 i utskottets hemställan samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt i detta utlåtande.

I fråga om punkten 6 gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mossberger* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Viner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Isacson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 74.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten 7 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hermansson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hermansson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;
Nej — 66.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta utlåtande.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av väckt motion om pension åt fiskmästare John Jonasson, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion angående tillämpningen av svenska straffregler för utomlands begångna gärningar;

nr 24, i anledning av väckta motioner om viss kombination av påföljder för brott; och

nr 25, i anledning av väckt motion om säkerhetsåtgärder beträffande vissa nöjesanläggningar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckt motion om indexreglering

Om vissa familjepolitiska åtgärder av de allmänna barnbidragen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om vissa familjepolitiska åtgärder

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckta motioner om vissa familjepolitiska åtgärder.

Till behandling hade andra lagutskottet förehåft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 569 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* samt nr 703 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* ävensom

2) de likalydande motionerna nr 574 i första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* samt nr 698 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.*, såvitt nu vore i fråga.

I motionerna I: 569 och II: 703 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att utredningarna på det familjepolitiska området måtte erhålla i uppdrag att överväga förslag till program för upprustning av familjepolitiken avsett att genomföras under en tid av 3—4 år och omfattande

a) höjning av de allmänna barnbidragen till 1 200 kronor per barn och år och införande av ett allmänt vårdnadsbidrag till familjer med barn under en viss ålder, dock med högre belopp för ensamföräldrar,

b) införande av extra barnbidragsförmåner till barnfamiljer med lägre inkomster, avsedda att ersätta nuvarande system med familjebostadsrabatter och utformade på grundval av inkomst per konsumtionsenhet,

c) värde- och standardbeständighet för de familjepolitiska förmånerna.

I motionerna I: 574 och II: 698 hade föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle besluta, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t erinra om vikten av

Om vissa familjepolitiska åtgärder

att pågående utredningsarbete på familjepolitikens område samordnades och tidsplanerades på sådant sätt, att hela materialet kunde överblickas och beslut fattas i ett sammanhang, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag med beaktande av vad i motionerna anförts om särskilt stöd till större familjer.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att följande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 569 och II: 703 samt
- 2) motionerna I: 574 och II: 698, såvitt anginge yrkandet om särskilt stöd till större familjer,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 574 och II: 698, såvitt anginge yrkandet om samordning av utredningsarbetet på familjepolitikens område, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I. vid utskottets hemställan under B, av herr *Blomquist* och fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 574 och II: 698, såvitt anginge samordning av utredningsarbetet på familjepolitikens område, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad reservanterna i denna del anförts;

II. av fru *Hamrin-Thorell*, fru *Elvy Olsson* samt herrar *Anderson* i Sundsvall och *Gustavsson* i Alvesta, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **BLOMQUIST** (h):

Herr talman! Det är väl ingen överdrift att påstå att alla partier är mycket och positivt intresserade och engagerade i allt som rör familjepolitiken. Visst delar sig våra uppfattningar om

vägarna, men målet — största möjliga trygghet och bästa möjliga form för service — är vi alla ense om. Det stora antalet motioner som inte minst i år väcktes på familjepolitikens område talar sitt tydliga språk.

Vi har tre statliga utredningar på området. Utlåtandet redovisar dem och deras direktiv. Familjeberedningen har till uppgift att klarlägga problematiken i anknytning till det allmännas service till barnfamiljerna, familjepolitiska kommittén har att verkställa utredning angående samhällets ekonomiska stöd åt barnfamiljerna, och till sist har vi familjeskatteberedningen med uppgift att överse familjebeskattningen.

I den reservation som är fogad till utlåtandet hävdar vi från vårt håll, liksom vid tidigare tillfällen, vikten av att det sker en samordning och tidsplanering i detta utredningsarbete, så att där kan ges en överblick av hela utredningsmaterialet innan beslut om större reformer fattas.

Som man kan läsa i utskottets skrivning delar utskottet i princip vår uppfattning men skriver en smula vagt, att det finns skäl att anta att samordningsproblemen kommer att beaktas. Vi tycker att detta med samordningen är en så väsentlig punkt att man borde gett Kungl. Maj:t klara besked därom, detta inte minst med tanke på att familjeberedningen lär skola bli färdig med sitt arbete i år. Och det är väl inte tänkt att de övriga utredningarna skall sitta i alltför många år.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation I under andra lagutskottets utlåtande nr 40.

Fru **NILSSON** (s):

Herr talman! I stort sett kan jag instämma med herr *Blomquist* när han säger, att alla partier är intresserade av familjepolitiken. Jag tror att vi alle-sammans kan instämma i detta.

Men när vi sedan kommer till beslutet beträffande andra lagutskottets ut-

låtande, skiljer sig våra meningar. Vi menar att det är ett utredningsarbete på gång, vilket tar hand om alla dessa frågor, och då bör man inte skilja ut saker och ting, som i denna motion, och yrka särskilt bifall till motionen. Beträffande frågan om samordningen av det pågående utredningsarbetet på familjepolitikens område vill utskottet framhålla, att det är värdefullt om utredningsarbetet i möjligaste mån bedrivs så att en samlad överblick över familjepolitiken kan erhållas. I direktiven till familjepolitiska kommittén har samordningsproblemen beaktats på ett sådant sätt, att det finns skäl att anta att det vid övervägandet av framtida åtgärder på familjepolitikens område blir möjligt att i erforderlig utsträckning betrakta problemen ur ett vidare perspektiv.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande nr 40.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Jag skulle bara med ett par ord vilja deklarerat varför vi vid andra lagutskottets utlåtande avgivit en blank reservation.

Vi reservanter omfattar odelat den uppfattningen att snabba positiva åtgärder på familjepolitikens område är nödvändiga, men vi kan inte helt instämma med dem som avgivit reservation I. Om man skulle invänta den samordning, som där efterlyses, vilken i och för sig naturligtvis är fördelaktig, skulle det enligt vår mening kanske stoppa enskilda åtgärder, som kunde vara nödvändiga under tiden. Man skulle alltså ha möjlighet att tidigare fatta positiva beslut och göra olika insatser, som enligt vår uppfattning kanske skulle fördröjas och förhindras om man avvaktade denna större samordning. Vi har inom folkpartiet avgett en motion, som har behandlats av ett annat utskott, och däri har vi lagt fram våra synpunkter just på den aktuella familjepolitiska situationen.

Om vissa familjepolitiska åtgärder

Jag har med dessa ord velat deklarerat, varför vi har avgivit vår blanka reservation.

Herr **BLOMQUIST (h):**

Herr talman! Jag tycker att fruarna Nilsson och Hamrin-Thorell inte har kunnat prestera särskilt starka argument mot det jag sade om värdet av en samordning.

Som jag påpekade torde vi i princip vara eniga. Fru Hamrin-Thorell säger att det, om man försöker hålla fast vid samordningsprincipen som vi föreslagit, är risk för att vissa nödvändiga beslut stoppas upp. Jag vill då svara att även om principen är klar måste vi självfallet alltid vara så flexibla att det är möjligt att göra undantag. Jag tycker emellertid att det är oerhört värdefullt att man verkligen bestämmer sig för att följa denna princip, som vi tydligt innerst inne är eniga om.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt i punkten A.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Blomquist och fröken Wetterström vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Blomquist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 40 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Blomquist och fröken Wetterström vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Blomquist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 27.

Därjämte hade 32 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckt motion om översyn av bestämmelserna om reseersättning från den allmänna sjukförsäkringen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vad som är fast egendom; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om företagsinteckning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om uppskov med omläggningen till högertrafik

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om uppskov med omläggningen till högertrafik.

Tredje lagutskottet hade behandlat följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

a) motionen nr 398 i andra kammaren av herr *Nyberg*,

b) de likalydande motionerna nr 599 i första kammaren av herr *Åkerlund* samt nr 733 i andra kammaren av herrar *Ringaby* och *Magnusson* i Borås ävensom

c) motionen nr 734 i andra kammaren av herr *Rubin*.

I motionerna I: 599 och II: 733 hade hemställts, att omläggningen till högertrafik måtte framflyttas till lämplig dag år 1968.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, nämligen

a) II: 398,

b) I: 599 och II: 733 samt

c) II: 734

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ÅKERLUND** (h):

Herr talman! Detta utlåtande är föranlett av motioner, avgivna från flera håll. Bland andra har jag i denna kammare avlämnat en motion med begäran om uppskov med omläggningen till högertrafik in på år 1968. Jag vill säga ett par ord med anledning därav.

Först vill jag framhålla att detta utskottets utlåtande bör ses tillsammans med statsutskottets utlåtande nr 49, som gäller anslagsfrågan och innebär en begärd minskning av anslaget till övergången med 60 miljoner kronor.

De skäl som har legat till grund för motionerna är i första hand trafiksäkerhetsskäl och i någon mån ekono-

Ang. kostnader för övergång till högertrafik

miska skäl. Utan all jämförelse är trafiksäkerheten den viktigaste frågan.

Som känt är har principbeslutet om övergång till högertrafik fattats, och detta har skett i former som i varje fall jag har funnit en aning tvivelaktiga. Jag har visserligen inte opponerat mig tidigare, men det är varje gång lika fantastiskt att erinra sig att det i folkomröstningen avgavs 400 000 ja-röster och 2 140 000 nej-röster, d. v. s. röster mot reformen.

Däråt är för dagen ingenting att göra, men för folkomröstningsinstitutet som sådant är naturligtvis denna sak inte så bra. Jag har emellertid inte yrkat någon ändring i frågan om själva övergången till högertrafik.

Jag vill emellertid säga bara ett par ord om valet av dag för övergången — den är ju utsatt till den tredje september nästa år. Jag vill ifrågasätta om det är den lämpligaste dagen — jag går till och med så långt att jag säger att det inte är någon särskilt väl vald dag, såvitt jag kan bedöma. Den infaller då skolorna börjar sitt läsår och barnen skall ta sig till och från skolan. De brukar använda cykel i stor utsträckning, och man får räkna med att det blir en betydande anhopning av cyklar just vid denna tidpunkt. Den tredje september 1967 är visserligen en söndag, men trafiken kommer i alla fall igång dagen därefter, då det blir aktuellt att köra på den andra sidan av vägen. Risken för olyckor vid detta tillfälle får nog betecknas som betydande.

Inte heller för bilisterna är det bättre. Det gäller här en tidpunkt, då människorna i stor utsträckning söker sig ut från städerna till sina sommarstugor. De skall alltså resa ut på fredagskvällen i vänstertrafik och på söndagskvällen återvända körande i högertrafik. Vi kan ju inte komma ifrån att det här blir fråga om en vansklig tidpunkt.

Sedan gäller det frågan i vad mån man kunde ha valt en lämpligare dag, och därvidlag — det är naturligtvis en ren bedömningsfråga från min sida —

har jag lutat åt att det skulle vara en lämpligare tidpunkt någon gång i slutet av januari påföljande år, och då kommer man alltså in på år 1968. Vid en sådan tidpunkt är trafiken mycket mindre. Naturligtvis kan det vid denna tidpunkt vara risk för halka, men jag skulle vid en bedömning ändå komma fram till den slutsatsen, att det föreligger mindre risker vid den tidpunkten.

Under alla förhållanden är det ett tungt ansvar som vi alla har att dela i denna fråga, om det händer olyckor i större utsträckning. Enligt min mening är reformen knappast av den angelägenhetsgraden, att den är värd ett enda människoliv.

Jag har emellertid, herr talman, intet yrkande.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Bara några få ord med anledning av vad herr Åkerlund här anfört!

Jag förstår för min del så väl, att man kan ha delade meningar i fråga om trafiksäkerheten och dagen för övergången till högertrafik och att man kan ha många uppfattningar i detta avseende. Men så grundligt som högertrafikkommissionen prövar dessa frågor får vi väl ha förtroende för detta och hoppas att det ordnar sig på bästa sätt.

Jag ber bara att få uttala min stora tacksamhet för att tredje lagutskottet behandlat de i år väckta motionerna på det sätt utskottet gjort och alltså avstyrkt samtliga motioner.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. kostnader för övergång till högertrafik

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1966/

Ang. kostnader för övergång till högertrafik

67 till kostnader för övergång till högertrafik jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å motionerna I: 457, av herr Åkerlund, samt II: 550, av herr Ringaby och herr Magnusson i Borås, ävensom II: 359, av herr Nyberg, till Kostnader för övergång till högertrafik för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 220 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionerna I: 445, av herr Axel Kristiansson, och II: 531, av herr Börjesson i Glömminge, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr Näsström, som dock ej antytt sin mening.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Då jag har avgivit en blank reservation till förevarande utskottsutlåtande, ber jag att få säga några ord.

I utlåtandet framhåller utskottet att enligt högertrafikkommissionens beräkningar kommer kostnaderna för trafikomläggningen att bli väsentligt högre än tidigare beräknats.

Ja, herr talman, det kan man sannerligen säga! I proposition 1963: 53 beräknades kostnaderna för ändamålet till cirka 400 miljoner kronor. Nu — tre år senare — är man uppe i 595 miljoner kronor, alltså 195 miljoner kronor mer än för tre år sedan.

Skälen för denna kolossala fördyring anges vara tidigare ej förutsedda ombyggnadsbehov, ökade kostnader genom pris- och löneutveckling samt ökade kostnader för upplysningsverksamhet. Det kan jag delvis förstå, men pris- och löneutvecklingen kan ändå inte ha förorsakat mer än en mindre del av ökningen med 195 miljoner kronor på tre år.

Vi minns den s. k. operahusskandalen för ett par år sedan. Jag hade då nöjet att sitta i statsrevisionen, där vi på allt sätt försökte få klarhet i frågan. Det var emellertid omöjligt, ty man kröp bakom varandra, och ingen ville kännas vid saken.

För en kort tid sedan uppdagades, att budgeten för Dramatiska teatern hade överskridits kraftigt. Den ansvarige framhöll, allt enligt tidningarna, att det var gjort med avsikt för att pressa fram pengar från staten.

Så kommer detta budgetöverskridande med 195 miljoner kronor för högertrafikomläggningen. Jag vill inte tro att den felaktiga kostnadsberäkningen på sin tid var avsiktlig för att få genom förslaget. Men det återstår sannerligen att få klarhet på detta område.

Jag utgår från att de nuvarande riksdagsrevisorerna här kommer att göra en ingående undersökning, ty det är inte småslantar det rör sig om. Jag är fullt medveten om att det är svårt för en kommission av vad slag den vara månne att i förväg beräkna på kronan eller ens på hundra tusen kronor när, vad saker och ting kommer att kosta. Detta belopp är dock så stort att vi bör få ett klarläggande hur denna felberäkning egentligen har gått till.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag erinrar mig ett uttalande av riksdagsman Johannes Bengtzén i ett brev till hemmet där han säger: »Herr Edén sade i början av sitt anförande att han kunde ha instämt med herr Branting, men eftersom han hade skrivit detta anförande ville han även hålla det.»

Utan att på något sätt jämföra herr Näsström med herr Branting och ännu mindre mig med den värtalige uppsalaprofessorn vill också jag hålla ett anförande, med den skillnaden att jag inte skriver anföranden i förväg. Jag har emellertid liksom herr Näsström ett absolut behov av att ta upp just det stora

Ang. kostnader för övergång till högertrafik

sammanhanget mellan sättet att handha pengar och det, som det ibland talas om att vi skall ha, en parlamentarisk regering med ansvar o. s. v. Vi vet allestammans — eller borde åtminstone veta — att orden i vår regeringsform, att »Konungen äger att allena styra riket» innebär att ansvaret koncentreras vid de beslut som fattas i konselj efter föredragning av en ansvarig rådgivare. Riksdagen kan inte utöva sin parlamentariska kontroll utan att hävda att regeringen — rådgivarna — är ansvarig för det hela.

Herr Näsström berörde några andra fall. Han nämnde Operakällaren, och han kanske också nämnde Räcksta, annars gör jag det nu. Beträffande Operakällaren vet vi att en pålitlig majoritet klarade statsrådet från ansvar, men att det blev rättegångsförfarande mot någon byrådirektör. Det är emellertid *inte* byrådirektörer, *inte* underordnade tjänstemän som är de ansvariga. Det är *inte* heller kommissioner, utan inför riksdagen är regeringen den ansvarige.

Det är utifrån denna synpunkt jag betraktar det hela.

Jag försökte i höstas få till stånd en debatt kring detta frågekomplex genom en interpellation, i vilken jag frågade finansministern hur det över huvud taget kunde komma sig att man lade fram propositioner, vilkas kostnadsberäkningar slog fel på *inte* bara ett par miljoner eller ett tiotal miljoner, *inte* ens ett hundratal miljoner, utan i detta fall såvitt jag förstår med snart ungefär 90 procent. Vad vi i realiteten kan räkna med är, att i stället för utredningens 340 miljoner kommer vi upp i ungefär det dubbla.

Jag måste säga, att på det viset skall *inte* en så att säga stark regering fungera. Den måste vara stark i propositionsuppläggningsen och *inte* bara stark genom det pålitliga stöd den har i kamrarna — den styrkan är någonting som, om saker och ting sköts så här, så småningom kommer att reduceras.

Jag ber att få framhålla detta därför

att vi här är ute på någonting, som redan från början ur demokratisk synpunkt kan röna invändningar.

Jag vill tillfoga, att jag personligen *inte* har någon bestämd ståndpunkt i själva sakfrågan. Jag är *inte* anhängare av vänster- eller högertrafik, men jag är anhängare av en förnuftig användning av statens resurser, och det är där det brister. Huvudsaken för mig är att bilarna *inte* åker på *båda* sidor av vägarna — då blir det för trafikosäkert — men om det blir på ena sidan eller den andra kan göra ungefär detsamma. Vad som intresserar mig är dessa stora investeringar.

Nu förelåg här en folkomröstning, som klart och tydligt talade om hur det skulle vara, och därmed borde ju det hela vara klart. Då sade de, som var i någon mån känsliga för att det finns någonting som heter folkvilja och folkmening, att om kostnaderna tagits av allmänna skattemedel, då skulle man *inte* ha nonchalerat folkomröstningsresultatet på detta sätt, utan då skulle man naturligtvis ha ordnat en ny folkomröstning.

Jag bortser från dylika subtiliteter och konstaterar, att även automobilskattemedel är pengar, som står till statsmakternas och riksdagens disposition och således bör röna samma omvårdnad som andra skattemedel. Jag har alltså *inte* kunnat godkänna den där uträkningen.

Jag måste emellertid också sätta frågetecken för den motivering jag fann för genomförandet i proposition nr 58. Statsrådet tog *inte* ståndpunkt i huvudfrågan om höger- eller vänstertrafik. I det fallet var vi meningsfränder. Han menade liksom jag att det var en svåravvägd fråga, som han *inte* ville ta ställning till. Men han sade: Reformen kommer! Alltså trafikfatalism som politisk ledstjärna!

Vi reagerade emot detta i en motion, nr 600, som vi väckte i denna kammare och där vi sade klart ifrån, att som politisk ledstjärna var denna ståndpunkt

Ang. kostnader för övergång till högertrafik

inte alldeles tillfredsställande. I själva verket beror ju sådana saker på vad riksdagen beslutar och inte på vad vederbörande tror.

Om man har en fast övertygelse, kan man naturligtvis med den s. k. Coué-metoden suggerera fram en opinion. Men det är taktik, det är propaganda och ingenting annat. Det är inget sakskäl.

Nå, propositionen kom, och partierna, som var kontaktade i förväg vill jag minnas, behandlade saken. Från vårt partis sida sade vi i ett gruppbeslut, som skickades ända till TT, att vi kunde vara med på reformen under förutsättning att pengarna togs av allmänna skattemedel och inte av bilskattemedel. Men nästa morgon fick vi göra om saken, och så småningom blev det något slags majoritet även i vårt parti för en finansiering över bilskatten. Jag vill rent ut säga, att jag har så pass reda på hur det var inom andra partier att jag vet, att det inte var mycket annorlunda där. Det gick inte alltid utan svårigheter.

Om jag nu går vidare kan jag konstatera, att sedan denna proposition 1963 bifallits, kom 1964 mycket starka signaler från finansministerns sida, där han uttalade, att vi måste skärpa restriktiviteten i fråga om investeringar, vi måste göra inskränkningar på de mest olikartade områden. Då kom jag på den kanske något ljusblå idén, att det här med högertrafiken väl i alla fall var någonting som inte var så oerhört trängande. Här skulle man kunna få medel över till nyttigare ting. Så interpellade jag finansministern våren 1964 och fick ett svar, som var rätt så intressant och som jag nu efteråt har funderat på några gånger.

Kontentan av finansministerns svar innebar att han tyckte att det var onödigt att gå in på saken, ty det var ju en redan beslutad sak. Det som sakligt sett var det intressanta i hans framställning var dock, så vitt jag förstår, hans påpekande, att ett uppskov 1964

hade en ganska liten effekt beträffande investeringarna. Han menade att vissa delar av näringslivet var mycket hårt ansträngda, men detta omdöme gällde inte här. Han sade också, att om vi ser på verkstadsindustrien i dagens läge finner vi att där inte råder någon typisk överansträngning av konjunkturen, utan snarare motsatsen, trots de olika stimulansåtgärder som regeringen föreslagit i denna fråga. Han sade vidare att han räknade med att det under sådana förhållanden snarast skulle vålla besvärigheter om man ställde till trassel just på denna punkt, och han framhöll att högertrafikkommissionen hade arbetat under något år och var i full gång med beställningar inom de verkstäder som skulle bygga om spårvagnar och bussar.

Det var det besked vi fick den gången — således att vi var för sent ute.

Jag accepterar naturligtvis detta. Är beställningarna gjorda så är de gjorda. Men när vi sedan fick den stora skrällen i höstas, då det visade sig att pengarna inte räckte på långa vägar och att man var i gång med helt andra arbeten, tittade jag på vad högertrafikkommissionen skrev, och jag måste säga att det var ganska häpnadsväckande saker som jag då fick veta.

Man beräknade att kostnaderna — jag har siffrorna i min interpellation av den 3 december — för väg- och gatuunderhållet samt järnvägs korsningarna hade ökat med 100 miljoner kronor och man pekade på behovet av ökad information och så vidare. Ja, för väg- och gatuunderhållet var det räknat med 102 miljoner kronor, men nu befanns det att det var fel räknat, ty det gick åt 206 miljoner kronor. Jag tycker att det var dåligt räknat!

Jag kommer sedan till någonting som en smula har att göra med vad finansministern sade 1964. Högertrafikkommissionen förklarade att trots en ogynnlig utveckling av bland annat verkstadskostnaderna — det betyder således, så vitt jag förstår, i översättning förbättrad konjunktur för verkstäder-

Ang. kostnader för övergång till högertrafik

na, eftersom kostnaderna hade ökat — hade det visat sig möjligt att vid upp-
görelser i fråga om större delen av buss-
och spårvagnsparken, som träffats 1965
— inte 1964, förstår herrarna — hålla
kostnaderna. Dock måste man för vissa
specialfordon o. s. v. räkna med en
ökad kostnad av 52 miljoner kronor.
Jag tycker inte att det är ett så litet
belopp!

I detta sammanhang vill jag erinra om
kommissionens reservation beträffande
ökade kostnader för omställning av
buss- och spårvagnsparken m. m. Detta
innebär att kommissionen säger sig inte
heller nu ha möjlighet att avge ett slut-
ligt omdöme om kostnaderna. Detta är
någonting ganska väsentligt, att vi inte
ens nu nått botten på det hela. Av kom-
missionens uttalande framgår tämligen
klart hur där är ställt.

Nåja, jag interPELLERADE i höstas — i
december — och fick ett löfte av fi-
nansministern att jag skulle få ett svar.
Det löftet kom från departementet en
lördag och det skulle lämnas i kamma-
ren följande tisdag. På måndagen fick
jag besked om att man i statsrådsbered-
ningen hade vidtagit åtgärden att av-
koppla finansminister Sträng, som dock
var väl inne i de ekonomiska frågorna,
och skickade det nya statsrådet Olof
Palme för att lämna svaret.

Han kunde givetvis inte ge några be-
sked om hur det var med kalkylerna
1963. Han var inte statsråd då och ha-
de inte heller sysslat med denna fråga
det året. När jag frågade hur omlägg-
ningen skulle finansieras den här gång-
en, svarade statsrådet att det skulle
komma en proposition. Det kunde jag
också räkna ut!

Låt mig säga att jag tycker att den
goda kontakt mellan allmänna opinio-
nen och riksdagen och regeringen som
man gärna vill ha i en demokrati blev
litet illa tillgodosedd, när regeringen
genom en strategisk frontförkortning
överlät till statsrådet Palme att fram-
föra svaret.

Därför några ytterligare reflexioner:

I tidningen Expressen gick man igår
en smula hårdhänt fram mot statsrå-
det Palme och erinrade om den gamla
satsen »skomakare bliv vid din läst». Emellertid är det alldeles förfelat att
resonera på det sättet om statsrådet
Palme. Inte har herr Palme någon läst!
Han har sysslat med litet av varje i sin
tidigare verksamhet. Man bör inte skri-
va på det sättet om en så begåvad män-
niska som gjort en så pass rörlig insats.

Förr i världen läste jag mera poesi.
Daniel Fallström har skrivit en dikt
som jag tycker passar bra i samman-
hang med de stora belopp som vi talar
om. Diktsamlingen heter »I gyllenrött»,
vill jag minnas. Därför kan man kan-
ske tro att den handlar om politik, men
det gör den inte. Det finns i den dik-
ten någonting visionärt som jag tycker
kan passa i det Palmeska sammanhang-
et: »Ser Du, bakom bergen där, det ly-
ser våra drömmars slott. Av guld det
brutna taket är och rutorna rubiner
ock.» Jag återkommer till skomakaren,
som Expressen skrev om, och återger
ett annat citat som står i en annan dikt
i samma samling: »Han heter lille Olle
var han går och söte lille Olle när han
skickas.»

Jag fick inget besked den gången,
och jag befarar att jag inte får det i år
heller. Jag tycker riksdagen bör reagera
mot att vi inte kommer att få någon
upplysning om hur man kan skriva en
proposition med en beräknad kalkyl.
Den utredande instansen beräknade
som erinrats från början att det erford-
rades 340 miljoner kronor. Sedan blev
det 400 miljoner i regeringens proposi-
tion, och nu anses det troligt att belop-
pet kommer att stanna vid ungefär 700
miljoner kronor. Jag tycker att det vore
önskvärt att få en ordentlig redovis-
ning, och jag kan instämma i vad herr
Näsström sade om att det inte får gå till
på det här sättet. Pengarna går åt utan
att riksdagen har några som helst möj-
ligheter att få kontroll över dem.

I stället för att tala om författnings-
reform för att skriva mer om parla-

Ang. kostnader för övergång till högertrafik

mentarism tycker jag att man först bör tänka på att utnyttja de resurser, som den nuvarande författningen ger åt riksdagen att hålla ett grepp över pengarna, att utkräva parlamentariskt ansvar. Det ena exemplet efter det andra visar att det föreligger ett allvarligt problem, som vi har all anledning att beakta. Det rör sig som svenska folkets rätt att kräva räkenskap och med den får man inte handskas så lättvindigt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson är inte ensam om att vara betänksam inför hela den här omläggningen. Men beslutet är fattat av riksdagen, och då tycker jag att den saken inte är något att resonera om. Det är nuläget vi får hålla oss till.

Herr Nilsson blev en smula poetisk, men jag tycker att den här saken är prosaisk i allra högsta grad. Vad jag syftar till är att riksdagen, t. ex. via riksdagens revisorer, skall få en klar bild av hur ärendet har utvecklats sig.

Om jag fattade herr Nilsson rätt, så är han ute efter någons huvud på ett fat.

Det är jag för min del inte alls ute efter, vare sig tjänstemannahuvuden eller andra, men jag tycker att riksdagen har rätt att få en beskrivning över hur hela ärendet har utvecklats, och jag hoppas att statsrevisorerna skall kunna åstadkomma en sådan beskrivning.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Herr Näsström fattade mig givetvis fel. Han trodde att jag inte ville acceptera ett ofrånkomligt faktum. Hade jag inte velat det, skulle jag naturligtvis gått upp i talarstolen när motionerna om att stoppa högertrafikövergången var uppe för en stund sedan, men det gjorde jag inte. Jag begärde i stället ordet när de stora beloppen skulle behandlas. Detta även om vi inte kan göra mer än att säga, att så stora felberäkningar inte får pas-

sera utan att man reagerar inom kamrarna i någon form.

Herr Näsström fäste sig vid att jag var poetisk. Jag kanske uppförde mig felaktigt. Man kanske inte skall vara poetisk i dessa sammanhang, men det var statsrådet Palme som lockade mig till poetiska utjutelser. Det berodde närmast på våra kontakter i december förra året.

Nåja, jag konstaterar fortfarande att vi också i dag från regeringen och de ansvariga i denna inte får höra någonting om detta.

Herr Näsström, som är en realistisk man och tycker att detta är en högst prosaisk sak, har också klart för sig att man inte får något besked från regeringshåll. Hans förhoppning är statsrevisorerna. Han kanske har rätt. Jag måste dock säga, att det inte lönar sig att skriva in parlamentarism i regeringsformen, om man inte får regeringen att ansvara för vad som händer och sker och att ge de besked som här behövs. Det är dock en rätt väsentlig sak, såvitt jag förstår, när täckning av en sådan här skräll skall ske. Då hade det inte varit olämpligt om de som borde ha känt det parlamentariska ansvaret hade stått upp och förklarat de grunder, som gjort att det blivit på detta vis. Det är väl ungefär så långt vi borde ha kunnat komma för närvarande.

Jag delar herr Näsströms uppfattning att det nu är för sent. Det fick jag besked av herr Sträng om redan på våren år 1964. Läsningen av högertrafikkommissionens utlåtande sade mig att det var för sent i vart fall år 1965. Man får ingen klarhet i om högertrafikkommissionen har rätt i sin datering eller om statsrådet Sträng har rätt. Jag anser att det är beklagligt att inte saken klarlägges. Vi borde åtminstone få veta när de mångmiljonbeställningar gjordes som avsåg omställningar till högertrafik. När och hur kom det sig att de blev gjorda och till kostnader, som faktiskt inte klaffar riktigt bra med de pengar som avsetts därför. Det lär vara klart

Ang. kostnader för övergång till högertrafik

att man anser sig kunna fatta beslut i konseljen och få dem godkända litet längre fram, men man bör nog inte träffa avtal och göra upp kontrakt utan att hålla sig inom de ekonomiska ramar som man har att handskas med.

Jag tycker att dessa saker bör klarläggas på något sätt, ty det är inte bra som det är. Herr Näsström och jag är fullkomligt sams på den punkten.

Herr Näsström tror att jag här vill ha ett huvud på ett fat. Jag tycker nog inte att man behöver slösa med dem, ty det finns inte så många goda huvuden! Och de andra har vi ingen särskild användning för.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Eftersom jag var litet engagerad i högertrafikfrågan kanske det kan tillåtas mig att säga ett par ord även nu. Jag skall dock inte förlänga debatten mycket.

Jag vill instämma i de uttalanden som herr Näsström och herr Ferdinand Nilsson har gjort, nämligen att det är angeläget att vi får en redovisning av och klarhet i vad orsaken är till att högertrafikreformen blir så mycket dyrare än man en gång räknade med. Sedan vill jag också instämma i vad herr Näsström sade, att det då beslutet ju är fattat inte finns någon anledning nu att diskutera det. Jag kan tillägga att beslutet fattades med mycket stor majoritet i båda kamrarna.

Jag har en gång tidigare uttalat min tacksamhet mot regeringen, och jag vill göra det än en gång, för att regeringen i denna fråga lyckades organisera beslutet om övergång till högertrafik på ett sådant sätt, att inget parti fick möjlighet att utnyttja beslutet i partipolitiskt syfte.

Man kan åberopa folkomröstningen och fortsätta med det hur länge som helst — den var olycklig. Men både Europarådet och Nordiska rådet har ju tagit upp denna fråga och konstaterat att det var mycket angeläget att Sverige

övergick till det enhetliga systemet med högertrafik.

Och jag vill sluta med att säga, att jag tror att det var ett riktigt och lyckligt beslut om övergång till högertrafik som riksdagen fattade för några år sedan.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Vi som yttrat oss här, inklusive herr Sveningsson, är ju missnöjda med det hanterande av medel som här föreligger. Den saken är vi eniga om, och det skall vi inte behöva förlänga diskussionen med att förklara för varandra.

Men jag skiljer inte på lyckliga och olyckliga folkomröstningar, herr Sveningsson. Ibland kommer man i majoritet och ibland i minoritet — det avgörande är dock att svenska folket har sagt sin mening, herr Sveningsson. Skillnaden är kanske den, att jag är demokrat.

Herr Sveningsson betonade i detta sammanhang sin tacksamhet gentemot regeringen. Det vet jag att han gör med jämna mellanrum fastän han dessemellan kritiserar regeringen. Men välj ett annat tillfälle! Den gång då vi behandlar en budgetförstärkning för att klara de stora och ökade kostnaderna för övergången till högertrafik är ett olämpligt tillfälle att uttrycka tacksamhet gentemot regeringen.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Ferdinand Nilsson, att jag känner mig som lika god demokrat som han tycker att han själv är.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckt motion rörande för-

Ang. vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen

delning av kostnaderna för högertrafikens genomförande, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m. i vad propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m., i vad propositionen avser anslag för budgetåret 1966/67, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om förmyndaransvar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner angående vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 96 i första kammaren av herr *Wikberg* och nr 135 i andra kammaren av herr *Larsson* i Norderön.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla, att de lagrum i vattenlagen, som innefattade bestämmelser om oförutsedd skada, skul-

le ändras så, att klart uttryck gaves för att regeln om tioårig preskription icke gällde.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anförts i anledning av motionerna I: 96 och II: 135.

Herr **WIKBERG** (cp):

Herr talman! Jag vill gärna uttala min tillfredsställelse över den välvilliga behandlingen i tredje lagutskottet av vår motion angående vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen.

Jag har självfallet inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Men jag skulle till det vilja föga den förhoppningen att Kungl. Maj:t arbetar så skyndsamt som möjligt med sin översyn av preskriptionslagstiftningen. Jag vill också uttala den förhoppningen att de domar, som eventuellt faller i avvaktan på den väntade revideringen, går i den anda som kommer till uttryck i såväl motionerna som i utskottsutlåtandet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av väckta motioner angående de hygieniska bestämmelserna för import av vilt; och

nr 34, i anledning av väckt motion om traktorsläpvagns utrustande med varningsskylt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om ökat samhälleligt stöd till motorsport bland ungdom; och

Om vissa riktlinjer för en författningsreform

nr 29, i anledning av väckta motioner angående flygutbildningen m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om förklaring enligt artikel 46 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna; samt

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk tillämpning av bestämmelser om privilegier och immunitet för organisationen för europeisk rymdforskning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.; och

nr 29, i anledning av motioner om kungörande av röstlängd.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om vissa riktlinjer för en författningsreform

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motioner om vissa riktlinjer för en författningsreform.

I de likalydande motionerna nr 251 i första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* och nr 321 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta de i motionerna angivna riktlinjerna i syfte att fördjupa och stärka det

svenska folkstyret ligga till grund för det utredningsarbete, som erfordrades för dels ett beslut år 1968 om genomförande av en enkammarriksdag utsedd genom direkta val, dels ett framtida beslut om en slutgiltig och samlad författningsreform.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 251 och II: 321 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sveningsson, Svenungsson* och *Magnusson* i Tumhult, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om tilläggsdirektiv till den nya författningsutredningen i enlighet med de synpunkter, som framförts i motionerna I: 251 och II: 321.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Den motion som är redovisad i detta konstitutionsutskottets utlåtande nr 30 är en partimotion från högerpartiet, och den berör många för demokratien och vårt parlamentariska liv betydelsefulla och grundläggande frågor. Motionen är mycket mer omfattande än detta knapphändiga utskottsutlåtande vittnar om.

Denna motion har tillkommit av den orsaken att vi inom högerpartiet har funnit angeläget att föra fram synpunkter som vi anser vara av stort värde att man beaktar i det arbete som länge har pågått för att införa en ny författning. I motionen har tagits upp en del av den debatt som pågår om demokratiens problem för att konstatera i vad mån det är möjligt att trygga och bevara en god demokratisk ordning. Här har under olika rubriker och avsnitt uttalats att man kan ifrågasätta om höga demokratiska ideal och intressen alltid är avgörande i samhällets demokratiska handlande.

Vad vi inledningsvis i denna motion sökt fästa uppmärksamheten på är det

Om vissa riktlinjer för en författningsreform

förhållandet att även i ett samhällsskick, där alla demokratiska partier med kraft anslutit sig till och hyllar demokrati och folkstyre, fordras god omtanke och omsorg för att det skall fungera så bra som möjligt och så att demokratin inte, som lätt kan ske, blir något annat än som ursprungligen varit meningen.

Såsom framgår av den i detta utskottsutlåtande redovisade motionen råder ingen brist på möjligheter att visa att man inte kan vara tillfredsställd med en del ställningstaganden när det gäller olika samhällsfunktioner.

Utän att ha för avsikt att närmare ingå på allt vad denna omfattande motion innehåller kan jag ha anledning att även vid detta tillfälle peka på den ovilja som i många år rått mot att rösträttsfrågan för utlandssvenskarna blir tillfredsställande löst. Jag vill också peka på hur man fördröjer arbetet att ge oss en modern författning och ett enkammersystem som kan godtagas ur demokratisk synpunkt. I anslutning till det dechargememorial som i dag skall behandlas kan det vara anledning att redan nu också peka på att i denna motion är utsagt vad vi många gånger har framhållit, nämligen att om regeringen anser att grundlagen inte kan följas, då bör regeringen föreslå att grundlagen ändras. Även om regeringen ibland åsidosätter grundlagen har man aldrig föreslagit att denna skall upphöra att gälla.

En mycket angelägen uppgift som det också finns anledning att understryka är att vi bör ha en god demokratisk ordning inte bara på det statliga området. Här finns anledning att uppmärksamma vissa tendenser inom kommunerna, vilkas verksamhet också blivit av allt större betydelse. Det är inte mycket vunnet med att jämt och ständigt tala om kommunal demokrati och kommunal självstyrelse, om man sedan inte tillräckligt beaktar hur dessa värden blir omsatta i praktisk handling.

Nu kan det med skäl framhållas, så-

som utskottet också har gjort, att en del av de avsnitt som avhandlas i denna motion har tagits upp i andra sammanhang och redan varit föremål för behandling och beslut vid årets riksdag.

Det skulle vara en hel del ytterligare att anföra med anledning av detta ärende, men jag skall avstå därifrån. Jag vill bara uttala den förhoppningen att den nya författningsutredningen skall arbeta i en sådan takt att förslag till ny författning kan föreläggas 1968 års riksdag till en första behandling. Oberoende av det förslag som utskottsmajoriteten framför och oberoende av vilket beslut som riksdagen fattar med anledning av vår partimotion hoppas jag att de synpunkter som finns i motionen skall komma upp till överläggning i den nya författningsutredningen och så långt som möjligt bli beaktade i ett slutgiltigt förslag.

Högerledamöterna har reserverat sig för att tilläggsdirektiv bör utfärdas till den nya författningsutredningen i överensstämmelse med vad i motionen framhålles.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! Den som händelsevis endast får konstitutionsutskottets utlåtande nr 30 i sin hand, får lätt den uppfattningen att den mycket omfattande motion som högerpartiet väckt och som är avvisad av utskottsmajoriteten är något slags gengångare av den författningsdiskussion som har pågått under så lång tid. Som herr Sveningsson anförde är det emellertid inte fråga om någon gengångare. Denna motion tar upp problem som inte har diskuterats vid förhandlingarna före tillsättandet av den nya författningskommittén. Det är i verkligheten fråga om ett aktualiserande av nya problem för att åstadkomma ett fördjupande och ett stärkande av det svenska folkstyret. Det är därför, tycker jag, mycket besvärande för

Om vissa riktlinjer för en författningsreform

majoriteten då den avvisar denna motion bara under återopande av att författningsfrågan nyligen överlämnats till en ny utredning.

De frågor som vi har aktualiserat är bl. a. utlandssvenskarnas rösträtt, partistödet, åsiktstvänet och kollektivanslutningen samt inte minst maktbalansen och maktkoncentrationen i samhället. Dessa problem behandlas inte i de direktiv som nu har utfärdats för den nya utredningen. Visserligen är direktiven utomordentligt vidlyftiga och omfattande och visserligen skulle man med en mycket långtgående och vid tolkning av direktiven — om man det ville — kunna tränga in en del av dessa frågor i utredningsarbetet. Men de fördiskussioner som förevarit om dessa direktiv har inte gett någon antydning om att avsikten är att utredningen skall ta upp dessa frågor. Man kan då fråga sig varför majoriteten är så negativt inställd till att vi nu motionerat i detta ärende. En förklaring kan vara att man fortfarande vill förhålla och begrava författningsfrågan. Man vill kanske inte ha någon reell diskussion om nya författningspolitiska problem, åtminstone inte inom de närmaste åren.

Men det finns också en annan förklaring, och det är att socialdemokraterna på en del punkter många gånger manifesterat ett ointresse av att fördjupa demokratin och ett ointresse som koncentrerar sig kring frågor som av politiskt-praktiska skäl känns obehagliga för regeringspartiet.

Det gäller i första hand kollektivanslutningen. Där har från regeringshåll och från det socialdemokratiska partiet under senare år inte givits någon som helst antydning om att man skulle vara beredd att frångå detta ingrepp i den personliga friheten. För oss är denna fråga en författningspolitisk fråga. Kollektivanslutningen strider mot våra frihetsbegrepp, vilket är tillräckligt för att man nu, då hela demokratiens former skall överses bör ta upp den till behandling. Det är möjligt att socialde-

mokraterna anser att det är en komplicerad fråga. Jag tycker inte det, men om man nu anser det, borde i så fall författningsutredningen få tillfälle att pröva den.

Inte heller organisationernas ställning i samhället och hur organisationerna redan nu påverkar och i framtiden kommer att påverka maktbalansen i samhället behandlas i författningsutredningens direktiv.

Det är en händelse som ser ut som en tanke att man vid utformandet av direktiven till den förra författningsutredningen var medveten om att detta är ett stort demokratiskt problem. Där framhölls att det inte är tillräckligt att institutionerna står i överensstämmelse med demokratiskt formella principer — exempelvis att fria val skall hållas, att fri debatt får förekomma, att regeringen är ansvarig inför väljarna, och liknande saker — man slog dessutom fast att de demokratiska institutionerna måste få former som underlättar och stimulerar den enskilde medborgarens aktiva medverkan i samhällsarbetet.

Jag har därför en bestämd uppfattning att det är särskilt viktigt att även i den kommande författningsutredningen behandla just organisationernas utformning och relationer till statsmakterna.

Visserligen är vi på det klara med att den moderna politiska demokratin i första hand bygger på självständiga politiska partier. Men vi som sysslar med samhällsarbete och praktisk politik är också på det klara med att organisationerna på olika sätt inverkar på de politiska partiernas handlande. När organisationerna under senare år inviterats av regeringen att träda i direkt kontakt med statsmakterna och regeringen har detta problem fått en större valör än det hade tidigare. Det är ett tillräckligt skäl, för att den nya författningsutredningen borde ta upp även detta problem till närmare belysning.

Herr talman! Man brukar säga att

Om vissa riktlinjer för en författningsreform

demokratien är djupt rotad hos vårt folk, att vi svenskar är sanna demokrater, att rösträttsreformerna innebar demokratiens förverkligande i vårt land. Det är riktigt, men man får inte därav förleda sig att tro att demokratien en gång för alla är införd i vårt land. Demokratien kan inte bli perfekt, den måste alltid förnya sig själv. I det ögonblick vi förklarar oss vara nöjda med demokratien och förklarar att allt fungerar på ett demokratiskt tillfredsställande sätt, då uppstår en fara för att makten missbrukas — medvetet eller oftast omedvetet. Men faran är inte därför mindre. Detta är den principiella bakgrunden till att vi i motionen har velat aktualisera alla dessa frågor som sammanhänger med vårt krav på att ytterligare stärka demokratien i landet.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Herr Holmberg utgick från att utskottsmajoriteten var negativ och ville förhålla författningsfrågan. Det är en anmärkningsvärd uppfattning. Det är nämligen enbart högermän — tre av utskottets 20 ledamöter — som har reserverat sig. Anmärkningen riktar sig alltså även mot folkpartiets och centerpartiets utskottsledamöter.

Jag kan emellertid förstå att de inte har intagit samma ståndpunkt som herr Sveningsson och herr Holmberg nu har utvecklat. Såsom framgår av utskottsutlåtandet har nämligen betydande delar av innehållet i denna motion behandlats vid innevarande års riksdag. I utlåtandet uppräknas frågorna om utlandssvenskars rösträtt, partistödet, kollektivanslutningen och den kommunala demokratien, som redan varit föremål för behandling i år. En annan stor fråga som tagits upp i motionen gäller planeringsorganen, och den behandlades av utskottet i ett utlåtande år 1964.

Tar man bort dessa frågor, är det inte mycket som kvarstår i motionen. Det innebär att utskottet inte har kun-

nat följa den. Såsom här tidigare har sagts har det givits mycket omfattande direktiv för en förnyad utredning av författningsfrågan. Ett bifall till högermotionen eller reservationen om tilläggsdirektiv till författningsutredningen skulle väl också, trots att så många frågor alltså redan har behandlats, om något innebära att ärendet förhalades.

Det ställningstagande som utskottsmajoriteten har gjort tror jag är riktigt, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp):

Herr talman! Eftersom utskottets ärade ordförande var generös nog att vilja fördela ansvaret för utskottsmajoritetens utlåtande, må det vara mig obetaget att säga ett par ord beträffande centerpartiets ställningstagande i denna fråga.

Det är obestriddligt att de flesta av de problem som tagits upp i motionen nyligen har varit föremål för opinionsyttringar här i huset. En förnyad prövning kan därför, i varje fall för ögonblicket, anses vara överflödig.

Jag skulle också som skäl för vårt ställningstagande vilja använda den motivering som högerledaren begagnade. Vi anser nämligen att tilläggsdirektiv skulle i väsentlig grad försinka författningsutredningens arbete. Alla partigrupperna var under de förberedande överläggningarna om författningen ense om att det är angeläget att arbetet på den punkten forceras. Om man skulle tillägga utredningen de delvis nya uppgifter som nu föreslås skulle arbetet enligt vår uppfattning försenas i väsentlig grad.

Att vi sålunda delar utskottsmajoritetens mening beror alltså inte, såsom man skulle kunna tro av det något lätta resonemang som fördes, på en slumpvis tillkommen bedömning. Den bedömning som ligger bakom är ur alla synpunkter reell.

Om vissa riktlinjer för en författningsreform

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! Hade man den målsättningen att författningsutredningen skulle ta upp alla dessa problem och lösa dem redan i den första omgången, till 1968 års riksdag, skulle det innebära en tung arbetsbörda, som kanske skulle kunna leda till en försinkning av arbetet — på den punkten vill jag gärna ge herr Andersson i Brämhult rätt. Nu skall emellertid författningsutredningen arbeta i två olika etapper, och frågor exempelvis om maktbalans, maktfördelning, maktkoncentration och frågor som gäller organisationernas relationer till statsmakterna är av sådan art att de mycket väl kunde ses och borde ses i det längre författningsperspektivet. Där emot tror jag att exempelvis frågan om kollektivanslutningen med ett krav på att tvångsanslutning till politiskt parti inte skall få förekomma inte är ett problem där lösningen behöver dra ut på tiden.

Jag vill också till utskottets ordförande säga att det är riktigt att en del av de nu aktualiserade problemen är behandlade eller diskuterade i riksdagen alltsedan år 1964. Men vi gör ofta på det sättet att vi först diskuterar i riksdagen för att så småningom tillsätta en utredning för att ta upp problemen till förnyad prövning. Den utredningen är enligt min mening redan nu tillsatt och borde ha fått dessa uppgifter.

Om jag förstod herr Andersson i Brämhult rätt, förelåg inte heller några delade meningar mellan oss om att dessa grundläggande demokratiska problem borde bli föremål för behandling och lösning. Meningsskiljaktigheten gällde bara i vilken form och när detta borde ske.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Jag skall gärna hålla med herr Holmberg om att man i motionen har tagit upp problem som är av stor räckvidd och väsentlig betydelse. Somliga av dem har — som redan framhållits tidigare — redan behandlats

och andra kommer att behandlas av författningsutredningen.

När vi har varit med på utskottets skrivning har det huvudsakligen skett med samma motivering som herr Torsten Andersson här framförde, nämligen att vi icke vill fördröja författningsutredningens arbete. Vi tycker att det är väsentligt att arbetet kommer i gång och ger resultat så fort som möjligt. Detta är skälet till att vi har avstått från att gå närmare in på de frågor som tas upp i motionen.

Detta, herr talman, har jag gärna önskat få säga.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. bidrag till politiska partier

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 25.

Därjämte hade 24 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Kilsmo* anmälde, att han vid den nu företagna voteringen av misstag röstat för nej-propositionen.

Ang. bidrag till politiska partier

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1966/67 till bidrag till politiska partier jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Bidrag till politiska partier för budgetåret 1966/67 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 23 miljoner kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 281) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 346), hade motionärerna — under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 251 och II: 321 — hemställt, att riksdagen måtte avslå det under andra huvudtiteln till Bidrag till politiska partier för budgetåret 1966/67 äskade förslagsanslaget av 23 miljoner kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 281 och II: 346, till Bidrag till politiska partier för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 23 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Virgin*, *Strandberg* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 281 och II: 346, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1966/67 till bidrag till politiska partier.

Herr **VIRGIN** (h):

Herr talman! Utskottet har varit mycket kortfattat vid behandlingen av denna fråga. Jag skall också fatta mig kort och nöja mig med att, under hänvisning till den uppfattning som vi tidigare deklarerat om det principiellt oriktiga i bidrag av denna typ, yrka bifall till reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Det finns väl inte anledning att på nytt ta upp en debatt om partistödet. Man skulle möjligen kunna göra en del kommentarer till att högern fortsätter att motsätta sig det. När emellertid inte herr *Virgin* är villig till debatt, skall inte jag provocera en sådan, utan nöjer mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmanen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställen samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 26.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av motioner om beaktande av den enskildes intressen vid utarbetande av en ny grundlag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om förbud mot retroaktiv lagstiftning

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av motioner om förbud mot retroaktiv lagstiftning.

I de till konstitutionsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 365, av herr *Åkerlund*, och II: 436, av fru *Kristensson*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om förslag till sådan ändring i grundlagen, att förbud infördes mot retroaktiv lagstiftning.

Om förbud mot retroaktiv lagstiftning

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I:365 och II:436 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar *Sveningsson*, *Hernelius* och *Magnusson* i Tumhult.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Den här motionen av herr *Åkerlund* i denna kammare och fru *Kristensson* i andra kammaren har nog tillkommit och blivit lämnad som en följd av den proposition nr 10 vid årets riksdag, i vilken finansministern föreslog en retroaktivt verkande bilaccis — vilket tyvärr även blev riksdagens beslut.

Säkert är det inte många som har något intresse av en retroaktiv lagstiftning. Risken av att sådana beslut kan fattas skapar för medborgarna en ovisshet och en osäkerhet som inte bör förekomma. Här finns alltså ett hinder för att en starkare rättstrygghet skall kunna tillämpas, och det hindret bör försvinna.

I stort sett är det bara finansministern som en och annan gång, sannolikt i onödan, griper till denna möjlighet.

Utskottet lämnar uppgift om att i såväl en del gamla som nya länder finns i många fall förbud mot en sådan lagstiftning. Framför allt strafflag skall inte ha någon tillbakaverkande kraft, och den ordningen tillämpas som princip även här hos oss.

Men det finns också i en del länder grundlagsbeslut som förbjuder över huvud taget dem som har att besluta och lagstifta att fatta retroaktivt verkande beslut. Det senare är säkert mest i överensstämmelse med en god rättsordning och medborgarnas allmänna rättsmedvetande.

Nu har denna viktiga fråga tagits upp till behandling först i den stora och under många år arbetande författningutredningen och även i direktiven till

Ang. utskottets dechargearbete

den senast tillsatta författningsutredningen. Den har fått sig förelagd att ta ställning till frågan om retroaktiv lagstiftning. Säkert är det en allmän önskan att i rättssäkerhetens intresse vi skall få en ordning med förbud mot retroaktivt verkande beslut, inte bara på strafflagstiftningens område.

Med hänsyn till vad som inträffat i författningsfrågan sedan motionen lämnades har vi nöjt oss med att bara till utlåtandet foga ett särskilt yttrande, och jag har inte heller nu något särskilt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 33, angående granskning av de i statsrådet förda protokollen.

Till konstitutionsutskottet hade på gjord framställning blivit överlämnade de protokoll, vilka förts i statsrådet efter dem som voro föremål för granskning vid 1965 års riksdag fram till början av innevarande riksdag.

Vidare hade en fråga om anmärkningsanledning väckts, i båda kamrarna, och hänvisats till utskottet jämlikt § 57 riksdagsordningen.

Utskottets föreliggande memorial upptog fyra särskilda, med A, B, C och D betecknade avdelningar, av vilka de tre sistnämnda voro indelade i vissa nedan närmare angivna punkter.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att memorialet skulle företagas till avgörande avdelningsvis och i förekommande fall punktvis.

I *avdelningen A* hade utskottet anmält, att det icke funnit anledning att tillämpa § 106 regeringsformen.

Vid föredragning av avdelningen A lades memorialet i denna del till handlingarna.

I *avdelningen B* hade utskottet anmält, att det icke heller funnit anled-

ning att framställa någon anmärkning jämlikt § 107 regeringsreformen.

Efter föredragning lades denna anmälan till handlingarna.

Ang. utskottets dechargearbete

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp), som anförde:

Herr talman! Det dechargebetänkandet som konstitutionsutskottet framlagt i år och som skall debatteras här nu har givit mig anledning till vissa reflexioner av allmän natur som jag vid debattens inledningsskede vill framföra till kammaren. Betänkandet är som synes ganska omfattande, visserligen inte lika digert som förra året men i alla fall över 100 sidor i tryck. Det är alltså ett ganska stort granskningsarbete som nu slutredovisats i riksdagen.

Någonting som måste falla läsaren i ögonen är emellertid att utskottet inte på någon av de nio punkter, där man gör uttalanden, har varit enigt. Inte på någon punkt har utskottets socialdemokrater funnit anledning till något som helst uttalande eller haft något önskemål i anledning av granskningen. I varje fråga har socialdemokraterna enigt avvisat alla synpunkter som framförts av de övriga ledamöterna.

Detta är naturligtvis inte något märkligt i fråga om avdelning B i betänkandet, där utskottet enligt praxis behandlar yrkanden om anmärkning enligt § 107 regeringsformen. Endast ett sådant yrkande har framställts i år, och det har understötts endast av högerns representanter i utskottet.

Anmärkningsvärt är emellertid att hela avdelning C i betänkandet, som i år liksom förra året upptar åtta punkter, inte innehåller någon enda fråga där socialdemokraterna funnit sig kunna gå med på ett uttalande under åberopande av § 107 regeringsformen. Alla försök till hopskrivning har avvisats.

Hur anmärkningsvärt årets memorial är just på det sätt jag här har angett

framgår bäst om man gör en jämförelse med tidigare betänkanden. Från senare år kan nämnas att socialdemokraterna 1961 var med om fyra tillkännagivanden, 1962 tre, 1963 var man med om ett, 1964 var man med om två och 1965 var man med om fem. Förra året var vi förutom om de fem tillkännagivandena ense om två s. k. ingresseringar avseende statsrådsprotokollens formalia.

Att regeringspartiets representanter i utskottet alltså inte har velat vara med om det allra minsta uttalande som kunde uppfattas såsom ett konkret resultat av dechargegranskningen måste förändra vissa frågor och reflexioner. Vad är egentligen skälet till den attityd som nu framkommit? Har man plötsligt funnit att inte bara regeringen utan Kungl. Maj:ts hela vidlyftiga kansli under ett helt år har fungerat så till punkt och pricka utan varje fel och brist att riksdagen bara har att ta av hatten och buga sig djupt, eller är det så att man har fått en förändrad syn på dechargeinstitutet som nu kommer till uttryck i regeringspartiets hållning? Jag skall inte gå in på några spekulationer om vad som kan ligga bakom socialdemokraternas inställning. Jag vill emellertid framhålla de farhågor för själva dechargeinstitutet som frontförändringen ger anledning till.

Vi är alla medvetna om att dechargeinstitutet är ett bräckligt och vanskligt instrument i ett parlamentariskt system. Det har ju ursprungligen konstruerats med tanke på ett helt annat styrelsesätt. Emellertid har det i praxis undergått stora förändringar efter sin tillkomst. Över huvud taget kan man säga att på få levande punkter i förvaltningslivet är skillnaden mellan formella grundlagsregler och praxis större än här. Det som närmast kan jämföras är väl regeringsformens bestämmelser om budgeten. Den omdaning av dechargeinstitutet som har skett i praxis under i huvudsak stor enighet mellan olika politiska åsiktsriktningar har gjort att

Ang. utskottets dechargearbete

institutet har kunnat överleva och inte bara det. Inte från något håll har det mig veterligt påyrkats att dechargen skulle slopas.

Vad som har särskild betydelse i dechargepraxis under senare år är utvecklingen mot granskning av administrativ praxis och strävan att nå fram till andra meningsyttringar från konstitutionsutskottet än sådana politiska anmärkningar som regeringsformen talar om. Utskottet har funnit formen tillkännagivande under återopande av § 107 regeringsformen såsom ett sådant uttrycksätt för att ge utrymme för en dramatiserad decharge. Även om det naturligtvis har förekommit svårigheter förefaller konstitutionsutskottet under senare år ha fått viss framgång i sina strävanden. Varje år har som nyss nämnts enighet kunnat nås om vissa uttalanden utan egentlig politisk udd, men inte så i år.

Jag vill erinra om att författningsutredningen utan meningsskiljaktighet förordade att dechargeinstitutet skulle behållas och underströk att det borde inriktas på granskning av administrativ praxis. I direktiven för den nya författningsutredningen har också uttalats att förslagen i denna del kan ligga till grund för det fortsatta arbetet. Ett uttryck för samma inställning måste vara att konstitutionsutskottet förra året beslöt att börja trycka vissa dechargeutredningar såsom bilagor till betänkandet. Det var naturligtvis ett i viss mån vanskligt förfarande med tanke på de knappa resurser i fråga om både tid och personal som står utskottet till buds, men det gav otvivelaktigt uttryck för en strävan att omdana dechargen till en allmänt utredande verksamhet.

Mot bakgrunden av vad som här sagts måste årets dechargebetänkande inge allvarliga farhågor. Man måste fråga sig vad en administrativ granskning skall tjäna till, om regeringspartiet i varje liten fråga ställer sig avvisande till alla framförda synpunkter. Utan tvekan gör

Ang. utskottets dechargearbete

det i första hand tillkännagivandeinstitutet meningslöst. Ett farligt steg i samma riktning tog socialdemokraterna förra året, då man bröt med gammal praxis och genomdrev votering om ett tillkännagivande. Jag vill för min egen del med bestämdhet understryka att jag i år tänker inta samma ståndpunkt som förra året och sålunda avstå från att deltaga i eventuella voteringar om tillkännagivanden. Jag anser att sådana voteringar innebär en direkt politisering av dechargen och därmed är farliga för konstitutionsutskottets arbetsmöjligheter.

Man måste ställa sig frågan: Vilka alternativ står egentligen till buds, om regeringspartiet vidhåller den hållning till dechargen som intagits i år? Jag kan bara se två möjligheter. Endera får dechargen bli helt oppositionens sak eller den administrativa granskningen bli en uppgift för oppositionen, som får driva sin granskning till politiska prickar mot vederbörande statsråd, eller också får granskningen flyttas ut från riksdagen och läggas exempelvis på JO, förslagsvis så att JO får avge en särskild berättelse om granskningen av departementen, vilken får utskottsbehandlas i vanlig ordning. Den senare möjligheten har tidigare framskymtat i debatten. Såvitt jag kommer ihåg, har justitiekanslern i ett remissyttrande nyligen framfört en sådan tankegång.

Vilken väg man bör välja kan givetvis inte överblickas nu. Två saker är emellertid klara, nämligen att riksdagen måste ha viss insyn i regeringsärendenas handläggning på sätt man nu får genom dechargen och att någon form av administrativ granskning av departementen måste ske. Med den starka utveckling som pågår mot ökade maktbefogenheter hos Kungl. Maj:t — och därmed inte bara för regeringen utan även för alla dess tjänstemän som ständigt ökar i antal — är det alldeles uppenbart att någon kontroll måste utövas. Alla andra myndigheter står under till-

syn av riksdagens ombudsmän och revisorer, men Kungl. Maj:ts kansli granskas endast av konstitutionsutskottet. Det är därför enligt min mening en farlig väg socialdemokraterna har slagit in på, om de vill ställa sig utanför dechargen och minska dess funktionsmöjligheter.

I detta anförande instämde herrar *Harald Pettersson* (cp), *Tistad* (fp), *Hermansson* (cp), *Svenungsson* (h) och *Sveningsson* (h), fru *Segerstedt Wiberg* (fp), herrar *Axel Kristiansson* (cp), *Nils Theodor Larsson* (cp), *Schött* (h), *Svanström* (cp), *Elofsson* (cp), *Arvidson* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Nyman* (fp), *Hernelius* (h), *Dahlén* (fp), *Wikberg* (cp) och *Axel Andersson* (fp), fröken *Stenberg* (h) samt herrar *Per Jacobsson* (fp), *Karl-Erik Eriksson* (fp) och *Ernulf* (fp).

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! De reflexioner som herr Torsten Andersson nu har gjort måste grunda sig på någonting som, vad jag kan förstå, är felaktigt. Socialdemokraterna har icke ändrat sin syn när det gäller dechargearbetet. Inte heller har vi beslutat oss för att icke göra tillkännagivanden när det gäller frågor om administrativ praxis o. s. v. Vi går till detta granskningsarbete lika förutsättningslöst som övriga partiets företrädare.

Att vi i år inte har kunnat följa de borgerliga partierna när det gäller tillkännagivanden beror på att vi har funnit att de borgerliga — där de vunnit i lottdragningen inom utskottet — har sakligt fel. Och det skall vi väl ta upp till behandling i varje ärende — vi kan inte vara med om sådana tillkännagivanden som de borgerliga har begärt, där de alltså inte har rätt i sak. Jag tycker att det är nära nog oförskämt att begära att man skall vara med om tillkännagivande i ett sakärende ehuru man vet att tillkännagivandet är helt felaktigt.

Har svårt förstå grunden till talet om att vi därmed skulle vara inne på en farlig väg. Vi har inte ändrat uppfattning — vi är beredda att göra tillkännagivanden och vi deltar i granskningsarbetet lika tråget som de borgerliga. Om vi finner någonting av den karaktär att man bör göra ett tillkännagivande är vi som sagt även i fortsättningen beredda att göra det. Men vi kan inte vara med om tillkännagivanden som är sakligt felaktiga.

Sedan har vi inom utskottet varit ense om att försöka göra en översyn i syfte att om möjligt få dechargeförordandet bättre och ändamålsenligare. När man nu talar om allvarliga farhågor beträffande socialdemokraternas inställning vill jag säga att jag känner lika allvarliga farhågor därest oppositionen i fortsättningen skall utnyttja institutet med tillkännagivanden på det sätt som har skett vid årets riksdag. Det tror jag är lika farligt, om inte farligare.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag tycker nog att utskottets ärade ordförande går litet väl långt när han gör gällande att allt som oppositionen här fört på tal skulle vara sakligt fel. Skulle vi verkligen, herr ordförande, i vårt nit ha missat på varendena punkt? Skulle vi vara totalt vilseledda i fråga om det vi fört till torgs reservationsvägen och i den mån vi med lottens hjälp vunnit utskottsmajoriteten? Det påståendet, herr talman, är med förlov sagt mycket, mycket djärvt.

Jag vill gentemot herr ordförandens påståenden hävda att vi från oppositionens sida har vinnlagt oss om att utifrån rent sakliga synpunkter komma fram till en uppfattning i de frågor vi fört på tal. Jag hoppas att herr ordföranden kan vidimera sin uppfattning eller också att han försöker mildra sitt synnerligen bestämda uttalande här. Det uttalandet kommer nämligen att kasta en skugga över hela den här debatten

och även över oppositionens hela arbete inom konstitutionsutskottet i fortsättningen. Det kan möjligen utgöra en förklaring — om man långdrar frågan — till socialdemokratiens hållning då man a priori utgår från att vad oppositionen kommer med är osakligt. Det betyder ju att regeringspartiet till varje pris skall avvisa varje försök till resonemang.

Skulle inget av dessa ärenden vara av den arten att man på socialdemokratiskt håll skulle ha den uppfattningen att ärendet i någon mån hade kunnat handläggas på ett bättre sätt? Den frågan hänger faktiskt i luften, och jag hoppas att herr ordföranden i all vänskaplighet vill ge mig ett besked på den punkten.

Herr PETERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Vi har också på socialdemokratiskt håll försökt att vara sakliga i våra ställningstaganden. Vi har diskuterat de olika punkterna och kommit till den slutsatsen att de tillkännagivanden som oppositionen vill göra på de punkter där den med lottens hjälp står för utskottets skrivning inte är uppbyggda på vad vi anser vara saklig grund.

Om det hade funnits en saklig grund för ett tillkännagivande, hade socialdemokraterna icke tvekat att ställa sig bakom detta. Av sakliga skäl har vi i år inte ansett oss kunna göra det.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

I ett ärende, som av utskottet redovisats under en med 1 betecknad punkt i avdelningen B, hade inom utskottet framställts ett anmärkningsyrkande, som avslagits.

Punkten 1

Ang. höjning av bilaccisen

I pressmeddelanden den 1 respektive den 3 januari 1966 från finansdepartementet hade bland annat meddelats, att

Ang. höjning av bilaccisen

regeringen hade för avsikt att föreslå en höjning av den s. k. bilaccisen från och med den 1 januari 1966 och att proposition i frågan beräknades bli avlämnad till riksdagen den 11 samma månad i anslutning till statsverkspropositionen. Det sålunda aviserade författningsförslaget hade framlagts på förutskickad dag och antagits av riksdagen den 2 februari 1966, varefter kungörelse om ändringen utfärdats den 4 februari.

Vid kamrarnas plenum den 12 januari 1966 framställde herr Holmberg i första och herr Bohman i andra kammaren anmärkningsanledning mot statsrådet och chefen för finansdepartementet. Skrivelserna därom jämte i överlämnade konvolut inneslutna skrivelser om anledningen till anmärkningen hade jämlikt 57 § riksdagsordningen remitterats till konstitutionsutskottet. Anmärkningen gällde, att statsrådet och chefen för finansdepartementet genom utfärdat meddelande om höjning från och med den 1 januari 1966 av omsättningsskatten på motorfordon åsidosatt riksdagens beskattningsrätt.

Utskottet hade i denna punkt av anförda skäl icke funnit sig böra framställa någon anmärkning på grundval av ifrågavarande anmärkningsanledningar.

Reservation hade avgivits av herrar *Sveningsson*, *Hernelius* och *Magnusson* i Tumhult, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla i reservationen angiven lydelse.

Reservanterna hade funnit sig böra framställa anmärkning jämlikt 107 § regeringsformen mot chefen för finansdepartementet, statsrådet Gunnar Sträng.

Härom anförde nu:

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Denna reservationsanmärkning av högerns ledamöter i konstitutionsutskottet mot statsrådet och chefen för finansdepartementet angåen-

de den höjda bilaccis som uttogs från den 1 januari i år och fram till den dag, den 2 februari, då beslutet fattades i riksdagen är det enda ärende i årets dechargememorial som vi ansett vara av den storleksordningen och så betydelsefullt att vi funnit det vara riktigt att i vårt yrkande tillämpa § 107 regeringsformen.

Som vi alla vet är det riksdagen som beslutar i skattefrågor, och finansministern eller regeringen har ingen rätt att utan riksdagens beslut påbjuda några nya skatter. Nu kommer det säkert från utskottsmajoritetens sida, kanske av finansministern själv, att framhållas att här har inte på nyårsafton eller nyårsdagen utfärdats någon ny skatteförordning i finansdepartementet. Och när det inte före riksdagsbeslutet utfärdats, formellt sett, någon ny skatteförfattning så är finansministern — kommer man att säga — helt utan ansvar, helt oskyldig. Men tyvärr är det inte på det sättet att finansministern är utan ansvar, ty lika riktigt som det är att finansministern inte ensam givit ut någon skatteförfattning, lika riktigt är det att finansministern vid årsskiftet gav ut ett pressmeddelande som fungerade och gav precis samma resultat som om detta meddelande haft formen av en skatteförordning med författningstext.

Detta är det viktigaste och mest avgörande i hela detta ärende. Om ett statsråd handlar på det eller det sättet, måste formerna betyda mindre. Det är det praktiska resultatet av statsrådets handlande som skall bedömas i ett fall som detta.

Visst kan man göra som finansministern gjorde i andra kammaren den 2 februari i debatten om bilaccisen när han sade ungefär som så att han kunde använda samma språk som den eller den riksdagsmannen. Jag behöver inte tala om hur det är — alla vet det, även finansministern själv. Statsrådet Sträng är inte bara en vanlig riksdagsman, utan han är landets finansminister och en mäktig finansminister. Han liksom alla

Ang. höjning av bilaccisen

vi andra är väl medveten om att han har en trogen majoritet i riksdagen som inte sviktar när det gäller skattehöjningar. En man med den ställning som finansministern har måste vara medveten om den makt som finns bakom hans ord när han gör uttalanden. Om man tar det exemplet att en vanlig enkel riksdagsman hade sagt på nyårsafton att från den 1 januari skall tillämpas en ny och högre bilaccis, hade det inte haft någon betydelse. Men när landets finansminister med namnet Gunnar Sträng gör detta uttalande börjar tillverkarna och samtliga importörer, som har att inbetala bilaccisen till kontrollstyrelsen, att från den 1 januari ta ut denna högre accis av sina återförsäljare och dessa i sin tur av bilkunderna. Beskattningen blev i praktiken ändrad utan riksdagens hörande. Den ställning finansministern intager och den makt som finns bakom hans ord är något som väger tungt vid bedömningen av detta ärende.

Ingen kan påstå något annat än att meningen med finansministerns pressmeddelande var att detta uttalande skulle respekteras och efterlevas. Meningen var att det skulle tillämpas så att det verkligen fungerade som en skatteförfattning. Detta var också statsrådet medveten om. Jag tror inte att någon menar att detta pressmeddelande bara var ett förflugit ord och inte allvarligt menat.

I proposition nr 10 med förslag till förordning angående ändrad lydelse av förordningen om skatt på sprit och vin m. m. — under benämningen »m. m.» ingick tydligen bilarna — uttalade finansministern följande: »I likhet med övriga här förordade förslag bör ändringarna av bilaccisen träda i kraft så snart som möjligt. För att motverka rubbningar inom bilhandeln anser jag det emellertid angeläget att man undviker att den lägre skattesatsen gäller under tiden mellan skattehöjningens offentliggörande och de nya bestämmelsernas ikraftträdande. Jag lät där-

för den 1 januari offentligt meddela min avsikt att föreslå den nu förordade skattehöjningen och anser mig med hänsyn till den omfattande publicitet som gavs detta meddelande kunna föreslå att den nya skattesatsen tillämpas från årsskiftet.»

Detta uttalande i den kungl. propositionen nr 10 säger bättre och bevisar starkare än någonting annat att vår anmärkning är befogad och att den är tungt vägande. I den mån som tillverkare och leverantörer av bilar levererade dessa till återförsäljare tog man nämligen — som jag redan sagt — ut den höjda bilaccisen under januari månad fram till den dag som beslutet fattades.

Även om detta inte är ett tilltalande förhållande, är det ändå rätt intressant ur en annan synpunkt, nämligen att *en* man i ett demokratiskt samhällsskick har den ställningen att han genom några rader i ett pressmeddelande sätter både en viktig skatteförfattning och grundlagen ur funktion — det var vad som här skedde.

I den debatt som förekom i andra kammaren om bilaccisen gjorde också statsrådet Sträng ett uttalande som klart visade att han helt och fullt litade på att de två bilfabrikerna Volvo och Saab samt det 40-tal importörer som finns i landet var solidariska och tog ut den höjda bilaccisen från den tidpunkt som finansministern ansåg vara riktig och önskvärd, den 1 januari 1966.

Det var bara frivilliga åtgärder, det var inget tvång, som utövades av någon myndighet, framhåller utskottets majoritet. Ja, ofta finns det delade meningar om vad som är frivillighet och frihet och vad som i verkligheten är tvång i vårt svenska samhälle. Den som skulle köpa en bil under januari månad var tvungen att betala den högre bilaccisen, om bilen hade levererats till återförsäljaren efter den 1 januari. Då kan man inte på något sätt uppskatta och värdera eller tala om den frivillighet som utskottsmajoriteten framhåller. Utskotts-

Ang. höjning av bilaccisen

majoriteten talar vidare om att riksdagen hade valfrihet att antaga den höjda bilaccisen eller inte. Men detta är ett resonemang som bara rent teoretiskt är riktigt. Det har ingen kontakt med verkligheten, ty det fanns ingen skattskyldig som under januari månad trodde på den teorien. Alla tog ut skatten.

Om man hade följt grundlagens bestämmelser och den höjda bilaccisen inte grundlagsstridigt blivit tillämpad i förskott hade det enligt min uppfattning inte på något sätt hänt någon olycka ur statens synpunkt.

Ute hos återförsäljarna fanns i vissa fall ett betydande antal bilar, och dessa blev inte belagda med den höjda bilaccisen. Redovisningen av skatten sker som sagt av fabrikena och importörerna. Även sedan riksdagen fattat sitt beslut, fanns hos återförsäljare kvar bilar som kunde säljas och som såldes utan accishöjning.

Jag förmodar att finansministern åsyftade alla bilaffärer under januari månad, när han i debatten den 2 februari gjorde följande uttalande: »Genom förhandsmeddelandet om vad regeringen ämnade föreslå riksdagen har bilhandeln under januari månad flutit lugnt och smidigt utan den minsta tillstymmelse till hamstringstendenser. Det har sagts mig att det har varit en ganska dämpad bilhandel under januari månad; dämpningen under november och december har fortsatt under januari.»

Jag finner det för min del fullständigt oförklarligt när man för övrigt försöker göra gällande att folk skulle ha varit otroligt bilköphungriga om inte finansministern lämnat ut sitt pressmeddelande. Trots att de fick reda på att bilarna framdeles skulle stiga i pris, blev man ändå inte så köphungrig att man köpte upp de bilar som fanns att få till det lägre priset. Ingen kunde veta hur länge lagren skulle räcka. Talet om bilarna som hamstringsvara var när bilaccisen behandlades starkt överdrivet.

Till sist, herr talman, vill jag framhålla att finansministerns pressmedde-

lande av oss inom högerpartiet betraktas som klart grundlagsstridigt. Detta meddelande var inte en tillfällig olyckshändelse, utan något som skedde med avsikt och på fullt allvar. Bakom pressmeddelandet ser vi klart det förhållandet att man inom socialdemokratiska partiet känner med sig att man har makten att besluta och bestämma. Det långa maktinnehavet skapar lätt maktövertaggrepp av detta slag, och det kan lätt bli beslut som inte är i överensstämmelse med gällande grundlag.

Denna reservationsanmärkning är enligt reservanternas mening synnerligen berättigad.

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! Eftersom denna anmärkning hänför sig till innehållet i det förseglade konvolut som av kammaren överlämnades till konstitutionsutskottet och det innehållet i sin tur var författat bl. a. av mig och min kollega i andra kammaren herr Gösta Bohman, tycker jag det är riktigt att jag utvecklar mina synpunkter närmare. Jag gör det också därför att det har sagts att anmärkningsanledningen var utomordentligt kort utformad och inte gav tillräcklig hållpunkt för en anmärkning.

När nu ett utförligare material ligger på riksdagens bord finner man emellertid, precis som herr Sveningsson sade, att anmärkningen är utomordentligt befogad. Visserligen tar utskottsmajoriteten med mycket lätt hand på de två kommunikeer från den 1 och den 3 januari som finansdepartementet utfärdade om höjd bilaccis — man säger där att departementschefen inte gjort annat än meddelat sin avsikt att föreslå en skattehöjning. Men de slutsatser som bilimportörerna och de svenska bilfabrikanterna drog av kommunikén lämnar man tydligen helt åsido. Man säger att det är deras ensak hur de tolkar finansdepartementets kommunikeer och att de fullt frivilligt har tagit

på sig att ta ut en högre skatt än tidigare utan några påtryckningar.

Herr talman! Det är rätt att det i pressmeddelandet den 1 januari fanns en inledning där det stod att regeringen hade för avsikt att föreslå höjning av den s. k. bilaccisen. Men det räcker inte med att läsa första meningen. I fortsättningen talas ett annat språk. Ingen som läst meddelandet kan undgå att konstatera att här sades ut i klartext vad som skulle komma att ske: Finansministern hade bestämt att en höjning skulle företas och att den högre bilaccisen skulle tas ut redan från och med årsskiftet 1965/66.

Går man från kommunikén av den 1 januari över till kommunikén av den 3 januari, finner man över huvud taget inte någonting som tyder på att det skulle vara fråga om ett förslag. Det hela är upplagt så, att finansdepartementet och finansminister Sträng vill ge besked om vad som skall ske. Det enda som kanske fattas i texten är en underskrift: »Därefter rätter och packer Eder». Den som läste kommunikén kunde inte undgå att ändå förstå vad som menades.

På det sättet fattade också bilfabrikanterna och bilimportörerna saken. Från bilbranschens organisation utgick, sedan dessa meddelanden hade lämnats, en skrift till berörda bilförsäljare om att de redan under januari månad in till riksdagen fattade sitt beslut borde ta ut högre bilaccis för att inte råka ut för rättsförlust. Trots att det under den tiden gällde en särskild lag om bilaccis kände sig sålunda bilförsäljarna tvingade att av konsumenterna ta ut en högre skatt än enligt den gällande lagen.

Att i sådana sammanhang tala om valfrihet är att vända upp och ned på de begreppen. Med samma rätt kan man tala om valfrihet när någon böjer sig inför ett hot och väljer det enligt hans mening mindre onda för att hotet inte skall gå i verkställighet. Det skall verkligen till mycken cynism för att

Ang. höjning av bilaccisen
man i ett sådant fall, liksom i det vi nu diskuterar, skall tala om verklig frihet.

Utskottet har i sitt memorial tagit upp den principiella frågan om retroaktivitet i beskattningen och pekat på att man tillämpat retroaktivitet även i tidigare sammanhang. Det är ett riktigt påstående, men det utgör inte något principiellt försvar för vad som nu skett. Det förhållandet att retroaktiva skattehöjningar tidigare förekommit i svensk skattelagstiftning innebär inte att vi principiellt godkänner ett sådant förfarande. Vad som hänt är att bilförsäljarna i sin egenskap av statens uppborrdsmän tagit ut skatt i förväg och i strid mot gällande lagstiftning. Var och en har klart för sig att de uppborrdsmännen inte ansett någon annan väg stå till buds sedan kommunikéerna utfärdats. Att ta ut skatten i efterhand, efter ett beslut av riksdagen om retroaktivitet, skulle ju inte ha låtit sig göra — då hade bilförsäljarna saknat rättsgrund för ett efterhandskrav om betalning av ett belopp, motsvarande höjning av bilaccisen.

Enligt min uppfattning är det här fråga om en sak som knappast är värdig en demokrati som den vi har i Sverige — det gäller både finansministerns agerande och riksdagens beslut om retroaktivitet.

Herr talman! Genom retroaktiviteten har staten skaffat sig en inkomstökning på kanske 2 miljoner kronor. Jag skulle vilja fråga finansministern — om han någon gång besöker kammaren: Har rättsprinciperna ett så ringa värde?

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Sakfrågan om bilaccisen förelåg och beslutades den 2 februari, och jag skall därför inte syssla med den saken.

Den fråga som har ställts här är om pressmeddelandet skall betraktas som grundlagsstridigt. Jag kan inte förstå att man kan komma till en sådan slut-

Ang. vissa expropriationsärenden

sats. Herr Sveningsson har fel när han talar om att det var *en* man som stod bakom. Det står i pressmeddelandet att *regeringen* hade för avsikt att förelägga riksdagen förslag om höjning av bilaccisen från den 1 januari. Att betrakta pressmeddelandet som gick ut från finansdepartementet såsom ett påbud är väl att gå litet för långt. Riksdagens beslutanderätt har inte beskurits därigenom. Propositionen lämnades, motionstid tillämpades i vanlig ordning, och ärendet behandlades av utskottet innan riksdagen fattade beslut. Det måste vara att ta till litet för hårt att säga att ett sådant pressmeddelande skulle vara grundlagsstridigt.

Utskottet har motiverat sitt ställningstagande, och utskottets majoritet — som även här består av 17 av de 20 ledamöterna — har inte funnit att någon anmärkning i frågan bör framställas.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Att det bara är högerledamöterna som reserverar sig och att majoriteten består av 17 ledamöter säger väl ingenting om huruvida vår uppfattning är riktig, att finansministerns handlande är grundlagsstridigt.

Helt naturligt är det hela regeringen som lagt fram propositionen i vanlig ordning, men pressmeddelandet utgick väl från finansdepartementet, så det var väl inte oriktigt när jag sade att *en* man hade en sådan ställning, att han kunde sätta både en skatteförordning och grundlagen ur funktion.

Att det talades om att detta bara var ett förslag som regeringen skulle lägga fram, tycker jag inte är det väsentliga. Det väsentliga är enligt min mening hur det uttalande som finansministern gjorde på nyårsaftonen eller nyårsdagen uppfattades mot bakgrund av hans ställning. Det kom, såsom jag har sagt i mitt första anförande, att fungera som en skatteförordning och en skatteförfattning.

Herr HOLMBERG (h):

Herr talman! Jag vill bara kommentera herr Georg Petterssons uttalande att själva pressmeddelandet inte skulle vara grundlagsstridigt.

Det är klart att man formellt kan säga att det inte är grundlagsstridigt. Men om vi går från formaliteterna över till realiteterna finner vi, att effekten av pressmeddelandet på sitt sätt blev grundlagsstridig därigenom att skatten kom att indrivras, trots att det icke hade utfärdats någon ny lagstiftning i ämnet.

Efter härmed slutad överläggning lades denna punkt till handlingarna.

I *avdelningen C* hade utskottet anmält, att det vid behandlingen av fyra särskilda ärenden, betecknade med punkterna 2—5, funnit anledning till uttalanden utan åberopande av § 107 regeringsformen.

Vidare hade vid behandlingen av fyra särskilda ärenden, betecknade med punkterna 6—9, framställts yrkanden om uttalanden utan åberopande av § 107 regeringsformen, vilka avslagits.

Punkten 2**Ang. vissa expropriationsärenden**

Konstitutionsutskottet hade under dechargearbetet granskat Kungl. Maj:ts praxis i fråga om expropriation för tätbebyggelseändamål, med särskild hänsyn till frågan huruvida, på sätt departementschefen angivit och riksdagen godkänt, lantbruksnämnd hörts och gemensam beredning med jordbruksdepartementet ägt rum i de fall detta bort ske.

Utskottet, som därvid särskilt uppmärksammat tre i punkten omnämnda fall, i vilka lantbruksnämnd ej hörts och ej heller gemensam beredning skett med jordbruksdepartementet, hade i denna punkt velat för riksdagen tillkännagiva viss uppfattning därom.

Reservation hade anförts av herrar *Georg Pettersson, Carl Albert Anderson, Dahl, Sörlin, Dahlberg, Nilsson* i Östersund och *Henningsson*, fru *Thunvall* samt herrar *Johansson* i Trollhättan och *Andersson* i Billingsfors, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade.

Reservanterna hade funnit, att den verkställda undersökningen icke gäve anledning till erinran mot handläggningen av ifrågavarande ärenden.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Så kommer vi till de punkter, där vi alltså haft att se till de sakliga skälen. Vi har i utskottet haft fem lottdragningar — socialdemokraterna har förlorat fyra och vunnit en av dem.

Beträffande först frågan om expropriationsärendena vill jag erinra om att enligt gällande lag kan fastighet, som tillhör annan än kronan, tagas i anspråk genom expropriation för att säkerställa att mark på skäliga villkor är tillgänglig för tätbebyggelse och därmed sammanhängande anordningar eller för att eljest i kommuns ägo överföra mark, som icke är tätbebyggd, för upplåtelse med tomträtt. Den utvidgning, som skett av expropriationslagen, föregicks av utredningar och mycket livliga debatter. Den var också föremål för ett omfattande remissförfarande. Det var då framför allt ett problem som blev uppmärksammat, och det gällde mark som var avsedd för jordbruksändamål. Vi vet att det sedermera när det gäller jordförvärv har inträffat att man undanröjt hindren för kommun att förvärva dylik mark, men här är det ju fråga om expropriation.

Tillståndsbeviljande myndighet när det gäller expropriation är Kungl. Maj:t, som även bestämmer vilka områden som skall omfattas av expropriation. Som jag redan nämnt var frågan föremål för en omfattande diskussion före till-

Ang. vissa expropriationsärenden
komsten av lagen, och det var många som yttrade sig om just förvärv av mark för jordbruksändamål.

Med anledning av alla de yttranden som hade avgivits anförde departementschefen i propositionen, att denna fråga borde uppmärksammas vid general- och regionalplanering, ty det är ju där som man har att precisera hur de olika områdena skall komma till användning. Om mark, avsedd för jordbruksändamål, skulle tas i anspråk för annat ändamål, skulle frågan här om bli föremål för särskild behandling. Han sade att om fråga om expropriation uppkommer innan denna planering verkställts, skulle lantbruksnämnd få yttra sig vid en gemensam beredning mellan jordbruksdepartementet och kommunikationsdepartementet.

Som framgår av memorialet har tre fall av expropriation förekommit under 1965, där lantbruksnämnden inte har hörts och där det inte heller har varit gemensam beredning. Utskotts-majoriteten — lottmajoriteten — har därför kommit till den uppfattningen att regeringen, eller närmast det statsråd som har haft att handlägga ärendena, har handlagt dessa på ett bristfälligt sätt.

Det är att märka, som jag sade förut, att om t. ex. ett område är planlagt och planarbetet färdigt, så behöver ingen berörd myndighet höras i fråga om expropriation. I alla dessa tre fall pågick planarbetet. De myndigheter i länet som hade att yttra sig, tillstyrkte ifrågavarande expropriationsärende. Hade t. ex. länsstyrelsen varit det minsta tveksam i något fall, hade den kunnat höra lantbruksnämnden. Länsstyrelsen ansåg tydligen att detta var obehövt.

De övriga myndigheter som haft att yttra sig har också tillstyrkt expropriation. Byggnadsstyrelsen har gjort det med rätt omfattande förklaringar. I expropriationsärendet från Skövde, vilket byggnadsstyrelsen oförbehållsamt tillstyrker, just därför att en utvidgning av generalplanen för staden pågår, ansågs

Ang. vissa expropriationsärenden

expropriationen vara helt självklar. På samma sätt är det med de två övriga fallen. De har alltså varit självklara ärenden, när de har inkommit till Kungl. Maj:t. Att märka är också att det inte är fråga om ovillkorliga förelägganden, utan det är i formen ett departementschefsuttalande som man bygger sitt tillkännagivande på. Där står också »bör». I och med att föreläggandena inte är ovillkorliga och länsstyrelserna liksom övriga myndigheter finner expropriationen självklar, så skall inte Kungl. Maj:t behöva företa en gemensam beredning. Det kan inte finnas något att erinra häremot.

Från socialdemokratiskt håll har vi funnit att lottmajoritetens ställningstagande icke grundar sig på sakliga skäl.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Det är uppfattningen om den enskilda äganderättens helgd som bildar bakgrunden till den nuvarande expropriationslagstiftningen med dess noggranna uppräknande av tillåtna expropriationsändamål och reglering av förfarandet vid expropriation.

Principen om statens rätt att vid behov ta i anspråk mark som tillhör den enskilde, när den behövs för allmänt ändamål av betydelse, har i vårt land aldrig satts i fråga. Expropriationslagstiftningens syfte är därför inte i främsta rummet att lagfästa det allmännas rätt till expropriation, utan fastmer att av hänsyn till den enskildes intresse begränsa denna rätt. Genom lagbestämmelserna ville man vinna garantier för att den enskildes rätt inte »blir i oträngt mål upppoffrad», som det heter med en gammal formulering. Detta syfte har lagstiftaren sökt tillgodose dels genom att lägga rätten att besluta om expropriation i den högsta statsmyndighetens — Kungl. Maj:ts — hand, dels genom att begränsa denna Kungl. Maj:ts beslutanderätt till vissa i lagen angivna fall.

Expropriationslagen innehåller inte några bestämmelser för Kungl. Maj:ts

prövning av expropriationsärendena. Förarbetena innehåller däremot vissa uttalanden, som man har att beakta. Herr Georg Pettersson har i någon mån berört dessa uttalanden, och jag behöver därför inte gå närmare in på dem. Jag vill emellertid erinra om det uttalande av departementschefen som gjordes i proposition till 1949 års riksdag, när expropriationsrätten utvidgades, och den punkt i 1 § av lagen, som nu är i fråga, tillkom.

Under remissbehandlingen hade länsstyrelsen i Kopparbergs län påpekat sambandet med de intressen, som lantbruksnämnderna hade att bevaka av att jordbruksjord inte tas i anspråk för tätbebyggelse i fall då jorden lämpligen bör bibehållas för jordbruksändamål. Det gällde att avgöra vilket som var mest angeläget ur samhällets synpunkt, att jorden bibehölls för jordbruksändamål eller togs i anspråk för tätbebyggelse.

Departementschefen uttalade: »Såsom länsstyrelsen betonat är det vid general- och regionsplaneringen som denna fråga bör uppmärksammas. Det säger sig självt att, sedan man därvid preciserat vilka områden som skola behållas för jordbruksändamål och vilka som avses för tätorternas utveckling, endast de senare områdena bör kunna exproprieras för detta ändamål. Skulle frågan om expropriation undantagsvis uppkomma redan innan denna uppdelning avgjorts vid general- eller regionsplanering, måste den emellertid beaktas i expropriationsärendet, och lantbruksnämnden bör då höras, varjämte gemensam beredning med jordbruksdepartementet bör äga rum».

Andra lagutskottet anslöt sig till vad departementschefen anfört »i fråga om erforderlig grad av bevisning och aktualitet», som det heter i utskottsutlåtandet. Och riksdagen godkände detta.

I och med att så skett måste ordet »bör» i departementschefens uttalande läsas som »skall». Det är alltså inte, som reservanterna vill göra gällande, fråga

om en anvisning av villkorlig karaktär. Departementschefen har genom sitt uttalande gjort en utfästelse om hur expropriationsärenden av detta slag kommer att beredas, som — sedan riksdagen godkänt uttalandet — binder honom och hans efterträdare. Reservanternas uppfattning att Kungl. Maj:t skall kunna ge efter på kraven på beredning i fall, då det framstår som fullt klart att tillstånd kan beviljas, är ägnat att förvåna. Om en sådan uppfattning godtages är det risk för att en allmän löslighet kommer att sprida sig inom förvaltningen.

Det heter i § 10 regeringsformen: »Innan ärendena hos Konungen i statsrådet föredragas, skola de, genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk, av den föredragande beredas.»

Det är visserligen sant att speciella regler för beredning av expropriationsärenden bara finns i förarbetena, men de har inte mindre held för det. Jag vill fästa uppmärksamheten på att lagrådet, som år 1949 uttryckte starka betänkligheter gentemot den utvidgning av expropriationsrätten som föreslogs, då gjorde ett uttalande som i detta sammanhang är av intresse. »Den administrativa makten», sade lagrådet, »tillägges inom mycket vida gränser en hart när oinskränkt handlingsfrihet gentemot de enskilda markägarna. Allt kommer att bero på tillämpningen. — — Vid en lagstiftning av denna typ komma de uttalanden, som gjorts i lagens förarbeten, att få en utomordentlig betydelse för lagstiftningens blivande verkningar.»

Det är alltså enligt lagrådets uttalande till förarbetena som man måste hålla sig i detta fall. Departementschefen har här sagt att det bör ske en gemensam beredning med jordbruksdepartementet och att lantbruksnämnden bör höras.

Herr Pettersson säger att planer var under utarbetande i dessa tre ärenden. Men departementschefen förklarar tydligt att planerna skall vara fastställda

Ang. vissa expropriationsärenden

om man skall kunna göra avkall på kravet att lantbruksnämnden skall höras.

Herr Pettersson anför vidare att alla de myndigheter som hade att yttra sig hade tillstyrkt. Nej, herr Georg Pettersson, det hade de inte. Lantbruksnämnden hade att yttra sig men blev inte hörd. Det är inte något motiv att åberopa att »samtliga» remissmyndigheter tillstyrkt om man i verkligheten inte har hört alla de remissmyndigheter som rätteligen skall höras. Om man av tio remissmyndigheter väljer ut en och sedan säger att samtliga har tillstyrkt, beror det ju helt och hållet på hur man gjort urvalet.

Finns det för övrigt, som herr Pettersson velat göra gällande, något expropriationsärende som är fullt klart? I ett expropriationsärende finns det alltid två parter vilkas intressen står emot varandra: den enskilda jordägarens och samhällets. Det är väl helt naturligt att dessa båda parter uppfattar saken på mycket olika sätt.

För att gå till de aktuella ärendena — vi kan som exempel ta Skövde stads expropriation i Havstena och Kåpplunda byar — vill jag fråga herr Georg Pettersson om han verkligen tror att den ägare som bestred expropriationsanspråken därför att han för sin existens var beroende av jordbruket eller trädgården i fråga tyckte att det var självklart att hans jord skulle tvångsexproprieras av Skövde stad? Kan man verkligen tro att den jordägare som i långa tider gått och planerat att göra en körsbärsodling på sin stadsäga var övertygad om det berättigade i expropriationsanspråken?

I det andra ärendet, Jonstorp, gällde det en jordägare som ansåg att han för sin existens var beroende av den odling av tidig potatis och grönsaker som han drev på sin jord. Det har dessutom upplysts att jordägaren var mellan 55 och 60 år gammal. Tror verkligen herr Georg Pettersson att denne jordägare var beredd att medge att Jonstorps kommuns expropriationsansökan självklart

Ang. vissa expropriationsärenden

borde bifallas? Nej, herr Georg Pettersson, jag tror inte att det finns några som helst självklara expropriationsfall. De tre ärenden som konstitutionsutskottet har sysslat med är det minst av allt. Jag anser därför inte att det har funnits någon som helst anledning att göra avkall på de krav på beredning som man ställde upp 1949.

Därför, herr talman, har de medlemmar av utskottet som — låt vara med lottens hjälp — blivit majoritet kommit till den uppfattningen, att det här är på sin plats med ett tillkännagivande.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman: Herr Tistad har tydligen missuppfattat innebörden av »fullt klart».

Herr Tistad åberopar den part som äger den mark som det kan vara fråga om att expropriera. Det är inte det som avses med »fullt klart». Vad som avses är om ärendet är så berett att regeringen kan fatta beslut. Jag har här framfört, vilket också är utskottsmajoritetens uppfattning, att ärendet i dessa fall var fullt klart vad gäller beredningen.

Då det här också talas om »bör» kan jag nämna att det inte var lagrådet utan departementschefen som framhöll detta. Det var alltså en felaktig upplysning som herr Tistad lämnade kammaren i det avseendet. Det är alltså inte en ovillkorlig föreskrift.

Det framgår av utskottsmemorialet att länsstyrelserna vid beredningen ofta brukar höra lantbruksnämnden. Så är fallet bl. a. när det gäller Gävleborgs län. Det skulle kunna ha skett även i dessa fall, men länsstyrelserna har funnit att ärendena med hänsyn till planarbetet var sådana att lantbruksnämnden inte behövde höras.

Generalplaner behöver inte fastställas. Det tillkommer kommunen att själv avgöra hur den vill ha det. Planen blir emellertid föremål för utställning och yttranden. Den blir även föremål för

byggnadsstyrelsens uppmärksamhet. Det är just detta generalplanearbete som byggnadsstyrelsen här talar om. Byggnadsstyrelsen har kommit till den uppfattningen att det område i Skövde som det här gällde skulle ingå såsom ett område för tätbebyggelse i Skövde stads generalplan. Ärendet var alltså så berett att departementet kunde ta ställning till frågan på sätt som skedde.

Vi har alltså inte kunnat finna några skäl för att rikta anmärkningar mot en bristfällig planering.

Herr **TISTAD** (fp):

Herr talman! Om felaktiga upplysningar har lämnats, är det i varje fall inte jag som har lämnat dem.

Jag har sagt, herr Georg Pettersson, att departementschefen i sitt uttalande har framhållit, att när inte genom någon general- eller regionsplanering avgjorts att ett område skall användas för tätbebyggelse, bör lantbruksnämnden höras och gemensam beredning med jordbruksdepartementet äga rum. Lagrådet har dessförinnan understrukit, att det är viktigt att man vid lagens tillämpning beaktar förarbetena till lagen, ty därpå kommer allt att bero. I motsats till herr Georg Pettersson anser jag att det uttalande departementschefen gjort är en för honom bindande regel. Om herr Georg Pettersson såsom ordförande i konstitutionsutskottet skulle tala om hur han själv kommer att handla under sin ordförandetid, skulle han säga: Jag kommer att göra det och det. Men om herr Georg Pettersson avser att tala om hur alla framtida ordförande i konstitutionsutskottet skall handla i en viss situation, kan han inte säga att de kommer att göra så och så. Herr Georg Pettersson kan dock ge dem en anvisning genom att säga hur de bör göra, och de kommer då säkerligen att känna sig bundna av denna utfästelse.

Man kan inte anse att ett planärende är avgjort i och med att ett planarbete är på gång. I det aktuella expropria-

Ang. förläggningen av skola i Gagnefs kommun

tionsfallet i Skövde stad var marken i gällande generalplan avsatt till jordbruksmark. Men byggnadsstyrelsen har upplyst om att man funderade på om detta inte skulle ändras i kommande generalplan. Även om man i departementet anser sig ha en viss valfrihet när det gäller att höra vederbörande lantbruksnämnd — det sägs att man levde i den föreställningen — hade det funnits all anledning att höra lantbruksnämnden på denna punkt. Borde denna mark verkligen tas i anspråk för tätbebyggelse eller skulle den användas för jordbruksändamål? Det är inte rätt att kasta hela ansvaret på länsstyrelserna. Det är väl ganska naturligt att länsstyrelserna inte gör en noggrannare beredning än vad departementet fordrar. Dessutom är det vanligt att remisserna styres. När ett ärende remitteras anges det vilka myndigheter länsstyrelserna skall höra. Jag har inhämtat att remissen i detta fall innefattade ett åläggande för länsstyrelsen att höra sakägaren eller den som eljest beröres av ärendet. Det var alltså inte sagt från departementet att länsstyrelsen skulle höra lantbruksnämnden. Det fanns naturligtvis inte något hinder i och för sig för att länsstyrelsen skulle ha kunnat höra lantbruksnämnden i alla fall. Men departementschefen kan inte komma ifrån ansvaret för att ha tagit upp ärendet till avgörande utan att det var tillräckligt berett.

Det finns i vårt samhälle situationer i vilka man ansett säkerheten fordra vissa åtgärder, även om de i det särskilda fallet kan te sig obehövliga. Jag kan nämna en sådan sak som när någon skall fara ut med en bil på en huvudled. Föraren måste stanna sitt fordon dessförinnan, även om sikten är aldrig så fri och föraren kan överblicka vägen hundratals meter. Man har velat genom lagstiftningen förebygga varje risk för olycksfall. Jag skulle vilja jämställa dessa regler med vad som står i förarbetena till expropriationslagen. Det är fråga om så viktiga saker för den

enskilde att man bör iaktta alla former och inte bara säga att ärendet ser så självklart ut att det kan avgöras. Man skall inte underlåta att höra någon remissinstans, ty det är alltför stora värden som står på spel.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, lades den nu ifrågavarande punkten till handlingarna.

*Punkten 3***Ang. förläggningen av skola i Gagnefs kommun**

I denna punkt hade utskottet velat för riksdagen tillkännagiva viss uppfattning rörande Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1965 i ett besvärsmål avseende skolbyggnad för grundskolans högstadium i Gagnefs kommun.

Reservation hade avgivits av herrar *Georg Pettersson, Damström, Carl Albert Anderson, Dahl, Dahlberg, Adamsson, Henningsson, Johansson* i Trollhättan, *Andersson* i Billingsfors och *Nilsson* i Kristianstad, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits.

Av reservanternas yttrande framgick bland annat, att de icke funnit anledning till erinran mot handläggningen av förevarande ärende.

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! I detta ärende har utskottsmajoriteten, som tillkommit genom lottdragning, den uppfattningen att Kungl. Maj:t med sitt beslut skulle ha ingripit i den kommunala självbestämmanderätten.

Den kommunala självstyrelsen är på skolans område ett mycket besvärligt kapitel. På få områden finns så många ramar kring den kommunala självstyrelsen. I frågor om att åstadkomma skola, skolas omfattning o. s. v. finns det statliga bestämmelser som styr vad kommunerna har att göra. Det finns en

Ang. förläggningen av skola i Gagnefs kommun

självstyrelse inom dessa ramar — längre sträcker den sig inte.

Kommunerna får inte ta till hur de vill vid byggandet av lokaler för skoländamål. Även om kommunerna inte vill ha statsbidrag är de ändå underkastade någonting som kallas lokalbehovsprövning.

1961 anhöll Gagnefs kommun dels om prövning av lokalbehovet för en centralskola med högstadium, dels om att få påbörja försöksverksamhet med enhetsskola, och kommunen avsåg att högstadiet skulle placeras i Djurås. Vid den tidpunkten utgick länskolnämnden i Kopparbergs län ifrån att Gagnefs kommun skulle utgöra eget högstadieområde och vidare att Floda kommun skulle tillsammans med Nås kommun utgöra ett högstadieområde. Organisationen för högstadiernas anordnande var inte klar vid den tidpunkten.

Sedan fattade riksdagen beslut om grundskolans införande, d. v. s. om den obligatoriska nioåriga skolan. Då beslöt skolöverstyrelsen i det här ärendet att avslå Gagnefs kommuns ansökan om försöksverksamhet med enhetsskola, och ärendet återförvisades för nytt yttrande i anledning av lokalbehovsprövningen. Detta medförde att fullmäktige i Gagnef den 17 december 1962 beslutade att uppdra till skolstyrelsen i kommunen att inge en framställning om att få införa grundskola i Gagnef fr. o. m. läsåret 1963/64 samt att, om det skulle bli aktuellt med högstadium för grundskolan, högstadieområdet skulle få omfattas jämväl Floda kommun.

Sedan detta avgörande träffats och handlingar är på väg eller kanske redan kommit fram till berörda myndigheter, beslutar riksdagen om en kommunblocksorganisation innebärande att större enheter, block av kommuner, skall bildas med bibehållen frihet för blocken att avgöra, om en ny större kommun skall bildas. Den 19 december 1963 fastställer Kungl. Maj:t i anledning av det riksdagsbeslutet indelning av Kopparbergs län i kommunblock, in-

nebärande att Gagnefs och Floda kommuner skall utgöra ett kommunblock med Mockfjärd som centralort. Samtidigt bestämmer Kungl. Maj:t att Floda kommun skall tillsammans med Gagnefs kommun utgöra ett elevområde för högstadiet inom grundskolan samt att vederbörande myndigheter skall utgå härifrån i sitt planeringsarbete för skolväsendet.

Det beslutet medför att länskolnämnden infordrar yttrande från Gagnefs kommun rörande högstadieundervisningens ordnande i området. Det märkliga är att Floda kommun — som ju också är en självständig enhet med rätt till kommunal självstyrelse — inte hade att yttra sig beträffande högstadieorganisationen inom kommunblocket utan endast Gagnef; möjligen kan detta förklaras därav att Gagnef tidigare hade ingivit sin ansökan. Länskolnämnden fattar beslut om lokalbehovet innebärande att centralskolan skall placeras i Djurås. Över detta beslut anföres besvär hos Kungl. Maj:t.

Sedan tillkommer ytterligare en omständighet, nämligen riksdagens beslut på våren 1965 när det gäller lokaliseringsstödet. Det innebär att i länen skall finnas planeringsråd med uppgift att biträda länsstyrelserna i planerings- och lokaliseringsfrågor etc. Senast i år har ju här i riksdagen framhållits att man skall fästa mycket stort avseende vid vad planeringsråden kommer fram till, även om dessa råd inte är beslutande utan rådgivande organ.

Yttranden avges med anledning av besvären, och länsstyrelsen i Kopparbergs län anför med anledning av dessa yttranden att den efter hörande av planeringsrådet och länsplaneraren, som också framlagt förslag, kommit till den bestämda uppfattningen att grundskolans högstadium i detta kommunblock skall förläggas till Mockfjärd.

På det sättet kommer alltså ärendet till Kungl. Maj:t, som fattar beslut den 30 december 1965. I beslutet förklarar Kungl. Maj:t — efter en motivering

Ang. förläggningen av skola i Gagnefs kommun

som jag kanske inte behöver återge — att »med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter — — — vederbörande myndigheter vid planeringen av grundskolans organisation skola utgå från att högstadiet skall förläggas till Mockfjärd».

Det är att märka att Kungl. Maj:t »förklarar» — Kungl. Maj:t ger alltså inte en absolut föreskrift — att högstadiet skall förläggas till denna ort. Ärendet återförvisades därefter till länskolnämnden i Kopparbergs län för ny behandling, och där ligger ärendet såvitt jag kan förstå just nu. Den omständigheten att det står »förklarar» ger länskolnämnden vidgade möjligheter att arbeta vidare i denna fråga.

Nu har man alltså ansett att detta beslut skulle inkräkta på den kommunala självbestämmanderätten. Som jag sagt förut har länskolnämnden enligt skolstadgans 12 kap. 28 § att fatta beslut beträffande skolanläggning, och när det då anförs besvär är det klart att Kungl. Maj:t också tar upp den frågan.

Nu skulle man här kunna säga att det är fråga om två kommuner. Floda kommun har ju också en självbestämmanderätt, men den kommunen har inte varit inkopplad. Floda kommun skulle kanske ha kunnat besvara sig över att den inte blivit hörd i ärendet. Man bör i varje fall ta hänsyn till att kommunblocket består av två kommuner.

Den frågan kan också ställas: Om Kungl. Maj:t inte hade återförvisat ärendet — utan alltså fastställt beslutet — hade Kungl. Maj:t då handlat rätt? Vi skall komma ihåg att det var en delad opinion inom bygden i den här frågan. Hur än Kungl. Maj:t beslutat, skulle man således kunnat komma till samma slut som majoriteten, nämligen att Kungl. Maj:t inkräktat på den kommunala självbestämmanderätten.

Vi har även i detta ärende funnit att det inte föreligger några sakliga skäl för ett tillkännagivande.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Föreliggande ärende tillhör ett av de »lottärenden» som herr ordföranden i KU med en sådan betydande grad av ironi har uttalat sig om. Jag har litet svårt att förstå denna ironi. Lottning är ändå den enda väg som vår grundlag anvisar när det gäller att lösa en fråga när ingendera sidan vinner majoritet i ett utskott. Ironien är väl för den skull en smula malplacerad.

Detta ärende måtte dock, att döma av de många ord som herr ordföranden har kostat på detsamma i sin argumentering, vara av stor betydelse, och då skulle också lottmajoritetens hållning vara ovanligt osaklig.

Anledningen till att vi har tagit upp detta problem är att vi anser att det sammanhänger med frågan om den kommunala självstyrelsen. Frågan gäller alltså om Kungl. Maj:t i kraft av sin makt skall diktera även var kommunerna skall bygga sina offentliga anläggningar. Av ålder har vi varit vana vid att det har varit en kommunens sak. Kommunen har fattat beslut, och vi som arbetar inom kommunerna vet vilken omsorg som nedläggs på ett sådant beslut innan det kommer till stånd.

Dessutom är det ju så, herr talman, att förläggningen av en sådan skola inte sker av en slump. Det är ofta ett spörsmål som är noga penetrerat i den planläggning som ändå varje kommun i allmänhet gör. Har man generalplan som underlag för sitt arbete, står det noggrant angivet var skolan skall ligga. Alla vet vi också vilken roll förläggningen av en sådan inrättning spelar med hänsyn till den omgivande bygdens möjligheter.

Jag vill gärna, herr talman, nämna att jag under arbetet med lokaliseringspolitiken skaffade mig en lärdom, nämligen att det var få saker som spelade en sådan avgörande roll för en bygds utveckling som just beslutet var man skulle lägga undervisningsanstalterna. De blev liksom magneter i samman-

Ang. tillstånd till lotteri

hanget. Om nu Gagnefs kommun efter noggrant övervägande hade beslutat sig för att förlägga skolan såsom man hade föreslagit, är det alldeles uppenbart att det mesta av denna bedömning har kommit med i sammanhanget.

Jag skall inte bedöma i vilken grad detta ingrepp kunde vara minus just för Gagnef och Floda, utan jag vill bara se frågan rent principiellt. Då måste jag, mot utskottsordförandens bestående, hävda att detta är ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen som i det långa loppet kan vara mycket ödesdigert. Vi är alla i detta hus samt och synnerligen stolta över vår kommunala självstyrelse, och vi kanske borde vara stolta också över om den fick tillfälle att fungera. För mig är det i varje fall angeläget att hävda dessa synpunkter — de må vara hur osakliga som helst. Jag har under bortåt 30 års tid som kommunalman lärt mig att vi har så många problem att ta hänsyn till rent lokalt, att vi måste slå vakt om vår rättighet att styra och ställa i vårt hus.

Denna fråga betraktar jag rent principiellt, och det är en stor, en värdefull och en angelägen princip som är berörd. På den punkten tycker jag att det finns all anledning att hävda de synpunkter, som utskottet har hävdat, därför att det är en fråga på mycket lång sikt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, lades den nu föredragna punkten till handlingarna.

Punkten 4

Ang. tillstånd till lotteri

I förevarande punkt hade utskottet ansett sig böra för riksdagen tillkännagiva viss uppfattning i anledning av Kungl. Maj:ts beslut den 3 december 1965 att medgiva Sveriges socialdemokratiska arbetareparti och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund att få anordna ett varulotteri med en total omslutning av 2 430 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Georg Pettersson, Damström, Carl Albert Anderson, Dahl, Dahlberg* och *Henningsson*, fru *Thunvall* samt herrar *Andersson* i Billingsfors, *Andersson* i Storfors och *Carlsson* i Tyresö, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den avfattning, reservationen visade.

Reservanterna hade icke funnit anledning till erinran mot handläggningen av ifrågavarande ärende.

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! År 1960 beslöt riksdagen en sådan ändring i lotteriförordningen, att tillstånd för lotteri även skulle kunna lämnas för partipolitisk verksamhet. Det enda som man då uttalade om sådana lotterier var att tillståndsprövningen skulle handhas så att de politiska lotterierna inte inkräktar på möjligheterna att genom lotterier tillgodose andra, mera traditionella ändamål.

Genom beslut den 3 december föregående år medgavs att det socialdemokratiska partiet och dess ungdomsförbund skulle få anordna ett lotteri, uppbyggt annorlunda än de traditionella lotterierna. Man hade ett färre antal lotter, ett högre pris och något högre vinster för att på det sättet stimulera. Det finns ingenting som säger att detta inte skulle vara tillåtet.

Nu har utskottsmajoriteten funnit, att detta tillstånd skulle kunna bli prejudicerande i förhållande till andra politiska partier och få ogynnsamma konsekvenser. Det skulle kanske inte vara så mycket att förvåna sig över om andra politiska partier också finner, att detta är ett lämpligt sätt att anordna lotterier för att kunna få medel till sin politiska verksamhet.

Från socialdemokratiska partiet är man väl inte bekymrad för att det skall vara något farligt prejudikat. Man vet för närvarande inte något om hur detta lotteri verkar. Det förefaller vara något för tidigt att kritisera detta tillstånd, ty

Ang. tillstånd till lotteri

man kritiserar med stöd av vissa anlaganden och gissningar. Det bör väl vara något fastare grund att stå på för att man skall kritisera.

Vi har inte heller i detta fall funnit att det föreligger några sakskäl som talar för att man skulle tillkännage den mening som utskottsmajoriteten här har kommit fram till.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! I ärende efter ärende här i dechargede-batten får konstitutionsutskottets ordförande tillfälle att säga, att här saknas sakligt underlag för att göra ett tillkännagivande. Man måste nog här säga och tycka som så, att även i ett lotteriärende verkar det litet underligt att det skulle vara självklart att den sakliga uppfattningen och det sakliga underlaget för tillkännagivandet finns på den sida, som förlorar vid lott-dragningen.

Jag tror att man på en punkt i detta lotteriärende kan ha en mycket bestämd uppfattning, som både majoriteten och reservanterna kan vara eniga om, och det är att vare sig det varit 1939 eller vid ett senare tillfälle när lotteriförordningen varit föremål för utredning, som den är för närvarande, eller när riksdagen har fattat beslut, så har ingen tänkt sig att organisationer — det må vara av det ena slaget eller det andra, politiska eller opolitiska — skulle kunna få lotteritillstånd av den storlek som här har lämnats till socialdemokratiska partiet. Om det hade varit ett annat parti som kommit först med en sådan ansökan, så hade det varit alla utsikter till att det blivit avslag.

De stora lotterierna har tidigare varit reserverade för enbart de statliga lotteriföretagen, och dessa stora lotterier har varit en betydande inkomstkälla för statliga intressen.

Det är inte så länge sedan — det var 1960, vilket utskottets ordförande erinrade om — som riksdagen beslutade att politiska organisationer skulle kunna få

lotteritillstånd och att nettobehållningen skulle få användas till politisk verksamhet. Ingen trodde då att denna enskilda lotterirörelse skulle ta sådana dimensioner, att dessa organisationslotterier skulle ta upp konkurrensen med de stora statliga lotterierna.

Före 1960 måste ändamålet för ett lotteri vara att nettobehållningen skulle gå till ett allmännyttigt, välgörande eller kulturellt ändamål. När den bestämmelsen blev ändrad uttalades, som här redan sagts, att tillståndsgivningen till partierna inte skulle bli av den omfattningen att den skulle komma att inkräkta på den traditionella tillståndsgivningen till icke politiska ändamål.

Nu säger de som tillhör den hälft som förlorat vid lotteridragningen — och utskottets ordförande understryker det — att de delar uppfattningen att uttalandet från 1960 skall respekteras och att de tillstånd som lämnas inte stör de kulturella, välgörande och allmännyttiga intressena. Att den uppfattningen skulle vara riktig kan inte vara möjligt i de fall, då man på den socialdemokratiska sidan räknar med att de andra partierna också skall ha tillstånd till storlotterier — något annat kan man knappast räkna med. Det ligger nära till hands att alla partier kommer att ordna storlotterier, och någon ytterligare sådan ansökan lär redan vara inlämnad. Den ena organisationen skall inte vara sämre än den andra.

Den officiella lotterimyndigheten i landet, penninglotteriet, har, om inte direkt avstyrkt tillstånd för det stora partilotteriet, så dock känt stor tveksamhet, om detta storlotteri skulle få anordnas. Man kan också erinra om att Socialdemokratiska ungdomsförbundet helt nyligen fått en ansökan om försäljning av 850 000 lotter till ett pris av 3 kronor avstyrkt av överståthållarämbetet. Motiveringen för överståthållarämbetets avstyrkande är det ansträngda läget på lotterimarknaden. När partiet fått ett så stort tillstånd som det nu har fått ansågs det att partiet inte

Ang. tillstånd till lotteri

borde få anordna detta nya lotteri under året.

Jag vill bara tillägga att regeringen här på ett olämpligt sätt har gynnat det egna partiet. Jag kan förstå att det är frestande att göra på det sättet, men regeringen borde ha haft kraft att säga nej till denna lotteriansökan. Vi har inte kunnat underlåta att tillkännage denna vår uppfattning.

Herr ANDERSSON, STEN, (s):

Herr talman! Jag hade väl hoppats att få jungfrutala i denna kammare i en för mänskligheten viktigare fråga än ett ärende som handlar om lotteritillstånd, men underliga äro vår Hernelius' vägar — det är han som har anfört de borgerliga härskarorna i denna strid, även om det nu är herr Sveningsson som får spela hjälterollen i kammaren.

Så står jag då här som reservanternas talesman i ett, som jag ser det, högst petitessbetonat dechargeärende. I konstitutionsutskottets memorial heter det — och det är grunden till utskottets omförmålan — »Tillstånd till ett politiskt lotteri av denna storlek har, såvitt utskottet har sig bekant, icke tidigare lämnats».

Utskottets majoritet läser dåligt inantill i sina egna handlingar. Där redovisas att det lotteri, som det socialdemokratiska partiet och ungdomsförbundet normalt säljer, har en omslutning av 2 550 000 kronor. Det i dag diskuterade lotteriet har en omslutning av 2 430 000 kronor. Såvitt jag förstår innebär det att omslutningen hos det första lotteriet är 120 000 kronor större än hos det senare, och mot det första har aldrig någon anmärkning riktats. Därmed är en del av grunden för utskottets omförmålan söndersmulad.

Men — säger herr Sveningsson i dag och har herr Hernelius skrivit tidigare i sin tidning — det socialdemokratiska partiet och ungdomsförbundet är favoriserade av handelsministern.

Ja, det är ett lika grundlöst påståen-

de. Mig veterligt har ingen politisk organisation fått sina ansökningar nedbantade. Tillstånd har erhållits för det antal lotter som begärts. Det vore ganska orimligt om vårt parti och centern, som i hög grad är beroende av inkomster från lotterier, skulle behöva rätta storleken på våra lotterier efter den oförmåga och inaktivitet som högern och dess ungdomsförbund uppvisat också då det gäller lottförsäljning.

I detta sammanhang skulle jag gärna vilja veta — kanske herr Sveningsson har svaret — varför det inte nämns något i konstitutionsutskottets memorial i sammanställningen över lotteritillstånd om att centern i oktober förra året erhöill tillstånd att utöver de 800 000 lotter man förut fått tillstånd till sälja ytterligare 250 000 lotter à 3 kronor. Det är centern väl unnat, men eftersom också centerpartisterna i konstitutionsutskottet känner så stark oro över de politiska lotteriernas omslutning, borde det väl ändå ha omnämnts.

Utskottet säger sig ha gjort denna omförmålan därför att det enligt utskottets mening måste stå utom all tvakan, att ett lotteri som det förevarande kan inverka menligt på försäljningen för sådana lotterier som anordnas till förmån för välgörande, kulturella och andra allmännyttiga ändamål. Penninglotteriet, som sannolikt kan bedöma den här frågan bättre än konstitutionsutskottets borgerliga lotteriexperter, uttrycker sig alls inte så kategoriskt.

Även om vi inte delar konstitutionsutskottsmajoritetens åsikt, att vårt lotteri skulle inverka menligt på dessa andra lotterier, så kan vi naturligtvis ändå respektera majoritetens uppfattning, om den är byggd på ärlig övertygelse. Men — och det inger mindre respekt — sedan händer det märkliga, att högern och centerpartiet med berätt mod kastar sig in i den verksamhet man anser så skadlig för de välgörande, kulturella och allmännyttiga ändamålen. Högerpartiet ansöker med självaste partichefen som undertecknare — var-

Ang. tillstånd till lotteri

för inte herr Hernelius eller herr Sveningsson? — om ett lotteri på 48 000 lotter om 45 kronor, 8 000 lotter per månad, omslutning 2 120 000 kronor, och centerpartiets ungdomsförbund skyndar sig därefter att ansöka om ett lotteri om 60 000 lotter à 50 kronor — centern skall alltid vara värst — med 10 000 lotter per månad, omslutning 3 miljoner kronor. Kanske man får be herrarna om en förklaring: Är det bara socialdemokratiska lotter som kan vara skadliga för de s. k. välgörande och allmännyttiga lotterierna?

Så handlar alltså de ädla och oförskräckta kämparna mot den s. k. överhetens förmenta förtryck: först går man till angrepp mot handelsministern för att han lämnat tillstånd till ett visst slags lotteri, och stunden efteråt begär man själv tillstånd till samma slags lotteri. Det är en principlöshet och hållningslöshet som går långt utöver vad vi är vana vid t. o. m. från den borgerliga oppositionens sida.

Nej, herrar Sveningsson och Hernelius, det finns bara en väg ur det dilemma som ni har försatt de borgerliga riksdagskollegerna i: Sträck vapen! Med andra ord: Släng den knappnål som ni så gärna vill sticka i handelsministern! Det är ett högst opassande inslag i umgänget gentlemän emellan.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var nog ett nytt uttalande, som vi inte har hört förr, i varje fall inte i ett jungfrutal, till oppositionen: »Sträck vapen bara, ty det finns inte något annat att göra!»

När herr Sten Andersson här raljerade över att det i utskottet är herr Hernelius som anför trupperna och att det här i kammaren är jag som yttrar mig, vill jag också gärna ha sagt, att om herr Andersson beklagar att han är jungfrutalare i just detta ärende så

har i varje fall inte oppositionen detta på sitt ansvar. I detta fall har väl herr Andersson i varje fall från vår sida haft sin fria vilja. Vi har naturligtvis varit intresserade av att höra herr Andersson här i kammaren, men han kan inte anklaga oss för att han tvingats upp som jungfrutalare i detta ärende.

Herr Sten Andersson skall nog inte här tala alltför mycket om vilka partier det är som behöver lotterimedel. Jag skulle kanske kunna lämna den upplysningen, att det kanske inte finns någon av kammarens ledamöter som har sysslat så mycket med lotterier för högerorganisationer som jag har gjort, och jag vet alltså att det behövs medel även i våra organisationer.

Att andra partier nu har kommit med ansökningar om anordnande av lotterier är ju en följd av det tillstånd, som socialdemokratiska partiet har fått. Jag tror inte att de andra partierna hade kommit med några ansökningar om anordnade av lotterier av denna storleksordning, om inte denna ansökan blivit bifallen. I varje fall har det väl inte tidigare — om det nu inte skulle ha insmugit sig någon liten felaktighet i utskottsutlåtandet under den brådska som har rätt — lämnats tillstånd till enskilda organisationer att ta ut ett pris för varje lott på 45 kronor, som det i detta fall rör sig om.

Det är alldeles klart, att om samtliga partier skulle börja anordna lotterier av denna typ så blir lotterimarknaden mycket ansträngd. Detta kommer då att gå ut över organisationer och ändamål, bakom vilka alltjämt kan spåras en hel del idealitet. I dessa organisationer kämpar man hårt för att genom lotteriförsäljning finansiera sin rörelse. Att de andra partierna har kommit in med ansökningar nu efteråt får ju betraktas på det sättet, att det här blir fråga om rena konkurrensen och att det gäller att hänga med i denna konkurrens, som socialdemokratiska partiet bjuder genom sin lottförsäljning.

Ang. tillstånd till lotteri

Herr ANDERSSON, STEN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte skylt på den borgerliga oppositionen att jag inte talat förr här i kammaren. Jag har försökt att följa principen att lyssna till och lära av de stora andarna — och nu tyckte jag alltså att det var dags att gå upp i talarstolen.

Jag vill verkligen inte uppmana oppositionen att sträcka vapen. Jag har ofta efterlyst en kämpande opposition och mött den alltför sällan, så var bara vid gott mod, herr Sveningsson!

Men nog är det ganska märkligt att man här går till strids för höga principer, men när man plötsligt finner att om man överger principerna, så kan man tjäna pengar — ja, då överger man principerna. Det är ett ganska ynkligt skådespel!

Låt mig, herr talman, säga att jag tycker att oppositionens agerande i dessa dechargefrågor företer en underlig blandning av Engelbrekt och Don Quijote — i denna fråga med en klar övervikt för Don Quijote!

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Som framgår av Svenska penninglotteriets yttrande — som återfinnes i utskottets memorial — om socialdemokraternas lotteri har man inte bara tagit ut höga lottpriiser, utan också lockat människor att betala dem med extra stora vinster. Reservanterna har sagt i sitt skrivna utlåtande — och har här också anfört — att lotteriet inte inkräktar på de traditionella lotteriändamålen. De säger, att detta påstående bestyrks av den erfarenhet som vunnits genom lottförsäljningen.

De anser tydligen att tillståndsprövningen har varit god och att man fått garanti för att lotteriet inte inkräktat på möjligheterna att tillgodose det behov som finns på andra och mer traditionella områden för lottförsäljning.

Förmodligen anser de också att lotteriet erbjuder — det har vi hört nyss

— ett lämpligt tillfälle att utnyttja människors önskan att genom högt spel erhålla förtjänster.

Personligen tycker jag att det är ett ganska otäckt sätt att spekulera i människors drömmar och godtrogenhet eller, som utskottets värderade ordförande sade, att stimulera deras intresse.

Reservanterna tycks också ha ganska blygsamma krav då de finner att allt är väl beställt på lottmarknaden och, som vi nyss hörde, inte vill betrakta tillståndet som ett farligt prejudikat. De måste naturligtvis tycka att det är i sin ordning att även andra partier ansöker om lotteritillstånd. Det är vad jag kan få ut av de yttranden som herr Sten Andersson nyss fällde.

Överståthållarämbetet tycker emellertid att det i år har funnits skäl för att avstyrka den ansökan, som lämnats in av socialdemokratiska partiet och socialdemokratiska ungdomsförbundet om ett nytt lotteri av vanlig typ. Avstyrkandet har skett med hänvisning till det ansträngda läge som råder på lotterimarknaden, vartill det tidigare i december 1965 beviljade socialdemokratiska lotteriet självfallet har medverkat.

Man riskerar en utveckling som är betänkelig, säger överståthållarämbetet. Ett bifall skulle rubba den nuvarande balansen i fördelningen av tillstånden mellan partierna. Samtidigt kan en alltför stor del av lotterimarknaden komma att innehas av organisationer med politisk anknytning och på bekostnad av de traditionella lotterierna, heter det också.

När tillståndet för det pågående lotteriet beslutades, varnade Svenska penninglotteriet AB för dess verkan och för att det skulle åstadkomma ett inkomstbortfall för statskassan. När man nu har fått erfarenheter av lotteriet, talar överståthållarämbetet om den ansträngda lotterimarknaden. Man kan samtidigt räkna med att det socialdemokratiska lotteriet med dess lockande vinster i främsta rummet inte tävlar

Ang. tillstånd till lotteri

med penninglotteriet — det skall vil- ligt medges — utan med de mindre lot- terier som anordnas till förmån för välgörande, kulturella och allmännyt- tiga ändamål. Vi vet alla hur väl de organisationer som anordnar dessa lot- terier behöver bidrag. De måste ofta välja denna utväg därför att de inte får statliga medel.

Det förefaller mig, herr talman, som om man har rätt att på landets rege- ring ställa kravet, att den inte gynnar det egna partiet på andra ofta svagare organisationers bekostnad.

Vid skall i detta sammanhang också komma ihåg, att man tidigare inte har tvekat att ge de politiska partierna statliga medel till politisk verksamhet — först till ungdomsorganisationerna, därefter till partikanslierna, och i de- cember 1965 beviljades så det stora generella partistödet på 23 miljoner kronor.

Vid det senare tillfället, den 14 de- cember förra året, talade statsminister Tage Erlander om betydelsen av att de politiska partierna inte längre skulle behöva lita till lotteripengar. I ett an- förande i andra kammaren betecknade han lotteriförsäljningen som en tids- ödande, förkvävande och steril pen- ninginsamlingsverksamhet och talade om själsdödande försök att skaffa peng- ar. Det generella partistödet och andra pengar till partierna och ungdomsorga- nisationerna skulle frigöra människors aktivitet från denna verksamhet.

Knappt två veckor tidigare, den 3 december förra året, hade regeringen bifallit den socialdemokratiska önskan om att få ägna sig åt denna »själsdö- dande verksamhet» genom att anordna ett lotteri med högre lottpriser och med större vinster än som veterligen bevil- jats något parti.

Jag förmodar att regeringen nu skall visa kraft och säga nej till denna själs- dödande verksamhet, ty, som herr Sten Andersson så riktigt påpekade, under- liggande äro Herrans vägar då man talar om principlöshet och hållningslöshet.

Om herr Sten Andersson, då han ta- lar »oss gentlemän emellan», vill ta ett råd från en enkel kvinna, så kom ihåg att det händer ibland, att man minns vad som tidigare yttrats. Sådant kan vara nyttigt erinra sig när det talas om andras stora ynkedom och prin- ciplöshet.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Herr Sten Anderssons tal i egen sak för det socialdemokra- tiska lotteriet kunde ju ge anledning till en hel del debatt om principer i lagstiftning, som det väl kanske inte är meningen att vi skall gå in på så mycket i dag. Det ger mig ändå anled- ning att svara på det fråna angrepp som gjordes för brist på principer inom centerpartiets ungdomsförbund.

Om det finns en uppfattning om vad som bör vara gällande på lotteriområ- det, och det sedan helt plötsligt begärs tillstånd till ett lotteri, om vilket delad uppfattning råder huruvida det är rik- tigt eller inte, och tillstånd beviljas av den myndighet som har möjlighet att göra detta, nämligen den socialdemo- kratiska regeringen — då är det väl bara vanlig logik, att om ett ungdoms- förbund har denna rättighet, så måste väl också rimligen andra ha det. Herr Sten Andersson kan väl inte bara avundsjukt bevaka att de förmåner, som nu erbjuds på detta sätt, skall be- hållas av ett enda ungdomsförbund.

Jag tycker det är brist på logik att säga, att detta tillstånd var egentligen bara avsett för en, »för ni andra har ju hävdad andra principer».

När vi i riksdagen beslutar i lagstift- ningsfrågor, har vi skilda uppfattning- ar, men vi kommer fram till ett visst beslut. Hur skulle det vara om man sedan sade: Den här lagstiftningen kan inte vi följa, för vi hade en annan uppfattning när saken behandlades i riksdagen!

Nej, är någonting fastställt på ett visst sätt, måste väl alla kunna utnytt-

Ang. tillstånd till lotteri

ja dessa bestämmelser och förmåner utan att behöva bli beskyllda för principlöshet.

Jag kan säga herr Sten Andersson, att jag inte tycker att detta är så betydelsefullt för denna diskussion. Nu vet vi vad som gäller. Vi vet också att centerns ungdomsförbund är en halv gång så stort som det socialdemokratiska och har alla resurser att utnyttja möjligheterna att sälja lotter. Då kan vi tacka för det och fortsätta med det, men vi skall inte tala om någon principlöshet i detta sammanhang.

Däremot är det en betänklig brist på logik i herr Sten Anderssons anförande. Det var detta som föranledde mig att ge en replik, så att vi får någon ordning på vad vi menar, när någonting är fastställt i lag eller på annat sätt. Är det tillåtet för *en*, så är det tillåtet för *alla*, utan att man sedan behöver göra anmärkningar på deras handlingssätt.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Av någon anledning gav herr Sten Andersson i sitt anförande det intrycket, att jag dels var orsaken till att han inte talat förut i denna kammare och dels orsaken till att han talade i dag.

Jag får säga, att om jag nu är inblandad i den senare händelsen på något sätt, känner jag mitt hjärta fyllas av stolthet: jag tyckte att det var ett så friskt och trevligt tal — vad det gäller formen!

Däremot inte i sak. Det kan man kanske inte heller begära när partisekreteraren talar. I sak ber jag att få nöja mig med att hänvisa till den redogörelse som finns i utskottets memorial på sidan 72. Denna säger tillräckligt om detta lotteris särställning i förhållande till andra lotterier.

Jag måste också säga till herr Sten Andersson att han gör det alldeles för lätt för sig, som flera talare redan har påpekat, då han säger att andra par-

tier vill ha tillstånd när handelsdepartementet har slagit in på en ny praxis. Det är väl självklart att så sker.

När herr Andersson kommer med den argumenteringen och därtill karakteriserar, med ett djärvt intåg i historien och i världslitteraturen, den borgerliga halvan som Engelbrekt och Don Quijote, så får jag väl också göra en karakteristik av den andra halvan i utskottet. Då får herr Sten Andersson ursäkta mig om jag stannar vid en figur i Don Quijotes närhet.

Herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp):

Herr talman! Herr Hernelius var så försynt att han stannade på halva vägen. Han talade inte om vem den figuren var, som han syftade på.

Sancho Panza var den som höll sig i Don Quijotes närhet. Han red visserligen på en åsna, men han representerade ju enligt traditionen det sunda förnuftet och klokheten. Och det är klart att om herr Sten Andersson vill ikläda sig rollen av Sancho Panza under sin riksdagstid, så kanske till och med detta sunda förnuft kan komma oppositionen till godo.

Det var egentligen allt jag ville säga.

Herr **ANDERSSON, STEN**, (s):

Herr talman! Det var synd att herr Torsten Andersson knycker mina repliker. Men det var en bra replik, så tag den då!

Fru Segerstedt Wiberg gottar sig över det uttalande som herr Erlander gjorde då vi diskuterade partistödet. Jag vill försäkra alla här, att det verkligen inte är något lustbetonat i och för sig att behöva ägna sig åt lotteriförsäljning, utan det är en sak som vi anser oss tvungna att göra för att klara vår verksamhet.

Fru Segerstedt Wiberg talade också med juridisk auktoritet om att man här skulle ha brutit mot praxis. Visst inte, inte i något stycke! Det finns förut lotterier med höga lottpriser, med samma

system som detta och med samma slags vinster. Det är omslutningen som är avgörande.

Herr Torsten Bengtson, logikens mäs- tare — ja, hur hårt man skall ta en sådan anmärkning som han fällde beror naturligtvis på vilket logiskt sinne han själv representerar.

Vad är det man gör här? Jo, man går till angrepp mot handelsministern, säger till honom att han har beviljat ett lotteri som inverkar skadligt på de kulturella och allmännyttiga lotterier och andra, som har nämnts, och för detta vill man rikta en anmärkning mot handelsministern. Man slåss för en princip, som man anser vara viktig, men då man ser att den ger pengar, då rusar man fram och vill alltså fortsätta den verksamhet som betraktas som skadlig och på nytt försätta handelsministern i denna penibla situation.

Jag vill påpeka att det inte var riktigt logiskt från herr Torsten Bengtsons sida.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag påpekade att statsministern förklarade, att tack vare de partipolitiska pengarna skulle man slippa verksamhet med lotterier. Det är stor skillnad mellan detta och herr Sten Anderssons påpekande, att lotterier visst inte är trevliga. Det var just detta ni skulle slippa genom de partipolitiska pengarna! Ni skulle slippa, som herr Erlander sade, att stå i gathörnen och sälja lotter — och jag tror visst inte att det är något trevligt.

Jag undrar emellertid om det inte är en olycklig väg ni slagit in på. Den är olycklig därför att det finns ingen rimlig anledning till att regeringen hädanefter skall vägra bevilja andra politiska partier tillstånd. Mitt parti har icke sökt tillstånd, herr Sten Andersson. Därför kan ni kanske tro att jag är relativt objektiv i mitt omdöme, även om ni tycker att de andra uppträder moraliskt förkastligt när de följer ert partis exempel.

Ang. tillstånd till lotteri

Jag hoppas att handelsministern skall yttra sig här i dag och att han skall säga, om regeringen ämnar ge tillstånd trots överståthållarämbetets avstyrkande i fråga om den ansökan som föreligger, om han anser att det finns skäl till tvekan, eller om han anser att man skall fortsätta på den inslagna vägen.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Beträffande den sista frågan vill jag bara erinra fru Segerstedt Wiberg om att det inte är den frågan vi diskuterar nu. Jag har ingen anledning att nu ta ställning till ett ärende, som ännu inte har föredragits för mig. Jag kommer på den punkten inte att ändra den praxis som hittills tillämpats.

Emellertid finns det två anledningar för mig att ta till orda i diskussionen. För det första tror jag att det är av värde för utskottet att höra, vilka överväganden som ledde till mitt beslut, när jag gav tillstånd till det lotteri som påtalas i den nu föredragna punkten i konstitutionsutskottets memorial. För det andra har jag bara på en enda punkt en invändning att göra mot herr Sten Anderssons anförande, nämligen när han kanske litet förhastat drog slutsatsen, att jag kände mig försatt i en »penibel situation». Det gör jag inte!

Jag skall ge mitt erkännande beträffande en del av det resonemang som förts i majoritetens utlåtande. Jag förstår i viss utsträckning de ledamöter som står bakom utlåtandet, fastän jag kom till en annan slutsats själv. Jag hade samma betänkligheter när jag prövade ansökningen. Omfattningen var i och för sig inte anmärkningsvärt stor. Att tro något annat vore en missuppfattning, ty det har vid flera tidigare tillfällen förekommit större lotterier till förmån för politiska partier. Det är väl ganska klart att ju större omfattningen är, desto större får också riskerna bedömas vara för att andra lotterier kan komma till skada.

Ang. tillstånd till lotteri

Så långt är det principiellt logiskt och riktigt vad som anförs i utlåtandet, och det förnekas inte heller av utskottsminoriteten, vars talesman har varit herr Andersson.

När jag sade mig detta vid prövningen, drog jag den enda rimliga slutsatsen att om det skall bli något lotteri, så kan det bli bara ett lotteri i taget av den här omfattningen. Det fanns enligt min mening skäl som starkt talade för att lotteriet borde komma till stånd. Det var en ny form. Varför skulle man inte pröva, om man den vägen skulle kunna ännu effektivare stödja ändamål som av hävd får sitt stöd också genom lotterianordningar? Jag var vidare inte rädd för att penninglotteriet skulle komma att störas, trots de betänkligheter som lotteriledningen anförde. Jag var knappast heller oroad av att de vanliga varu- och tombolalotterierna skulle få stora svårigheter.

Däremot var jag orolig för det stora teaterlotteriet och jag kom till den uppfattningen, att om ett lotteri av denna typ skulle medges, fick det inte köras under samma tid som det stora teaterlotteriet pågick. Jag ansåg därför att januari- och februarimånaderna skulle friläggas. Det är en princip, som om lotteritillstånd av denna art skall ges — vilket jag inte vill utesluta — måste upprätthållas allt framgent. Det betyder i sin tur att det finns plats för ett sådant här sexmånaderslotteri om året och inte flera.

Jag ansåg det också vara rätt klokt att man såg efter hur verkningarna blev på lotterimarknaden, om de farhågor som uttalades på sina håll verkligen besannades eller inte. Vi vet ännu inte hur lotteriet kommer att utfalla, och varje ställningstagande i framtiden måste därför få anstå tills vi har kunnat få ett grepp om utvecklingen på detta område.

Jag måste slutligen säga, att om det skall vara någon mening med att kritiskt påtala mitt förfaringssätt, måste man väl ändå vilja att jag undviker att

göra någonting sådant här i fortsättningen. När jag vägde för- och nackdelar, vilket jag mycket ingående gjorde, och kom till slutsatsen att jag borde medge detta lotteri, hade jag självfallet dragit samma konklusion beträffande detta fall som utskottsminoriteten har gjort till sin.

Herr **ANDERSSON, STEN**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Flera borgerliga kritiker har insinuerat att vi skulle vara gynnade därför att vi här har fått pröva en ny form. Det har varit så sedan de politiska partierna och organisationerna fick rätt att ordna lotterier, att det alltid har varit det socialdemokratiska ungdomsförbundet och partiet som har kommit med nyheterna. Vi var först med serielotterierna. De andra partierna och organisationerna kom vackert efter. Vi introducerade kvicklotterierna. De andra partierna och organisationerna kom efter.

Nu har vi introducerat en ny form, som, fru Segerstedt Wiberg, innebär att vi inte står i gathörn och inte plågar partivännerna såsom lottförsäljare. Det sker ju — om fru Segerstedt Wiberg läser handlingarna även i det stycket — genom andra personer som vi anställer för detta.

Vi är inte gynnade, utan det är vi som får ta de risker som ligger i nyheter och som även får de stora introduktionskostnaderna. Sedan vi gjort detta kommer de andra partierna efter, oavsett vilka höga principer som leder deras handlande.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Till herr Sten Andersson vill jag bara säga, att om socialdemokraterna är så framgångsrika med nya idéer i lotteriväsendet, kan det ju något sammanhänga med att de kanske har lättare än andra partier att få tillstånd. Det finns ett ordstäv som lyder: Det är bra att ha biskopen till morbror.

Ang. tillstånd till lotteri

Det är ju även bra att ha en snäll farbror i handelsdepartementet; en för partiet förstående farbror.

Till statsrådet och chefen för handelsdepartementet skulle jag också vilja säga en sak, nämligen att hans anförande vittnar om en helt annan avvägning och ett helt annat sinne för nyanserna i denna fråga än vad vi hört under den tidigare debatten från en del talesmän för minoriteten.

Det viktigaste i den här frågan är väl konkurrenssynpunkten för andra varulotterier och för penninglotteriet, vilket särskilt underströks när Kungl. Maj:t erhöll möjlighet att direkt ge tillstånd till politiska lotterier. Den saken är också utomordentligt väl redovisad i utskottets memorial.

Nu föreföll statsrådet litet oviss om framtiden. Då finns det väl en annan väg att gå. Statsrådet sade att han hade velat frilägga teaterlotteriets månader för det här lotteriet. Vilka månader tänker statsrådet och chefen för handelsdepartementet då frilägga för de andra partierna i landet? Det blir ju ganska många månader om det skall vara sex för varje parti — årets månader räcker inte riktigt till. Och det kan väl inte vara meningen att socialdemokraterna skall bli ensamma om denna förmån?

Då finns det ju en annan väg: att låta varje parti få en sådan här omgång och sedan upphöra med den praxis som handelsministern inaugurerade genom detta tillstånd.

Herr statsrådet LANGE:

Först och främst, herr talman, vill jag bara säga till herr Hernelius, att eftersom jag vid vägandet av för- och nackdelar kommit till att lotteriet skulle beviljas, så är det väl alldeles uppenbart att ingen skillnad råder mellan min uppfattning vid det tillfället och den uppfattning, som utskottsminoriteten här gett uttryck åt.

I frågan om hur många lotterier som kan beviljas är det fullständigt klart,

herr Hernelius, att med den ståndpunkt jag redovisat här i kammaren finns det plats för ett lotteri av detta slag varje år. Och ett gammalt uttryck säger ju, att den som kommer först till kvarnen skall få mala först.

Jag tog dock inte till orda bara för att besvara dessa frågor, herr talman. På en punkt uttryckte sig herr Hernelius så att jag skulle vilja ha ett förtydligande. Han antydde att det gick bra för socialdemokratiska partiet och de socialdemokratiska organisationerna att få bedriva en sådan här verksamhet på grund av att jag satt såsom det statsråd som beviljade tillstånden.

Menar herr Hernelius därmed att jag har skött denna sak på ett sätt som vittnar om att jag begått mannamån? Är *det* hans uppfattning så förstår jag inte att han icke i utskottet haft ett annat krav än det han framfört i den milda formen av ett tillkännagivande.

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! Jag har inte använt uttrycket mannamån — jag har sagt att det är bra att ha biskopen till morbror; och detta kan ju statsrådet och chefen för handelsdepartementet tolka som han vill.

Jag fäste mig vid att statsrådet Lange nu sade att den som kommer först till kvarnen får också mala först.

Ja, detta är ju en gammal regel! Men frågan är: Skall han bli ensam om att få mala också?

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! I det avseendet får vi väl avvakta utvecklingen och besluten.

Jag anklagade inte herr Hernelius för att ha använt uttrycket mannamån. Säger man emellertid att det beror på speciella förhållanden — nämligen den omständigheten att handelsministern heter Gunnar Lange — att socialdemokratiska organisationer har kunnat få sådana förmåner, som de enligt herr

Ang. domstolsjurister i riksdagstjänst

Hernelius har framför andra partier, då ligger emellertid däri, det kan herr Hernelius inte förneka, en mycket grov och allvarlig anklagelse.

Efter härmed slutad överläggning lades förevarande punkt till handlingarna.

*Punkten 5***Ang. domstolsjurister i riksdagstjänst**

I denna punkt hade utskottet för riksdagen velat tillkännagiva viss uppfattning rörande en av chefen för justitiedepartementet till statsrådets ledamöter den 19 november 1965 avlåten skrivelse, däri upptagits frågan om domstolsjuristers tjänstgöring i offentliga uppdrag och angivits riktlinjer, som avsåges bliva tillämpade beträffande tjänstledighet för ifrågavarande ändamål för domstolsjurister vid domstolar, som hörde till justitiedepartementet. Enligt på skrivelsen utsatt delgivningslista hade avskrifter för kännedom sänts till bland andra ordförandena i riksdagens konstitutionsutskott och lagutskott. I samband med dechargearbetet hade skrivelsen i fråga granskats utifrån synpunkten i vad mån densamma kunnat uppfattas som berörande riksdagens personalrekrytering.

Reservation hade avgivits av herrar *Georg Pettersson, Damström, Erik Olsson, Carl Albert Anderson, Sten Andersson, Adamsson, Nilsson* i Östersund, *Henningsson, Johansson* i Trollhättan och *Andersson* i Storfors, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort ha va den i reservationen angivna lydelsen.

Reservanterna hade icke funnit skäl till någon åtgärd i anledning av ifrågavarande skrivelse.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Den 19 november i fjol upptog justitieministern i en skrivelse till statsrådets ledamöter frågan om domstolsjuristers tjänstgöring i offentliga uppdrag. I skrivelsen angav justi-

tieministern de principer som avsågs bli tillämpade beträffande tjänstledighet för dylika uppdrag. Denna skrivelse, som alltså var ställd till statsrådets ledamöter, översändes för kännedom till ordförandena i lagutskotten och konstitutionsutskottet.

Utskottsmajoriteten, som också i detta ärende har tillkommit genom lottdragning, har uppfattat skrivelsens innehåll som ett ingrepp i riksdagens rätt att erhålla de jurister som riksdagen anser sig behöva för sitt arbete i utskott o. s. v.

Det påstående som utskottsmajoriteten här gör är alldeles för löst grundat, eftersom skrivelsen inte innehåller något förbud i fråga om beviljande av tjänstledighet utan endast anger hur man skall förfara i de fall då det blir fråga om tjänstledighet för någon domstolsjurist. Om skrivelsen hade innehållit bestämmelser som inneburit en begränsning av möjligheterna för riksdagen att få de tjänstemän som den anser sig behöva — vilket utskottsmajoriteten vill göra gällande — hade jag kunnat förstå tillkännagivandet.

Vi har från vårt håll inte heller i detta ärende funnit några sakskäl föreliggande som motiverar det tillkännagivande som majoriteten har gjort.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Glädjande nog tycks reservanterna, att döma av deras skrivelse, i sak inte hysa någon annan åsikt än utskottsmajoriteten i fråga om nödvändigheten av att riksdagen får den personal som är erforderlig för att den skall kunna fungera. Även om lottminoriteten beklagligt nog inte vill dra slutsatserna av sina iakttagelser genom att som vi andra tillkännage sina synpunkter.

Reservanterna är, förefaller det mig, också i detta ärende liksom i det föregående anspråkslösa i sina krav. Enligt deras åsikt är det helt i sin ordning att ett statsråd för kännedom officiellt

till konstitutions- och lagutskotten översänder ett stencilerat meddelande. Jag skall gärna medge att även om den formen inte skvallrar om något onödigt fjäsk skulle formen som sådan inte ge anledning till att fästa uppmärksamheten på detta stencilerade meddelande.

Det är inte i första hand den formella sidan av saken som bör observeras, utan det är innehållet i skrivelsen. Däri heter det bl. a.: »Situationen i dag är den att antalet domstolsjurister, som tjänstgör i departement, utredningar, riksdagsutskott och riksdagens övriga organ, närmar sig 150. Det är uppenbart att en sådan utveckling med hänsyn till den alltmer ökande arbetsbördan för domstolarna inte kan få fortsätta.»

Detta synes mig vara en riktig och korrekt uppgift. Men det förefaller mig lika nödvändigt att riksdagen reagerar mot denna skrivelse och omnämnandet av riksdagen i sammanhanget efter sina upprepade uttalanden om att hinder inte får läggas för riksdagen att erhålla tjänstemän. Hävdar vi inte den åsikten utan mer eller mindre går med på att riksdagen skall ställa sig i kön inför expeditionschefen i justitiedepartementet för diskussion om behovet av anställning av domstolsjurister, blir det allvarligare. Det är nämligen detta som är kontentan av skrivelsen. Så länge den riktar sig till expeditionschefer, statssekreterare och rättschefer har jag ingenting att erinra mot den. Men den är översänd för kännedom till riksdagen, och i skrivelsen drar man upp grunderna för tjänstledighet för domstolsjuristerna. Om vi godtar att detta resonemang gäller även riksdagen och dess verk kommer svårigheter på nytt att uppstå för JO och utskotten att erhålla personal.

Skrivelsens skildring av rådande förhållanden tycks mig också ge en något skev bild. Det är inte i riksdagen eller riksdagens utskott som man anställer de många domstolsjuristerna. I riksdagen har de anställda juristernas antal knap-

Ang. domstolsjurister i riksdagstjänst
past ökat under de senare åren — antalet utgör åtta å tio — och i varje fall inte växt i takt med den ökning av riksdagsarbetets omfattning som skett under senare år.

Den stora ansvällningen av domstolsjuristerna finner man på regeringssidan, framför allt i alla utredningar som tillsätts av regeringen. Det är där den oroande tillväxten sker, och för den kan förvisso farhågor hysas. De har kommit till uttryck också i riksdagen, och här har även framförts önskemål om en bättre orientering om anledningen till ansvällningen.

Jag ber än en gång att få understryka att det är tillfredsställande att reservanterna önskar slå vakt om riksdagens möjligheter att erhålla erforderlig personal. Men samtidigt tycker jag att det skulle ha varit ganska stimulerande, om reservanterna vågat tala litet mera ur skägget.

Vad sålunda förekommit har, herr talman, utskottet önskat tillkännage för kammaren.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Jag har uppfattat saken på det sättet att med de stora anspråk som ställs på att få utnyttja domstolsjurister har det varit nödvändigt att försöka få någon arbetsordning när det gäller tjänstledigheten för dessa. Den skrivelse som har upprättats och tillställts statsrådets ledamöter har vi fått för kännedom. Observera att vi har fått den för kännedom. Det har inte rests några hinder för riksdagen att få de jurister som riksdagen önskar. Med hänsyn härtill bygger väl fru Segerstedt Wibergs hela resonemang på antaganden: man tror att det skall kunna bli på det och det sättet. Men man får väl vänta och se om det blir på det och det sättet. Skrivelsen och arbetsordningen har inte på något sätt ingripit störande i det beslut som riksdagen fattade 1926. I detta fall bygger alltså utskottsmajoriteten på antaganden om vad som skall

Ang. domstolsjurister i riksdagstjänst

hända i framtiden. Vi anser inte att det finns sakskäl för tillkännagivandet, och det var bland annat detta som jag vände mig mot när utskottets vice ordförande här talade vid dechargdebattens början.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag tror inte att det skulle skada om jag säger några ord här i kammaren om bakgrunden till den skrivelse som jag har tillställt statsrådets ledamöter och som här har kritiserats av utskottets borgerliga majoritet, visserligen i tillkännagivandets form men dock i ordalag som tyder på att man egentligen avsett en anmärkning. Det ordet förekommer även i lottmajoritetens skrivning.

Bakgrunden till denna skrivelse är helt enkelt arbetsläget vid de allmänna underrätterna. Det har under de senaste åren varit ansträngt, och detta gäller både inskrivningsavdelningar och målavdelningar. De föreskrivna expeditionstiderna i fråga om lagfarter och inskrivningsärenden har inte kunnat hållas vid alla domstolar. Anledningen härtill är huvudsakligen att antalet inskrivningsärenden ökat mycket snabbt, och anledningen därtill är i sin tur den livliga byggnadsverksamheten, och ökningen fortsätter i oförminskad takt. Givetvis uppkommer stora olägenheter både för allmänheten och för kreditväsendet över huvud taget om expeditionstiderna inte kan hållas.

För att förbättra arbetsituationen har underrätterna tillförts personalförstärkningar. Det har inte räckt med att förstärka personalen med notarier och biträden, utan man har också varit tvungen att se till att de ordinarie domarna ägnar sig åt arbetet med inskrivningsärenden i högre grad än tidigare.

Som bekant saknas en central styrelse för domstolsväsendet. Administrationen av de allmänna underrätterna är fördelad på de sex hovrätterna. I det läget måste justitiedepartementet ta på

sig ett större ansvar för arbetsituationen vid domstolarna än som är fallet inom andra verksamhetsgrenar där det finns en central förvaltningsmyndighet. Vår strävan i departementet är att se till att domstolsväsendet fungerar inom hela landet. Varje hovrätt disponerar för egen del en reservkader av hovrättsassessorer och hovrättsfiskaler. Om arbetsbalans uppstår vid någon av hovrättens underrätter, skickar hovrätten dit någon tillgänglig assessor eller fiskal. Uppstår arbetsbalans i någon särskild del av landet, måste arbetskraft ibland dirigeras från ett hovrättsområde till ett annat, och här får justitiedepartementet utöva den uppgift som eljest ankommer på central förvaltningsmyndighet. Bl. a. av den anledningen måste jag kontinuerligt följa arbetsituationen inom domstolsväsendet.

Jag behöver knappast säga att vi försöker tillvarata alla möjligheter att ingripa mot arbetsbalans. Situationen har de senaste åren varit den att riksdagen har ställt anslag till förfogande i sådan utsträckning att medel för avlöning av personal aldrig har behövt saknas. Däremot har stora svårigheter rått att få tag på tillräckligt antal utbildade domare.

Det är inte bara den ökade arbetsbördan vid domstolarna som har orsakat bristen på domararbetskraft. Som jag framhöll i årets statsverksproposition har antalet domstolsjurister som tjänstgör i departement, utredningar, riksdagsutskott och riksdagens övriga organ ökat kraftigt de senaste åren. Denna ökning är inte minst föranledd av initiativ från riksdagen, vilken ofta har ganska lätt att begära utredningar i olika ärenden. Ännu för sex—sju år sedan ansågs det att antalet domare som var tjänstlediga för sådana uppgifter inte fick överskrida 80—90. I dag uppskattas antalet till omkring 150. Då har jag ändå inte räknat med de domare som kommer att behövas för nyligen beslutade utredningar, exempelvis den nya författningsutredningen.

Förra hösten kom det till justitiede-

partementets kännedom att arbetssituationen vid underrätterna i Stockholmsområdet var oroande på grund av den inträffade målökningen. Vid Stockholms rådhusrätt var situationen synnerligen ansträngd. Inom Svea hovrätt hade vidtagits alla möjliga åtgärder för att med hovrättens egen personal förstärka domstolarna inom Stockholmsområdet. Fiskalspersonal från andra underrätter inom hovrättsområdet hade dirigerats till Stockholm. Pensionerade domare hade förmåtts att åta sig vissa uppgifter. Men alla dessa åtgärder räckte inte till. I det läget fick justitiedepartementet ingripa för att försöka få viss domarpersonal till Stockholms rådhusrätt från andra hovrätter. Vidare var vi nödsakade att se till att den domarpersonal som behövdes för offentliga uppdrag inte togs från Svea hovrätt utan från andra hovrätter där arbetssituationen var bättre.

Vad jag har sagt ger vid handen att domarpersonalens tjänstledighet för offentliga uppdrag kan vara besvärande för domstolsväsendet, och det framgår alldeles klart hur starkt behovet är av samordning och planering för att kraven på att få utnyttja domarpersonal i lagstiftningsarbetet och för andra offentliga uppdrag skall kunna tillgodoseas.

Jag ansåg det nödvändigt att underrätta mina kolleger i regeringen om detta. Jag lät också översända avskrifter av skrivelsen till de befattningshavare i departement och domstolar som har intresse av innehållet. Det är helt i överensstämmelse med vad som av praktiska skäl allmänt tillämpas inom den offentliga förvaltningen.

Bland dem som också fick en avskrift av skrivelsen var ordförandena i konstitutionsutskottet, de tre lagutskotten och allmänna beredningsutskottet. Med hänsyn till det goda samarbete som sedan länge förekommer i personalfrågor mellan å ena sidan lagutskotten och å andra sidan justitiedepartementet och domstolarna var det min övertygelse att ordförandena i dessa utskott närmast

Ang. domstolsjurister i riksdagstjänst skulle ha blivit förvånade om de hade ställts utanför den krets till vilken avskrifter av skrivelsen översändes. Jag betraktade det som en serviceåtgärd från min sida att låta översända dessa avskrifter.

Av den reservation som är fogad vid denna punkt i memorialet och av vad herr Georg Pettersson nyss sade från talarstolen framgår att konstitutionsutskottets ordförande inte har funnit förfarandet olämpligt. En av de övriga utskottsordförandena som tillhör denna kammare är närvarande i kammaren, och det skulle vara intressant att höra om han har en annan mening.

Det är med stor förvåning, ja häpnad, som jag tagit del av den kritik mot mitt förfaringssätt som har framförts av utskottets majoritet. Vad går då kritiken ut på?

Först sägs det att skrivelsen ger intryck av att avse även riksdagsarbetet. Det är alldeles givet att den redogörelse som i skrivelsens *första* stycke lämnas för rådande förhållanden måste innefatta domstolsjuristernas tjänstgöring i riksdagen och dess organ — det är dock sammanlagt 18 à 20 av 150 som det här gäller. Bilden av det rådande läget hade annars blivit ofullständig.

Däremot är det naturligtvis alldeles främmande för mig att försöka diktera några riktlinjer för dessa juristers riksdagstjänstgöring. Skrivelsen som är ställd till mina regeringskolleger kan givetvis inte avse tjänstgöring för andra ändamål än sådana som ligger inom deras kompetensområde, och inte ens med den knappologiska läsmetod som lottmajoriteten har behagat hemfalla åt kan man komma till annat resultat, eftersom uttrycket »tjänstledighet för ifrågavarande ändamål» i *fjärde* stycket av skrivelsen givetvis syftar på uttrycket »anställning i departement» i det närmast föregående stycket och inte på den uppräknade olikartade tjänstgöringsformer som förekommer i *första* stycket. Här kan man inte ens med den välvilligaste

Ang. domstolsjurister i riksdagstjänst

tolkning av utskottsmajoritetens skrivsätt komma till annat resultat än att majoriteten uppsåtligen har vantolkat skrivelsens innehåll.

Vidare sägs att skrivelsen har »officiellt delgetts» bl. a. ordförandena i några av riksdagens utskott. Det är ett verkligt befängt påstående. Vill utskottsmajoriteten här försöka inbilla det svenska folket att jag har skickat stämningssman på halsen på dessa ordförande, eller vad menar man eljest med officiell delgivning? Nej, bakom utskottsmajoritetens ödesmättade formulering döljer sig det enkla och praktiska förfarandet inom den offentliga förvaltningen att man skickar avskrift av en handling till den som har intresse av handlingen i sin verksamhet.

Förfarandet sägs också vara anmärkningsvärt. Vidare heter det: »Formell kommunikation mellan regering och riksdag anses ovivelaktigt inte böra förekomma i dylika former.» Av vad jag redan har sagt framgår att det här inte varit fråga om någon officiell kommunikation mellan regering och riksdag; det är bara fråga om kommunikation mellan justitiedepartementet och utskottsordförande i en praktisk fråga av gemensamt intresse. I riksdagsarbetet måste kontakt mellan departement och riksdagsorgan i praktiska frågor kunna upprätthållas på det sätt som är vanligt inom den offentliga förvaltningen. Vanliga kommunikationsmedel måste kunna användas, och det är ingenting annat som har skett i det här fallet.

Mot bakgrunden av vad jag sagt framstår utskottsmemorialet särskilt på denna punkt som ett synnerligen märkligt aktstycke. Jag anser mig icke behöva ytterligare belysa det, men för att undvika varje som helst form av missförstånd vill jag sluta med att framhålla att jag i fortsättningen liksom hittills kommer att, om så begärs, på alla sätt medverka till att riksdagens utskott och övriga organ tillförs kvalificerad personal från domstolarna. Vad som har före-

varit i detta ärende har stärkt mig i den föresatsen.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! I mitt första anförande sade jag att vi vet att en arbetsanhopning inom departementen måste vålla svårigheter. Jag framhöll emellertid att vi var förvånade över den skrivelse som officiellt sänts till riksdagen för kännedom och att utskottsmajoriteten ansåg att riksdagsarbetet drogs in i riktlinjerna för departementen, vilket vi reagerade emot.

Jag hörde med stort intresse justitieministerns redogörelse. Jag vet av erfarenhet att justitieministern är mycket mån om att slå vakt om domstolarna och att domstolarna har stora svårigheter. Allt detta är känt. Jag måste därför desto mer beklaga att justitieministern påstår att utskottsmajoriteten uppsåtligen vantolkat skrivelsen och i ödesmättade ordalag vill försöka inbilla svenska folket någonting.

Justitieministern sade dessutom att vårt tillkännagivande — alltså den milda form som utskottet använder när man icke vill göra anmärkning men ändå vill tillkänna att det sker saker som vi inte gillar — egentligen är en anmärkning, och han hängde upp påståendet på ordet »anmärkningsvärt». Det är väl ändå inte justitieministern värdigt att göra sådana antaganden vare sig om att vi egentligen vill göra en anmärkning eller om att vi uppsåtligen vantolkar hans skrivelser.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag skall bara komma med den kommentaren att jag icke kan tolka ordet »anmärkningsvärt» på annat sätt än att det avser något som är värt en anmärkning.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Det är angeläget att konstatera — innan klubban faller i

Ang. ändringar i instruktioner

detta ärende — att justitieministern här har låt mig säga ånyo understrukit sin positiva inställning när det gäller riksdagens behov av tjänstemän. Han försäkrar att det vad på honom ankommer inte skall läggas några som helst hinder i vägen för detta. Jag får då säga att vi från oppositionens sida helt uppnått det som vi önskade. Vi ville ha denna försäkran med hänsyn till de många framstötter som har gjorts från riksdagens sida, och jag är tacksam för att det finns möjlighet att falla tillbaka på detta i fortsättningen.

Jag skall däremot inte ge mig in på någon tolkning huruvida ordet »anmärkningsvärt» innebär en anmärkning i den form, som grundlagen talar om, eller om det här är fråga om det mera vardagsbetonade språk som vi kanske annars sinsemellan använder.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter den nu ifrågavarande punkten lades till handlingarna.

Punkten 6**Ang. ändringar i instruktioner**

I förevarande punkt hade utskottet — som låtit företaga en undersökning av de under år 1965 gjorda ändringarna i instruktionerna för statliga verk m. fl. — bland annat yttrat, att det icke funnit skäl att företaga någon detaljgranskning av de enskilda orden och uttrycken samt ansett, att ändringsarbetet utförts på ett sätt, som ej gäve anledning till erinran.

Vid punkten hade reservation anförts av herr *Torsten Andersson*, fru *Segerstedt Wiberg*, herr *Hernelius*, fröken *Stenberg* samt herrar *Tistad*, *Magnusson* i Tumhult, *Hamrin* i Jönköping, *Larsson* i Luttra, *Werbros* och *Boo*, vilka velat för riksdagen tillkännagiva viss annan uppfattning.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Det kan förvisso tyckas småfuttigt att anmärka på språkliga ändringar av instruktionerna för de statliga verken. Utskottsmajoriteten har också förklarat att den finner det vara riktigt att man tar tillfället i akt, då materiella ändringar företas, att också ge författningstexten en enkel, klar och modern avfattning.

Vad det sista påpekandet angår står man väl inför en tämligen subjektiv uppfattning. Personligen är jag inte övertygad om att de moderniseringar som företagits innebär en förenkling, även om jag förmodar att man haft tillgång till modernitetsexperter. Är det exempelvis bättre att skriva »Tiden då registratorskontoret hålles öppet tillkännages genom anslag i departementets lokal» i stället för »Expeditionstiden tillkännages genom anslag i departementets lokal», i synnerhet om vi tänker på att denna ändring leder till ändringar i en hel rad sammanhang, där man alltså skall ta bort ordet »expeditionstiden» och ersätta det med »tiden då kontor av olika slag hålles öppna» eller »tiden för öppethållande». Eller är det bättre att säga: »Ledamöter som Kungl. Maj:t utser» än att säga: »Av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter»? Är det alldeles säkert att man vinner i klarhet genom att i stället för »såsom» skriva »som», eller är det vackrare att skriva »bli» i stället för »bliva», när man i övrigt behåller »giva» och »hava»? Och är det mycket bättre och klarare att byta ut »ej» mot »icke», när man inte vågar fullfölja moderniseringen och ej byter ut »icke» mot »inte». Man vågar alltså inte ta steget fullt ut, och man vågar förvisso inte låta denna moderniseringssträvan ta sådana våldsamma steg att man övergår till singularisformen av verken.

När sådana ändringar nu sker, förefaller det mig också egendomligt att man inte kommit att tänka på att göra dem exempelvis då den nya departe-

Ang. ändringar i instruktioner

mentsinstruktionen gavs den 3 juni 1965. Den 10 december samma år skedde nämligen en modernisering och omskrivning. Instruktionen hade sålunda på sex månader blivit i behov av både sakliga och formella ändringar, av vilka de senare dominerade.

Billigt kan förfarandet inte gärna bli, i synnerhet med tanke på allt merarbete som följer av varje ändring. Det är självklart att vi reservanter inte vänder oss mot nytryck och ändringar av gamla föräldrade författningar. Vi kritiserar sådana som jag redan nämnt, d. v. s. förändringar som sker i just avgivna instruktioner.

SIDA erhöll t. ex. sin instruktion i juni 1965, men den ändrades i december samma år. Statens avtalsverk fick också sin instruktion i juni 1965, i vilken ändringar företogs i december.

I och för sig kan tyckas att en samordning även i fråga om de materiella frågorna skulle ske, men om denna på grund av regeringens i en utomstående ögon litet svårtolkade planläggning av arbetet inte varit möjlig, är det ändå — förlåt ordet — anmärkningsvärt att det skall vara nödvändigt att efter sex månader modernisera språket. Några anvisningar om när det är fråga om språkliga eller materiella ändringar ges ju inte heller.

Från utskottsarbetet vet jag att jurister och andra ofta är tveksamma om innebörden av åtskilliga av förändringarna, vilka de har gissat företagits av språkliga skäl och inte av sakliga. Osäkerheten har inte sällan varit stor och vållat vederbörande åtskillig möda.

Efter vad som upplysts har under våren statsrådsberedningen förberett en promemoria om skrivteknik i författningsarbete. Kunde man inte ha avvakat denna promemoria innan man började modernisera språket i nyligen utfärdade författningar? År 1965 utfärdades således 139 nya instruktioner. Av dessa ersatte 52 sådana som utfärdats efter år 1960 och som redan under åren därefter hunnit ändras upprepade gång-

er. Många av de under år 1965 företagna förändringarna avser trots detta språket och är alltså inte sakligt motiverade.

Vid minnet av den debatt förra året, då regeringens företrädare skildrade arbetsanhopningen i departementen, vilket vi också har hört talas om i dag, och då också skildrades hur nödvändigt det var för regeringen att snabbt erhålla ett 17:de statsråd, så finns det väl nu anledning till en viss förvåning. Den gången kritiserades nämligen i mycket starka ordalag de inom konstitutionsutskottet som ville veta mer om arbetsuppgifterna, innan ett beslut om ett nytt statsråd fattades. Regeringen fick inte helt oväntat, utan snarare efter vanan, sin vilja igenom, även om man senare tydligen har funnit att ett 17:de statsråd inte behövs. Brådskan var väl av övergående natur. Nog är det väl besynnerligt att regeringen, som sagt sig ha så mycket att göra, ändå kan låta ett statsråd ägna så mycken tid till varjehanda ändringar, vilka i sin tur ger upphov till stora tidsförluster och kostnader i form av inläsning och följdändringar av en hel rad stadgor. Alla dessa ändringar måste ju också leda till ytterligare belastning av tryckerierna, och medan ändringarna företas, väntar riksdagen på propositionerna. Man blir inte så särskilt imponerad av detta sätt att förverkliga de stora och djärva nya mål, som det så mycket talats om.

Jag har, herr talman, å reservanternas vägnar önskat tillkännage dessa våra iakttagelser.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Jag är litet förvånad över den kritik som anförs mot försök att modernisera språket. Det har varit angeläget att få ett språk i våra författningar, som begreps av gemene man — det talas ju om den obegripliga kanslispenskan o. s. v.

Fru Segerstedt Wiberg har sökt ge exempel och ställa frågor. Jag skulle kunna råda fru Segerstedt Wiberg att söka kontakt med Nämnden för svensk språkvård eller Institutet för svensk språkforskning. De har varit och är inkopplade på dessa frågor och de har varit och är rådgivare. Jag tror att de kan bedöma bättre än fru Segerstedt Wiberg hur språket skall vara utformat. Den anmärkning som fru Segerstedt Wiberg framfört tycker jag är förvånande.

Sedan skall vi komma ihåg att under föregående år inträffade två stora saker som påverkade verkstadgor och instruktioner. Det var först och främst departementalreformen, som ju innebar möjlighet att decentralisera ett mycket stort antal ärenden ifrån Kungl. Maj:t till verken. På det viset fick man en snabbare handläggning och ökad effektivitet. Det var mycket angeläget att denna decentralisering skulle kunna äga rum redan från och med den 1 juli. Ett uppskov med ändringarna skulle ha medfört uppskov med lösandet av denna fråga, som inte minst riksdagen har önskat få löst så fort som möjligt.

I samband med detta såg man igenom instruktionerna och ansåg att när det skulle komma en ny ändring som skulle beröra samtliga instruktioner kunde det vara lämpligt att samtidigt göra den modernisering som praktiskt taget alla i detta land önskar.

Sedan innebar tillkomsten av stats-tjänstemannalagen att alla instruktioner — även de som var nya — måste ändras. Samtidigt gjorde man den förenklingen att likartade saker för olika verk skulle vara likartat utformade i motsvarande instruktioner. På det sättet undviker man en tvekan om vad det ena eller det andra avser, som kan uppstå ifall man har olika ordval i olika instruktioner.

Jag är förvånad över att man här alltså velat tillkännage ett missnöje över det som utträttats under föregående år. Jag skulle kunna förstå det bättre, om man hade velat offra något av beröm

Ang. ändringar i instruktioner

för att regeringen dels tog itu med att få departementalreformen snabbt genomförd och dels utnyttjade den situation som uppstod, då alla instruktioner skulle ändras, till att också få dem allesammans moderniserade i språket.

Vi som den här gången genom lottdragning blivit majoritet har för vår del funnit att det är mer hedervärt än klandervärt vad som har skett när det gäller ändringen av instruktionerna.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Nämnden för svensk språkvård skall väl ändå inte avgöra vad statsråden skall sysselsätta sig med och hur lång tid de skall ägna olika frågor.

Jag skulle gärna kunna instämma med utskottsordföranden då han säger att vi skall vara glada åt att språket moderniseras, men, herr Pettersson, riskerar inte herr Pettersson att kritisera regeringen när han berömmar ändringarna. Ändringarna kom ju strax efter det att instruktionen hade utfärdats. Man får alltså en instruktion i juni och gör formella ändringar i december. Det måste ju innebära kritik av dem som inte förstått att hantera språket i juni.

Jag skall dessutom be att få läsa upp ett typiskt exempel på hur detta moderniserade språk ser ut i en instruktion. Jag tar instruktionen för mynt- och justeringsverket av den 3 december 1965, där 14 § lyder: »Samtliga avdelningsföreståndare böra om möjligt närvara vid föredragning och avgörande av viktigare författningsfråga eller viktigare fråga om organisation, arbetsordning eller tjänsteföreskrifter, fråga om förslag till anslagsframställning hos riksdagen eller annan fråga av större ekonomisk betydelse, fråga om tillsättning av annan tjänst i lägst lönegrad 23 på löneplan A än som avdelningsföreståndare eller annan fråga av större vikt eller allmän räckvidd.»

Så modern och lättillgänglig förefal-

Ang. ändringar i instruktioner

ler texten inte vara att man blir imponerad över vad som har åstadkommit.

Jag vill påpeka att det inte bara är de instruktionerna från juni som i december blev föremål för både sakliga och formella ändringar. Man kan plocka fram andra exempel. Högertrafikkommissionen fick instruktion den 28 februari 1964, och den 3 december 1965 kom både sakliga och formella ändringar, biografbyrån fick en ny ändrad instruktion i maj 1963, och där gjorde man sakliga och formella ändringar den 3 december 1965. Har verkligen inte regeringen så mycket arbete att den finner lämpligt göra dessa ändringar mera konsekvent och på en gång i stället för att sitta och plocka, tid efter annan, i författningarna. Och som sagt: Vari består egentligen moderniseringarna?

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Jag måste tyvärr upprepa vad jag sade att det var två saker som inträffade förra året. Det ena var departementsreformen, som alltså innebär att man skulle decentralisera utnämningsärenden och andra sådana ting till verken och det var ett allmänt önskemål att det skulle ske den 1 juli 1965. Det föranledde en ändring av instruktionen. Sedan fick vi statstjänstemannalagen som gjorde det nödvändigt att ändra i samtliga instruktioner, och den trädde i kraft den 1 januari 1966. Ett uppskov med ändringarna i fråga om departementsreformen hade inneburit att decentraliseringen hade blivit försenad. Är det vad man alltså är ute efter? I så fall förvånar det mig, ty det har ju även här i riksdagen uttryckts önskemål om att den ändringen borde ske så snart som möjligt. Det är ett gammalt önskemål som därmed förverkligas.

När det gällde statstjänstemannalagen skulle man ändra i alla instruktioner. Då hade man skapat en modell

som skulle tillämpas, och då gjorde man språkliga ändringar i alla instruktionerna. Jag tycker att det var riktigt att utnyttja tillfället. I annat fall hade det ju blivit plöttrigt. I sammanhanget kan jag erinra om riksdagens revisorers påpekande rörande författningarna. Revisorerna anser att man inte skall komma med tillägg till tillägg utan att man ständigt skall se till att alla bestämmelser finns samlade i en författning. Jag vill minnas att vi har revisorernas påpekande liggande i konstitutionsutskottet för att behandlas i höst, om kamrarna så medger.

Vad beträffar språket är det klart att man kan kritisera, men det finns ju experter som har sysslat med denna fråga, och det är dem fru Segerstedt Wiberg angriper på ett sådant sätt att man kan fråga sig: Anser fru Segerstedt Wiberg att de är dåliga rådgivare och därmed dåliga experter som inte bör anlitas i fortsättningen i arbetet med att modernisera författningen?

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Jag skall gärna hålla med herr ordföranden om att revisorerna har anmärkt. De hade ju en lång rad anmärkningar mot sättet att utfärda författningar. De ville i långa stycken ha nytryck, och de anmärkte i mycket hög grad på alla ändringar som städse förekommer — de formella har inte bara kommit i december, utan de har företagits upprepade gånger.

Det är möjligt att man haft tillgång till experter, men jag vet inte om experterna har tittat på den paragraf som jag nyss läste upp. Jag antar att ordföranden inte heller känner till om det är språkexperterna som har formulerat denna eleganta paragraf utan några som helst punkter och som är nog så lång och enligt min åsikt ganska krånglig att läsa. Jag tycker att den väl pryder sin plats som en blomma i kanslispråket.

Ang. förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, lades denna punkt till handlingarna.

*Punkten 7***Ang. förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter**

I den nu föredragna punkten hade utskottet bland annat anfört, att det ej funnit skäl till erinran mot att Kungl. Maj:t genom beslut den 17 december 1965 ålagt domare att fullgöra vissa administrativa uppgifter.

Reservation hade avgivits av fru *Segerstedt Wiberg* samt herrar *Sveningsson*, *Hernelius*, *Tistad*, *von Friesen*, *Hamrin* i Jönköping och *Werner*, vilka velat för riksdagen tillkännagiva viss annan uppfattning.

Herr **TISTAD** (fp):

Herr talman! Fastighetsbildningen i städerna regleras genom lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad. Denna lag, den s. k. fastighetsbildningslagen, gäller i vissa avseenden också för samhällen på landet. I allmänhet har den byggbara marken i städer och samhällen för vilka lagen gäller varit föremål för tomtindelning. Genom denna har byggnadskvarteren enligt stadsplanen uppdelats på det sätt som är lämpligt för bebyggelsen. Ofta finns det emellertid en del områden som inte ingår i tomtindelningen. Sådant område kan enligt bestämmelser i fastighetsbildningslagens femte kapitel genom avstyckning avskiljas till särskild fastighet.

Enligt den lydelse lagen hade före den 1 januari 1965 ålåg det magistraten, där sådan fanns, att meddela fastställelse på avstyckning. I Stockholm ankom detta på överståthållarämbetet, i stad under landsrätt på Konungens befallningshavande eller den Konungen

därtill förordnade och i samhälle på landet, där bestämmelserna ägde tillämpning, på Konungens befallningshavande, d. v. s. länsstyrelsen.

Magistraten, vilken som alla vet bestod av stadens borgmästare och rådmän, hade som lokal förvaltningsmyndighet att ombesörja en mängd uppgifter enligt stadganden i ett stort antal författningar, uppgifter som avsåg allmän ordning och säkerhet, handel och näringar, fastighetsväsen m. m. Äliggandena enligt fastighetsbildningslagen hörde till dessa uppgifter.

Ända fram till år 1955, då 1953 års nu gällande kommunallag trädde i kraft, fungerade magistraten som stadens styrelse. Magistratens uppgifter var där efter mera begränsade. Utredning pågick om magistratens avskaffande. Som skäl för att magistraterna borde försvinna och rådhusrätternas domare befrias från de förvaltningsuppgifter som ålåg dem i deras egenskap av magistratsledamöter åberopade den s. k. stadsdomstolsutredningen i sitt betänkande år 1961 att rättskipning och förvaltning principiellt borde hållas isär, att magistratens befogenheter fortlöpande hade beskurets under lång tid och att de uppgifter som återstod med några få undantag inte var av den beskaffenheten att de krävde handläggning av domare.

I proposition till 1964 års riksdag lade så regeringen fram förslag om att rådhusrätternas skulle förstatligas och att magistraterna i samband därmed skulle indragas och deras uppgifter utskiftas på andra myndigheter. Departementschefen utvecklade i propositionen skälen för att städernas domare borde befrias från förvaltningsuppgifter och slutade med att säga: »Rättskipningsuppgifterna är numera så dominerande att det innebär en onödig splittring av domarnas tid och arbete, att de tvingas behandla förvaltningsuppgifter, som skiljer sig från domstols-

Ang. förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter

uppgifterna och inbördes är av olika karaktär.»

Departementschefen föreslog att magistratens befattning med fastighetsbildningen skulle överflyttas till länsstyrelsen och att Kungl. Maj:ts rätt att meddela förordnande åt annan att handha dessa uppgifter skulle bibehållas. Detta blev också riksdagens beslut.

Den rätt som Kungl. Maj:t har haft sedan år 1932 att förordna särskild person att i länsstyrelsens ställe meddela fastställelse på avstyckning enligt fastighetsbildningslagen — vilken rätt bibehölls vid lagändringen år 1964 — lär aldrig ha utnyttjats, såvitt vi har kunnat utröna, förrän Kungl. Maj:t genom beslut den 17 december år 1965 meddelade en rad sådana förordnanden som berörde inte mindre än 16 städer och en köping. I 11 städer förordnades vederbörande ägodelningsdomare, i en stad — Borås — ordföranden i expropriationsdomstolen och i fyra städer och en köping, alla belägna i Västernorrlands län, vederbörande överlantmätare.

Här har alltså regeringen, trots uttalanden till 1964 års riksdag om önskvärdheten av att inte domarna belastas med förvaltningsuppgifter och trots riksdagens beslut att stadsdomarna i samband med rådhusrätternas förstatligande skulle befrias från göromål som onödigt splittrade deras tid och arbete för att odelat kunna ägna sig åt de egentliga domaruppgifterna, i inte mindre än 12 fall återfört uppgifter, som tidigare har åvilat magistraterna, till domare i rådhusrätterna. Det bör framhållas att de förordnanden det gäller enligt erhållna uppgifter meddelats vederbörande som ett ämbetsåliggande och således inte utgör något uppdrag vid sidan av tjänsten. Regeringen har i detta fall begagnat sin rätt på ett sätt som strider mot riksdagens intentioner och har åsidosatt en av de principer som var vägledande vid 1964 års beslut om rådhusrätternas förstatligande och magistraternas upphörande.

Det kan ifrågasättas om en domare

genom ett vanligt konseljbeslut kan åläggas uppgifter vid sidan av sina ämbetsåligganden som domare. När underrättsdomarna ålades skyldighet att förätta borgerlig vigsel, ett administrativt åliggande som tidigare åvilat rådhusrätternas domare i deras egenskap av magistratsledamöter, skedde detta genom samfällad lagstiftning. Här föreligger ett uppenbart parallellfall.

Med särskilt allvar måste man se på de konsekvenser som beslutet har för besvärsordningen. Det har hittills ansetts som en självklar regel, att ärenden som har handlagts vid underrätt skall överklagas till hovrätt även om de är av administrativ karaktär. Det har aldrig ansetts riktigt att en länsstyrelse eller ett centralt ämbetsverk som besvärsinstans skulle pröva ett beslut som fattats av en domstol. Man har menat att om en sådan ordning fick råda skulle domstolarna komma i ett underordnat förhållande till den förvaltningsmyndighet, som är besvärsinstans, och ytterst till Kungl. Maj:t. Detta skulle strida mot principen om domstolarnas självständighet som är en av de bärande i vårt statsskick. Det har därför tidigare ansetts självklart att domstolarna inte skulle åläggas att behandla ärenden som kunde överklagas i administrativ ordning. Att magistraterna förut handlagt ärenden av det slag som Kungl. Maj:ts beslut handlar om har inte inneburit något undantag från regeln. Magistraterna var som jag tidigare framhållit administrativa myndigheter, om än i vad man skulle kunna kalla personalunion med rådhusrätterna. Genom att göromålen överflyttats på domare har vi emellertid nu kommit i det läget att en domares beslut kan överklagas hos länsstyrelsen. Denna konsekvens av konseljbeslutet den 17 december måste betecknas som i högsta grad betänklig.

Det har sagts att man i detta fall inte bör rida på principer utan betrakta Kungl. Maj:ts beslut ur praktiska synpunkter. Genom att överflytta de fast-

Ang. förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter

ställeärenden det rör sig om från länsstyrelserna till de förordnade domarna skulle man ernå en betydande tidsvinst vid ärendenas handläggning. Utskottsmajoriteten är i varje fall inne på sådana tankegångar i sin skrivning. Å andra sidan sägs det att avstyckningsärendena i de ifrågavarande städerna är fåtaliga — i flera av städerna rör det sig endast om några tiotal per år — och att fastställelseprövningen därför i de flesta fall bara kräver obetydlig tid. Jag tycker inte att resonemanget går riktigt ihop — om ärendena endast tar obetydlig tid bör de väl inte ha inneburit någon nämnvärd belastning för länsstyrelserna. Arbetar dessa rationellt bör handläggningen där gå lika snabbt som vid domstolarna. Om inte, bör man väl gå till roten med det onda och rationalisera verksamheten vid länsstyrelserna i stället för att plöttra med organisationen på det sätt som här skett.

Över huvud taget frågar jag mig vilken anledning det funnits att i de aktuella fallen frångå den normala ordningen med länsstyrelserna som fastställelsemyndighet och meddela särskilda förordnanden. Granskar man listan över berörda städer och orter litet närmare, ställer man sig ännu mera frågande.

Varför hinner t. ex. inte länsstyrelsen i Norrbottens län med att handlägga dessa ärenden för Luleå, när länsstyrelserna i Västerbottens län och Jämtlands län kan klara dem för Umeå och Östersund?

Varför måste länsstyrelsen i Gävleborgs län avlastas avstyckningarna i Gävle, när avstyckningarna i Västerås, Uppsala och Eskilstuna, som alla har större folkmängd än Gävle, kan fastställas av respektive länsstyrelser?

Varför måste länsstyrelsen i Östergötlands län befrias från de ärenden som rör de båda stora städerna Norrköping och Linköping, när länsstyrelsen i Malmöhus län förmår klara motsvarande ärenden i Malmö och Hälsingborg, som var för sig är större?

Varför har länsstyrelsen i Älvsborgs

län av sagt sig avstyckningsärendena i Vänersborg och Borås, när länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län uppenbarligen hinner med att handlägga samma ärenden såväl för storstaden Göteborg som för de inte så små städerna Mölndal och Uddevalla?

Jag skulle kunna fortsätta exemplifieringen länge än men vill bara ställa ytterligare en fråga: Vad är det som skiljer Västernorrlands län från alla övriga län, eftersom man där förordnat överlantmätaren till fastställelsemyndighet för alla utom en av länets städer och därtill för en av länets köpingar, medan man inte i något annat län funnit det ändamålsenligt att förordna överlantmätaren till fastställelsemyndighet?

Man söker, herr talman, förgäves efter ett mönster i det hela, men kan inte finna något; sannolikt finns det inget. Av allt att döma har regeringen fått en rad framställningar från olika kommuner och utan att stort akta på remissyttrandena sagt jag till dem alla. Det hela är ingenting annat än ett utslag av administrativ slapphet.

Herr talman! Med det sagda har jag velat visa att Kungl. Maj:ts beslut innebär avsteg från viktiga principer och att detta avsteg inte föranletts av några tvingande skäl. Därför har reservervanterna i utskottet yrkat på ett tillkännagivande i ärendet.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Herr Tistad har ju berättat de mindre lyckade konsekvenser som det kritiserade beslutet har fått i fråga om besvär förfarandet etc. Jag skulle vilja säga några ord om den konstitutionella aspekten som jag tycker är av ett visst intresse.

Som utskottsmajoriteten framhåller är det nämligen tvivelaktigt om Kungl. Maj:t verkligen hade formell befogenhet att fatta detta beslut utan riksdagens medverkan i form av samfällad lagstiftning. Beslutet innebär ju att man flyttar vissa arbetsuppgifter från admi-

Ang. förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter

nistrativa myndigheter till domstolar. Det innebär sålunda att man ändrar gränsen mellan förvaltning och rättsskipning. När man tidigare dragit upp denna gräns och likaså när man sedan ändrat den i vissa detaljer har detta skett genom samfällad lagstiftning, där alltså Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt medverkat. Åtminstone såvitt jag har kunnat finna har detta förfarande tillämpats tidigare.

Nu är det ju en erkänd sats både inom svensk statsrättsdoktrin och likaså inom utländsk doktrin, i den mån den har intresse i sammanhanget, att om Kungl. Maj:t och riksdag gemensamt bestämmer normer inom ett visst samhällsområde kan Kungl. Maj:t sedan inte utan riksdagens medgivande ändra dessa normer, inte ens om Kungl. Maj:t från början hade haft befogenhet att ensam utfärda författningar på området i fråga. Även om det skulle vara ett område som i och för sig faller inom behörigheten för Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt — i och för sig en tvivelaktig hypotes — upphör Kungl. Maj:ts rätt att ensam utfärda normer i och med att Kungl. Maj:t tillsammans med riksdagen lagstiftar på området i fråga.

Denna praxis har tillämpats senast i det fall som omnämns i utskottets memorial, nämligen när häradshövdingarna ålades att vara borgerliga vigselför rättare. Det gjorde man genom en samfällad lagstiftning. Det skulle man såvitt jag förstår ha varit tvungen att göra också i detta fall för att beslutet skall vara konstitutionellt riktigt.

Om nu Kungl. Maj:t emellertid skulle önska att utan riksdagens medverkan förordna särskilda personer att verkställa fastställelseprövningen, som det här gäller, inom ett visst område, t. ex. i en viss stad, har Kungl. Maj:t en konstitutionell möjlighet att göra detta på det sätt som anvisas i fastighetsbildningslagen, där det står att Kungl. Maj:t kan förordna särskild person. Kungl. Maj:t har den möjligheten att vända sig

till en lämplig och villig person, t. ex. en domare, och efter dennes eget åtagande förordna honom att som en uppgift vid sidan av tjänsten utföra arbetsuppgiften. Det var ju så man från början avsåg att förfara i detta ärende. I min egenskap av borgmästare i Borås fick jag på min tid en fråga från stadens sida, huruvida någon ledamot i rådhusrätten som ett uppdrag vid sidan av tjänsten ville åtaga sig den här arbetsuppgiften. Nu var det ingen ledamot i rådhusrätten som önskade göra detta, men med hänsyn till stadens bestämda önskan vidtalade jag till slut en av ledamöterna att som ett provisorium åtaga sig uppdraget mot en ersättning av 1 500 kronor om året, ett i och för sig ganska litet belopp för det arbete det gäller. Det var av tillmötesgående mot vår tidigare arbetsgivare, staden, som vi ansåg oss böra hjälpa till i detta fall till dess man fick ordna saken på ett mera tillfredsställande sätt.

Nu kom emellertid tydligen någon inom departementet på den som jag ser det mindre lyckade idén att lägga detta direkt på domaren som en tjänsteuppgift. Jag säger mindre lyckad därför att beslutet då fordrade riksdagens medgivande. Men efter vad jag kan finna förbisåg man helt enkelt detta. Jag förmodar att det är ett olycksfall i arbetet, ett förbiseende som det i och för sig inte skulle vara så mycket att orda om, ifall man hade kunnat ena sig om att så var förhållandet. Men när nu utskottets majoritet försvarar beslutet har jag ansett mig skyldig att framföra min mening.

Gränsen mellan Kungl. Maj:ts beslutanderätt i administrativ ordning och den beslutanderätt som fordrar samfällt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen är viktig, det är vi väl alla överens om. Jag förmodar att även detta till sin betydelse kanske tämligen begränsade ärende kommer att få diskuteras i författningsutredningen, när man skall dra upp gränsen mellan Kungl. Maj:ts och riksdagens befogenheter.

Ang. förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Efter den stora sakkunskap som vi nu senast har fått lyssna till genom herr Ernulfs anförande kunde jag mycket väl ha avstått från att tala, men jag tycker att detta är en så viktig och betydelsefull principfråga att det kanske kan tillåtas ytterligare några ord från reservantsidan.

Vad reservanterna i denna punkt genom sin reservation utan tillämpning av § 107 vill omförmäla och rikta uppmärksamheten på är att administrativa uppgifter inte skall läggas på våra domare och domstolsinstanser, såsom redan har sagts. En uppfattning som säkert delas av alla är att våra domstolar har en stark ställning och att vi har ett högtstående rättsväsen — det är någonting som jag gärna vill understryka vid detta tillfälle. Jag tycker att vi har verklig anledning att vara tacksamma för det goda anseende som domstolarna åtnjuter för att de med nit och oväld faller domar efter gällande lag och på ett förnämligt sätt handlägger de ärenden som det är deras uppgift att handlägga.

En stor principfråga som varit behandlad i olika sammanhang är, om man på domare och domstolar skall lägga uppgifter av administrativ karaktär, för vilkas handläggning inte fordras kvalifikationer som domare. När t. ex. — såsom redan omnämnts i debatten — domare i allmän underrätt genom ändring av giftermålsbalken år 1964 ålades skyldighet att förrätta borgerlig vigsel var meningarna starkt delade. Man hävdade även vid det tillfället att det var fråga om en uppgift av rent administrativ natur och att ingen nämnvärd lagkunnighet behövdes härför.

En domares uppgift är att handlägga ärenden när någon har begått ett brott, brutit mot gällande lag. Enligt reservanternas mening bör här vara en klar gräns, så att domarnas uppgifter i underrätterna inte blir en samman-

blandning av administrativa ärenden och rena domstolsärenden. Endast genom att ha en så klar gräns som möjligt kan man bibehålla domarnas goda anseende.

Nu har, såsom redan har sagts, Kungl. Maj:t genom beslut den 17 december 1965 gjort en överflyttning från ett antal länsstyrelser och i några städer uppdragit åt ägodelningsdomaren att vara den myndighet som i vissa fall har att svara för fastställelse av ny fastighetsbildning, något som före magistratsreformen åvilade magistraten i respektive städer. När nu Kungl. Maj:t flyttat över denna uppgift på ett antal domare har man visserligen inte handlat i strid med fastighetsbildningslagen, men det är i föga överensstämmelse med regeringsformens föreskrifter att domare och domstolarna inte är en myndighet underordnad Kungl. Maj:t. Det finns även anledning påminna om det förhållandet att när Kungl. Maj:t i fastighetsbildningslagen fick en möjlighet att göra en sådan överflyttning, förekom det en betydande tveksamhet. Det fanns rättsinstanser som vid den tidpunkten ansåg att en överflyttning av denna fastställelseprövning från länsstyrelsen till ägodelningsdomare var något som stod i strid med den nya domstolsreformen, som bl. a. syftade till ett särskiljande av rättskipningen och förvaltningen för att undgå — som det har uttalats — en onödig splittring av domarnas tid och arbete till förfång för den dominerande rättskipningen.

Genom den ordning som nu har införts i ett antal städer uppstår ett mycket ovanligt förhållande, i det att om besvär anförts över den fastighetsbildning domaren har fastställt, skall dessa besvär gå till länsstyrelsen som är administrativ myndighet. Mot denna ordning att länsstyrelsen skall vara besvärinstans över en av ägodelningsdomaren fastställd förrättning finns all anledning att liksom de föregående

Ang. landshövdingarnas bisysslor

talarna reagera, ty den kan inte vara tillfredsställande. Denna vår uppfattning har vi velat ge till känna.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Detta förhållande uppstod i och med att magistraten avskaffades. Alla de uppgifter som legat på magistraten skulle då fördelas på olika håll. I detta fall beslöt riksdagen att det skulle ankomma på länsstyrelsen eller den som Kungl. Maj:t förordnade. Detta var föremål för remissyttranden. Det gäller alltså frågan om domare skulle kunna tas i anspråk, och det är framför allt det man anmärker emot. Som vi ser på sid. 77 har flertalet remissinstanser tillstyrkt beslutet att meddela ifrågavarande uppdrag. Göta hovrätt anförde för sin del att man inte ville motsätta sig det förordnande som Kungl. Maj:t sedan meddelat. Det är med stöd av dessa tillstyrkanden som detta skett. Vi kan väl också betrakta detta i de flesta fall som något av en övergångsföreteelse. Det kunde nämligen på vissa håll vara svårt att engagera lantmäteriet härför, och man fann att det i varje fall tills vidare skulle vara enklare att lösa saken på sätt som nu skett. Det framgår ju också att man i vissa fall tidsbegränsat förordnandet. Man har valt denna utväg framför allt för att få tid på sig att få saken ordnad på ett tillfredsställande sätt.

Vi har i varje fall i utskottsmajoriteten inte funnit något att erinra mot vad som här företagits.

Herr **TISTAD** (fp):

Herr talman! Konstitutionsutskottets ordförande har byggt sitt försvar för utskottsmajoritetens ståndpunkt huvudsakligen på att samtliga remissinstanser har tillstyrkt denna anordning eller inte framfört allvarliga erinringar mot den.

Det är alldeles riktigt, såsom framgår av den redogörelse som lämnats på

sid. 77. Det framgår emellertid därav och av vad herr Ernulf här sade, att man vid den tidpunkt när remissinstanserna avgav sina yttranden hade den föreställningen, att det var fråga om ett uppdrag vid sidan av tjänsten. Det står i redogörelsen att städerna som gjorde framställningen i flera fall hade förutsatt att de hade att till vederbörande befattningshavare utge särskild ersättning. Detta ändrades sedermera, så att det blev ett uppdrag i tjänsten. Det är detta som gör saken så betänkelig: det har blivit en integrerande del av vederbörandes uppgifter i domarämbetet. Hade det rört sig om ett uppdrag vid sidan om tjänsten, hade det väl inte spelat så stor roll om vederbörande varit domare eller kommunalborgmästare eller haft någon annan befattning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, lades förevarande punkt till handlingarna.

*Punkten 8***Ang. landshövdingarnas bisysslor**

Utskottet — som vid årets dechargearbete granskat innebörden av den förändring i rättsläget, som åtföljt den vid sistlidna årsskifte ikraftträdde reformen rörande statstjänstemännens rättsställning m. m. — hade, då verkningarna av den nya ordningen vad gällde landshövdingarnas uppdrag vid sidan av tjänsten icke nu kunde överblickas, icke funnit skäl till något särskilt uttalande i anledning av den företagna granskningen.

Reservation hade anförts av herrar *Sveningsson, Hernelius, Sörenson, Tistad, Magnusson* i Tumhult, *Hamrin* i Jönköping och *Westberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som reservationen visade.

I sitt yttrande hade reservanterna särskilt uppmärksammat en från inrikesdepartementets landsstatsavdelning den

11 februari 1966 till överståthållaren och samtliga landshövdingar utsänd departementsskrivelse, vari upplysning lämnats rörande Kungl. Maj:ts dispensrätt i vissa fall avseende bisysslor för landshövdingar.

Reservanterna hade velat för riksdagen tillkännagiva viss uppfattning här-
om.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Jag tror att kammaren vid denna tidpunkt sätter värde på om jag uttrycker mig relativt kortfattat om denna och den följande reservationen — ärendet nu gäller landshövdingarnas bisysslor, men enbart den formella delen av problemet.

Under 1920- och 1930-talen var det brukligt att landshövdingarna hade uppdrag vid sidan om tjänsten. Det förekom att de var ordförande i bolag på hemorten, o. s. v. Riksdagen reagerade många gånger mot detta. År 1937 sade riksdagen ifrån särskilt skarpt, och därmed blev det ändrad praxis enligt vilken landshövdingar inte innehade andra uppdrag än såsom ledamot av statliga styrelser, förordnade av Kungl. Maj:t, eller förlikningsmannauppdrag. I enlighet med den principen utformades också avlöningsreglementet.

Vid förra årets slut förberedde man den nya tjänstemannalagen. Då kom det en föreskrift i detta avseende som överensstämde med det tidigare avlöningsreglementet och med tidigare praxis. Så långt var allt gott och väl.

Men så kom det anmärkningsvärda — det var anmärkningsvärt i annan betydelse än justitieministern nyss talade om. Några dagar senare, den 11 februari, kom det ett brev från inrikesdepartementet. I detta meddelades på förekommen anledning att Kungl. Maj:t i särskilda fall kunde ge dispens från bestämmelserna så snart inte uppdraget strider mot 13 § statstjänstemannalagen.

Med detta brev åstadkom man en oklarhet som inte tidigare fanns. Kan

Ang. landshövdingarnas bisysslor

detta brev tolkas så att man tänker ge dispenser, eftersom man särskilt fäster uppmärksamheten på denna möjlighet? Kan det tolkas så att man är på väg att överge tidigare praxis?

Det förefaller som om ett brev av detta innehåll är mer ägnat att åstadkomma oklarhet än att åstadkomma klarhet, och det är innebörden av vår notering till utskottets memorial.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Landshövdingarna lyder nu, såsom framgår av memorialet, under statstjänstemannalagen, och samma bestämmelser gäller för dem som för övriga statstjänstemän. Det innebär att de kan få dispens för att inneha uppdrag.

Utskottsmajoriteten har uppfattat skrivelsen som en kollegial skrivelse. Den är inte undertecknad å departementets vägnar, utan bara undertecknad av den befattningshavare som har tillställt landshövdingarna brevet. Vi har inte funnit att det förfarandet på något sätt är anmärkningsvärt.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Detta är ett gammalt ärende, och det är kanske litet förvånande att utskottsmajoriteten inte har funnit något att anmärka på.

Den som först slog larm var faktiskt Stockholms-Tidningen, som talade om att det kommit bud till oroliga landshövdingar: »Fortsätt extraknäcka, grabbar!» Så hade tidningen tolkat departementsskrivelsen, som hade skickats ut. Skrivelsen åberopar 13 § statstjänstemannalagen, som talar om att landshövdingar inte får åta sig uppdrag som rubbar förtroendet till deras oväld i tjänsteutövningen. Samtidigt som denna dispens från bestämmelserna ges görs alltså ett förbehåll om att dispensen inte får strida mot 13 §. Man säger med andra ord att en landshövding kan befrias från skyldigheten att inte åta sig uppdrag som rubbar förtroendet till hans oväld, bara han inte åtar

Ang. utvecklingskredit till Sudan

sig sådana uppdrag som rubbar förtroendet för hans oväld. Det är klart och tydligt, anser somliga; jag anser det svårt att tolka detta.

Däremot har man inte givit sig in på 8 § i avlöningsavtalet, som behandlar det kvantitativa utrymmet, som kanske är av den största betydelsen i detta sammanhang.

Här har sagts, att utskottsmajoriteten inte finner någon risk för att de uppdrag som ges landshövdingarna innebär något kvantitativt intrång i deras utförande av sina åligganden. Jag vill då, herr talman, ta mig friheten att läsa upp en intervju i Motala Tidning med landshövding Valter Åman, som leder den nya författningsutredningen. Han säger där: »Regeringen hade erbjudit sig att bereda mig tjänstledighet under den tid utredningsarbetet pågick. Detta reflekterar jag emellertid inte på utan underhandlar i stället om att få förstärkning på länsstyrelsen, så att jag kan få en viss arbetslättnad.» Han säger längre fram: »Jag räknar med att åtminstone kunna tillbringa varje veckohelg hemma även under den tid, jag sitter ordförande i utredningen. För att skynda på utredningen planerar vi att i början på sommaren ha ett långt internatsammanträde. Sommaren är ju bästa tiden för riksdagsmän.»

Om extraarbetet såsom utskottets ordförande säger inte innebär något kvantitativt intrång, vet jag inte hur det kommer sig att man allmänt anser att landshövdingarna har mycket stora arbetsuppgifter i länen. Det är förvånande om de skulle hinna sköta dessa uppgifter över helgerna.

Efter härmed slutad överläggning lades den nu föredragna punkten till handlingarna.

Punkten 9**Ang. utvecklingskredit till Sudan**

I denna punkt hade utskottet icke ansett sig kunna rikta någon erinran mot

Kungl. Maj:ts handläggning av ärende om en svensk utvecklingskredit till Sudan.

Reservation hade avgivits av fru *Segerstedt Wiberg*, herrar *Dahlén* och *Hernelius*, fröken *Stenberg* samt herrar *von Friesen*, *Hamrin* i Jönköping och *Werner*, vilka velat för riksdagen tillkännagiva viss annan uppfattning.

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! Utrikesminister Tors-ten Nilsson sade i ett anförande i Sveriges Radio i går kväll att det stora intresset för Vietnam är ett resultat av det intresse som informationsmedia, främst radio och TV, har visat för kriget där. Det var säkerligen ett riktigt konstaterande. Man måste emellertid samtidigt konstatera, att det vid sidan av detta förödande krig kan pågå andra krig, som icke uppmärksammas lika mycket av våra svenska informationsmedia. Vad jag syftar på är det inbördeskrig som rasar i Sudan.

Låt mig först säga att jag inte skulle finna anledning till anmärkning mot utvecklingskrediten i och för sig, om det rått normala förhållanden. Vattenförsörjningen i Sudan är säkerligen ett problem och en hjälpinsats där kan vara av betydelse, och den har också bedömts som önskvärd av åtskilliga auktoriteter.

Vad kritiken riktas mot är att regeringen just under pågående krig tecknar avtal om en 35-miljonerskredit till Sudan. Vi har delvis behandlat den frågan förut, i samband med behandlingen av anslagen under utrikesdepartementets stat. Jag kan därför inskränka mig till att delvis hänvisa till vad som då sades. Det har emellertid tillkommit nya källor och nya argument om detta krig.

När vi senast diskuterade denna sak hade en engelsk journalist som lyckats komma in i landet lämnat en skakande skildring — den som är intresserad kan ta del av den, eftersom jag har den i

Ang. utvecklingskredit till Sudan

manuskript. Nu har en fransman som heter Chauvel lyckats komma in i landet, och han har i *Le Figaro* lämnat en lika skakande skildring i en artikelserie. Han rapporterar, att Khartoum — huvudstaden i Sudan — har »gått in för en regelrätt arabisering av de södra provinserna». Striden står mellan de arabiska härskarna i norr och de färgade i söder. »Missionsanstalterna sätts i brand och regeringssoldaterna, som synes ha fått order att skjuta på alla svarta, tvingar bybefolkningarna att sätta sig i säkerhet i djunglerna och skogarna. Tusentals män, kvinnor och barn uppges ha massakrerats i städerna — ett av de blodigaste dramerna av detta slag inträffade den 8 juli 1965.»

»De ofantliga områdena söder om den tionde breddgraden är fullständigt desorganiserade. Det finns ingen förvaltning, ingen hälsovård och inte något normalt liv över huvud taget. Inte bara byarna utan även städerna har numera ingen annan befolkning än arabiska regeringssoldater, som synes leva i ständig fruktan för rebellerna, trots deras primitiva beväpning som, med undantag för ett fåtal kulsprutepistoler, huvudsakligen utgöres av spjut och pilbågar. Denna fruktan utlöser i sin tur omänskliga terrorhandlingar.»

Figaros utsände noterar skövlingar och våldsdåd var han drar fram på sin långa resa.

Jag tror inte att jag behöver återge mera för att skildra kriget. Väl att märka är att den svenska regeringen måste ha haft kännedom om dessa förhållanden, eftersom regeringen under fjolåret har beviljat flyktinghjälp till flyktingar från Sudan, som tagit sin tillflykt till grannländerna.

Utskottsmajoriteten säger, att man inte kan vara så noga när man lämnar u-hjälp att man granskar vad vederbörande land har för sig i alla avseenden. Jag vill gärna hålla med om att vi inte kan begära att det skall vara liknande värderingar hos mottagarlän-

derna som t. ex. vi har. Det vore orimligt och löjligt att kräva det — i så fall skulle vi få inställa större delen av vår u-hjälp. Men någonstans, herr talman, måste ändå gränsen dras. Är det då inte rimligt att dra den gränsen så att stora hjälpaktioner icke ägnas länder, där blodiga inbördeskrig av denna karaktär rasar?

Fröken STENBERG (h):

Herr talman! I detta ärende — punkt nr 9 — som gäller utvecklingskredit till Sudan har redan påpekats att den inrikespolitiska utvecklingen i Sudan har visat sig vara så svårbedömd och inflammerad, att enbart detta förhållande torde vara tillräckligt att avbryta eller uppskjuta fullföljandet av kreditförhandlingarna med Sudan.

Vid föredragningen i ärendet fick utskottet den uppfattningen att också efter Sudans självständighetsförklaring i december 1955 rådde mycket starka spänningar mellan landets nord- och sydbefolkning — nord- och sydparter, kunde man säga. Denna spänning var betingad av olikheter i ras, språk och religion och har i sin tur givit upphov till oroligheter och strider. Det finns, som vi har hört, färiska direktrapporter om detta i form av reportage från det blödande Sudan, där t. ex. staden Jubas invånarantal, enligt flyktinguppgifter, på grund av oroligheterna kraftigt decimerats. Det är väl ställt utom allt tvivel att det här föreligger en extraordinär situation.

Anledningen till att jag tagit till orda, herr talman, är att jag vill understryka den vikt, som jag i detta ärende anser att man bör fästa vid flyktingars utsago. Vad de har att förtälja bör ha betydelse för vår bedömning och vårt ställningstagande i principdebatten om huruvida kreditförhandlingarna med Sudan borde ha avbrutits.

Via de internationella studentorganisationerna fick jag i fjol sommar kon-

Ang. utvecklingskredit till Sudan

takt med bland andra två flyktingar från Sudan. Det var studerande som sänts till ett europeiskt universitet och kommit på studiebesök till välfärdslandet Sverige för att lyssna och lära i avsikt att så småningom kunna hjälpa sina landsmän i Sudan. Det resonades bl. a. om en ambulans med vilken man skulle kunna hjälpa de sjuka och sårade, som låg och dog i bushen i södra Sudan. De berättade sakligt och illusionsfritt om brända byar och städer, om den brända jordens krigföring, om kaos i administration och kommunikationer och om bristande livsmedelsförsörjning. De berättade om en permanent motsättning av typ krigstillstånd mellan Sydsudan och Khartoumförvaltningen och om Sydsudans kamp för att få tillstånd en författning som garanterade samtliga medborgare i landet frihet och trygghet.

Nog borde man kunna säga att det föreligger en extraordinär situation för ett land, varifrån invånarna för att rädda livet måste fly i tusental till grannländerna, vid vilkas gränser flyktingläger finns upprättade. Jag hörde bl. a. detta om flyktingläger bestyrkas häromdagen av en svensk officiell befattningshavare, som förra veckan kom hem från ett av Sudans grannländer.

Det kan också sakligt hävdas att Sydsudan, där för cirka nio månader sedan, enligt Times av den 23/7 1965, »situationen tagit en synnerligen allvarlig vändning och där Khartoumförvaltningen endast behärskar några utposter i ett öppet fientligt land», kommer att tolka vår insats som ett stöd åt den andra parten — Khartoumförvaltningen.

I en artikel den 26/3 1966 — ett reportage från Khartoum — ifrågasätts om landet över huvud taget har en författning. Där finns i varje fall tydligen fritt spelrum för en maktkamp, där blodutgjutelser och till och med krigshandlingar av typ bombning enligt uppgift lär förekomma. Är detta att defi-

niera som enbart lokala svårigheter, tvister och missförstånd av enklare slag, eller är det rent av att anse som en extra-ordinär situation för ett land?

I Voice of Southern Sudan, frågar studentflyktingarna vem som kan ge lösningen på problemet Sudan. Läsaren frågar sig var FN kommer in i bilden. Är det möjligt att sådant barbari och sådan blodutgjutelse kan förekomma under så lång tid, i åratal, utan att FN givits möjlighet att hjälpa, att utreda och medla, så att internationella insatser och hjälp till självhjälp så fort som möjligt kan sättas in till gagn för hela Sudan? Då borde det också vara rätt tidpunkt för svenska hjälpinsatser.

I det sammanhanget vill jag också helt kort erinra om konventionen av den 4 november 1950, ratificerad av Sverige den 11 januari 1952, den har skymtat i dagens ärenden — där vi bl. a. bekänner oss tro på de grundläggande friheterna, vilka utgör själva grundvalen för rättvisa och fred i världen, och som bäst vidmakthålles, å ena sidan genom verklig politisk demokrati samt å andra sidan genom samfällighet i uppfattningen och respekten av de mänskliga rättigheterna.

Det är, herr talman, med hänsyn till den dokumentation av inkomna uppgifter om lång tids oroligheter i Sudan, som jag ansett mig böra stödja uppfattningen att undertecknandet av kreditavtalet ej skulle ha fullföljts på sätt som gjorts. Det är också därför som mitt namn finns under reservationen vid punkt 9 i konstitutionsutskottets memorial nr 33.

Herr **PETERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Hjälp till Sudan ingår i den s. k. bilaterala hjälpen. I statsverkspropositionen för år 1965 anmäldes att det gällde ett vattenförsörjningsprojekt och ett kapitaltillskott till industribanken i Sudan.

Den framställda anmärkningen avser

Ang. utvecklingskredit till Sudan

att Sverige inte borde ha undertecknat avtalet beträffande den hjälpen, därför att det pågår stridigheter i Sudan. Jag vill inte gå in på den saken, men ställer ändå följande fråga: Har det sedan riksdagen senast fattade beslut om denna hjälp inträffat sådana förändringar att hjälpen bör indragas och avtalet inte undertecknas? Därom kan man kanske ha olika meningar, men man bör hålla i minnet att detta vattenförsörjningsprojekt inte är avsett att förverkligas på de krigsskådeplatser som det här talats om. Bör inte ett dylikt projekt ändå genomföras? Det måste väl tillkomma mycket allvarliga omständigheter för att inställa ett sådant projekt. Det kan tänkas att enbart den hjälpen kanske kan bidra till att dämpa kriget i Sudan och åstadkomma mer fredliga förhållanden. Jag tror alltså att det måste ha tillkommit ett nytt mycket allvarligt läge innan man kan låta bli att fullfölja ett beslut som riksdagen fattat. Denna fråga har ju för övrigt också behandlats för bara någon vecka sedan i samband med det bilaterala biståndet. Då fanns det ingen som hade någon ting att anmärka beträffande detta projekt.

Fröken STENBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av att konstitutionsutskottets ärade ordförande i sitt allra första anförande efterlyste sakuppgifter som enligt hans mening på ett bättre sätt kunde bestyrka konstitutionsutskottets tillkännagivanden, skall jag be att få komplettera mitt tidigare inlägg med ett par kanske litet aktuella uppgifter.

Det är självfallet ganska svårt att få tag i sakinformation när det gäller Sudan. Radiosändningarna är enligt World Radio Handbook 1966 regeringskontrollerade, och de sker för det mesta på arabiska. Journalisterna tar sig enligt Daily Mail illegalt in i landet. Missionsnärerna är sedan 1964 utvisade — 278

katolska och 28 protestantiska. Det är kanske förståeligt om tidningen Voice of Southern Sudan fruktar att utvecklingen skall driva fram ett andra Vietnam och undrar hur länge Khartoumförvaltningen skall kunna bära de tunga kostnaderna av 1,25 miljon pund per månad för att underhålla armén i söder.

I ett brev av den 28 mars 1966 från Internationella studentrörelsen med säte i Leyden i Holland och ställt till internationella studentutskottets ordförande i Umeå sägs bl. a., att den senaste informationen om Sydsudan visar att situationen stadigt förvärras. Det går flyktningvågor in i Uganda allteftersom förvaltningens militära operationer genomförs. Det har enligt brevet också rapporterats, att Khartoumförvaltningen satt in tanks i striderna i söder. I en bilaga till brevet sägs, att mellan 400 och 500 sydsudanska studenter på grund av oroligheterna i Sydsudan måste fly och nu finns utspridda över hela Öst-Afrika, Etiopien, Kongo och de centralafrikanska republikerna — Uganda har också nämnts. Enligt samma källa har sedan 1962 större delen av de sydsudanska skolor, som över huvud taget finns kvar, kunnat arbeta endast en fjärdedel av det normala skolåret. Den rådande oron syns minst sagt förlama undervisningsväsendet i södra Sudan.

Enligt oktobernumret av den tidning jag har citerat tidigare, var 90 procent av de cirka 1 400 människor, som dödades den 8 och 9 juli 1965 i Juba, en stad i södra Sudan, bildade och skolade sydsudanesiser, många i ledande ställning. Då förlorades hoppet om fortsatta underhandlingar, säger tidningen.

Jag vill tillägga att Sydsudans rop på hjälp att få utbilda läkare, ingenjörer och ekonomer i fredliga länder också hör till bilden av landets extraordinära situation.

Att situationen verkar svårbemästrad framgår också enligt samma källa med all önskvärd tydlighet av att premiärminister Mohammed Ahmed Mahgoub vädjat till påven att denne skulle för-

Ang. utvecklingskredit till Sudan

döma dem som sökte avsevärd södra Sudan från norra delen och råda sydsudanerna att överlämna sina vapen till Khartoumförvaltningen. Påvens svar blev en maning till premiärministern att använda andra metoder än våld för att lösa Sydsudans problem.

Kan det möjligen finnas något samband mellan detta svar och vad som senare enligt samma källa kungjordes från Khartoumförvaltningen, att Sydsudans problem är rent internt och att medlingsförslag från utomstående ej kunde tillåtas? Fortfarande undrar jag, herr talman, om det inte kan sägas, att en extraordinär situation råder i Sudan, och att en svensk neutralt avvaktande hållning beträffande de 35 miljonerna i kredit hade varit befogad i januari 1966.

Eftersom projektet sägs prioriteras så högt av Sudans förvaltning liksom av utomstående expertis, kanske det rent av kunde blivit en tankeställare för dem som brukar tanks och bomber gentemot egna landsmän i det land vi så gärna skulle vilja ge hjälp till självhjälp?

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Utskottets ärade ordförande ställde en fråga som föranledde mig att begära ordet.

Har undrade om det kunde finnas några skäl för att ta tillbaka ett beslut om biståndsverksamhet som riksdagen en gång har fattat. För min del, herr talman, vill jag deklarerat att det är alldeles uppenbart att Sverige kan komma i ett sådant läge, att man måste avbryta en biståndsverksamhet t. ex. till ett diktatorland, till ett land som missköter sig, eller till ett land som har ett blodigt inbördeskrig. Jag skulle vilja returnera frågan till herr Georg Pettersson: Har socialdemokratien i Sverige en annan uppfattning? Anser man på det hållet att vi skall ge bistånd oavsett hur vederbörande land sköter sig bara för att vi en gång har fattat ett beslut om hjälp? För mig är detta en orimlig ståndpunkt. Det skulle inne-

bära att vi avsvär oss rätten att bedöma om vi anser att den politik som man för i landet i fråga verkligen är sådan att det finns anledning att stödja landet. Har svensk socialdemokrati den uppfattningen att vi utan att välja och vraka skall bistå vilka länder som helst oberoende av vilken regim de har?

Det vore betydelsefullt att få klarhet på denna punkt. Det skulle ge en belysning av vad socialdemokraterna och centerpartisterna har skrivit i sitt majoritetsutlåtande.

Trots att riksdagen fattade beslut på denna punkt i fjol hade det varit rimligt att man från regeringens sida hade vägrat att underteckna avtalet. Sedan detta avtal väl var undertecknat var det enligt min mening inte möjligt att säga nej, men man hade mycket väl kunnat låta bli att underteckna avtalet. Vi vet alla att det inte är särskilt svårt att hitta skäl för att dra ut på förhandlingar. Sådana skäl man kan åstadkomma mycket lätt, om man vill.

Jag skulle sedan vilja fråga herr Pettersson om en skrivning i utlåtandet som jag måste erkänna att jag inte förstår innebörden av. Som en ursäkt för att avtalet är undertecknat — jag förmodar att det är en ursäkt — säger man att projektet avser andra delar av Sudan än den rapporterna gäller. Skulle det vara något speciellt skäl att den insats vi gör där nere inte görs i de trakter där det blodiga inbördeskriget rasar? Det är i så fall en fullständigt orimlig ståndpunkt. Eller är det någon annan tanke som ligger bakom påpekandet att rapporterna berör ett annat område? Förhåller det sig så att finansdepartementets experter inte kände till att det förekom oroligheter och att det pågick inbördeskrig? Är det det man avser med denna formulering? Eller vill man antyda att utrikesdepartementet inte har underrättat finansdepartementet om läget? Då kan man replikera att det borde vara finansdepartementets skyldighet att ta reda på vilken uppfattning utrikesdepartementet har.

Jag tror inte, herr talman, att det kan råda någon tvekan om att utrikesdepartementet var väl orienterat. När statsutskottets första avdelning reste i Östafrika i september förra året fick vi i varje fall genom svenska representanter där nere underrättelser om de oroligheter som försiggick blott några mil därifrån.

Jag tycker nog att herr Georg Pettersson verkligen har anledning att försöka förklara vad man menar på den här punkten.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Såsom jag förut nämnde skall ett vattenförsörjningsprojekt utföras i Sudan. År 1965 beslöt riksdagen att lämna hjälp härtill. Enligt de uppgifter som jag har fått lär krigsskådeplatsen inte vara belägen i det område där vattenförsörjningsprojektet skall genomföras. Projektet är inte en dagslända utan skall bli någonting bestående. Det kan väl också vara riktigt att få det genomfört med tanke på vad som har sagts om hjälp till självhjälp. Så småningom skall väl människorna där nere sluta upp med att slå ihjäl varandra, så att det blir några kvar som får nytta av projektet.

Jag vill också framhålla att ingen ansåg att detta stöd borde indragas när vi behandlade den fortsatta utvecklingshjälpen för någon vecka sedan. Hade man då haft den uppfattning som man gör gällande att man har i dag, borde man väl vid det tillfället ha sagt ifrån att det bilaterala stödet skulle minskas med det belopp som gällde just Sudan. Det gjorde man emellertid inte.

Man har vidare frågat om socialdemokraternas uppfattning är att vi inte skulle kunna dra in en hjälp som beslutats. Visst kan vi göra det. Frågan är dock när vi skall göra det. När finansministern undertecknade avtalet den 6 januari i år hade man, efter vad jag förstår, inte funnit anledning att

Ang. utvecklingskredit till Sudan
vägra att underteckna det avtal som då skulle slutas på grundval av det beslut som riksdagen fattat våren 1965.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! I stort sett är jag förekommen av herr Dahlén. Jag skall bara säga något ord om riksdagens åtgöranden i detta ärende.

Om jag har läst handlingarna rätt, anmäldes för riksdagen i fjol att bistandsprojektet var under förberedande. Alla möjligheter fanns alltså att stoppa det hela. Först i december år 1965 godkände Kungl. Maj:t på föredragning av chefen för finansdepartementet ett utkast till avtal. Sedan undertecknades detta avtal i början av januari år 1966. Striderna hade då under sommaren på nytt tagit fart och utvecklats till den förfärande omfattning de nu har. Under sådana omständigheter anser jag att det hade varit minst sagt rimligt om regeringen hade låtit avtalet ligga på kanslihusets hyllor för obestämd tid framåt.

Herr Georg Pettersson sade att vi inte skall lämna hjälp till vattenförsörjning i krigsområdet, vilket väl är alldeles riktigt. Det betyder dock att vi ger vatten åt de anfallande men ingen hjälp alls åt dem som blir utsatta för anfall. Sådan är innebörden i herr Georg Petterssons deklaration.

Förhoppningen att denna hjälp från Sverige på 35 miljoner kronor skulle leda till att stridigheterna biläggas, måste nog betecknas såsom alltför optimistisk, åtminstone av den som försökt att studera rapporterna från Sudan och skakats av berättelserna om det krig som i rashatets och religionskrigets tecken föres därnere.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! Först skulle jag åter vilja poängtera att det är mycket allvarligare för riksdagen att vägra att fullfölja ett av regeringen träffat avtal än

Ang. utvecklingskredit till Sudan

det är för regeringen att vägra att träffa avtal. Jag har personligen kommit till den slutsatsen att det, när avtalet väl var slutet, endast återstod för riksdagen att fullfölja det. Detta, herr Georg Pettersson, är svaret på frågan.

Herr Georg Pettersson håller tydligen fortfarande fast vid att socialdemokraterna, därför att vattenförsörjningsprojektet inte ligger i det område i Sudan där man slår ihjäl varandra, inte har någon anledning att ens ifrågasätta att träffa ett hjälpaftal med Sudan. Detta, herr Pettersson, kan leda till de mest orimliga konsekvenser. Det finns länder med diktaturregimer — det är ingen svårighet att plocka fram sådana. Vi skulle då kunna säga att vi mycket väl kan göra hjälpsatser i ett sådant land, ty man slår inte ihjäl varandra i just den delen av landet där vår insats görs. Man slår ihjäl varandra i söder men inte i norr, och vi gör vår insats i norr, skulle det heta. Det är en orimlig ståndpunkt. Jag trodde inte att socialdemokratien vill hävda den ståndpunkten, men så är tydligen fallet, och då får vi konstatera detta.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill lämna upplysningen att socialdemokraterna inte är ensamma i denna fråga. Vi har sällskap med mittenpartirepresentanter.

Herr **ÅKERLUND** (h):

Herr talman! Konstitutionsutskottets ordförande sade såväl i ett anförande från talarstolen som från bänken att vid behandlingen av frågan om anslag till det finansiella utvecklingsbiståndet hade från vår sida inte avhört några invändningar. Jag skall tillåta mig att korrigera konstitutionsutskottets ordförande på den punkten.

I statsutskottets utlåtande nr 46 finns det en blank reservation, avgiven av högerledamöterna, och den motiverades av mig i debatten den 20 april. Motive-

ringen för reservationen finns i första kammarens protokoll, anförande nr 28. Vid det tillfället var det inte möjligt att komma med ett yrkande om anslagsvägran på den grund att det beträffande krediten till Sudan inte hade begärts några pengar för nästkommande budgetår. 25 miljoner kronor var beviljade redan under de två föregående budgetåren, alltså inklusive det som just nu löper. För budgetår som kommer senare — således inte för nästa, och vilket det blir vet vi inte i dag — kommer att begäras ytterligare 10 miljoner kronor, men man kan inte ställa yrkande i år om avslag på det beloppet, eftersom anslagsyrkandet ännu inte har framställts.

Jag vill här säga att jag klart motiverade reservationen med en hänvisning till att vi inte delar socialdemokraternas uppfattning att en kredit av det här slaget skall lämnas till Sudan under pågående inbördeskrig.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Herr Pettersson sade visserligen att det är klart att man kan avbryta ett avtal. Men han ansåg inte att man kunde avbryta avtalet med Sudan, eftersom den hjälp som ges inte gällde det område där kriget härjade. Dessutom hade riksdagen tidigare fattat ett beslut. Men, herr Pettersson, det är väl självklart att man kan avbryta ett avtal med ett land där oroligheter förekommer. Detta förhållande måste kunna utgöra skäl nog.

1965 beslöt riksdagen att sända svenskt gåvopapper till Indonesien, men det avtalet, som hade löpt länge, fullföljdes inte av den svenska regeringen. Regeringen vägrade att underteckna detta tredje avtal om leveranser på grund av förhållandena i Indonesien. Då gällde det skolbokspapper. Man kan inte gärna tänka sig att barnen i Indonesien var invecklade i de oroligheter som pågick i landet. Varför handlar regeringen på ett sätt beträffan-

de Indonesien och på ett annat sätt i fråga om Sudan? Beloppen beviljades samma år, men i ena fallet instruerades vederbörande myndigheter i mottagarlandet att avtalet icke skulle fullföljas. Att man uppfyller ett avtal som har undertecknats förefaller mig helt konsekvent, däremot inte att man gör skillnad mellan det ena och andra fallet på sätt som här skett.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Det var, herr talman, konstitutionsutskottets ordförande som föranledde mig att begära ordet för några reflexioner.

Jag har inte varit mycket uppbyggd av denna dechargede-batt — jag tycker att om t. ex. regeringen lägger ner en avsevärd tid på att uppmärksamma Hästveda-prosan så är det inte nödvändigt att konstitutionsutskottet också gör det.

Men vad som närmast kom mig att ta till orda var att en del punkter i detta sammanhang förefaller litet oklara. Jag har haft en smula svårt att utläsa motiveringarna för den politik vårt land bedriver gentemot staterna i Afrika. Vi lutar åt sanktioner mot Rhodesia, vi gör ingenting beträffande Sydafrika, men när det gäller Sudan lämnar vi subventioner till den rasförtryckande arabiska delen av befolkningen, vilket givetvis måste vara till skada för den andra delen. Jag kan inte riktigt begripa det klara i politiken då det gäller kampen mot folkförtryck och rasdiskriminering, när den tar sig sådana uttryck.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter den nu ifrågavarande punkten lades till handlingarna.

I *avdelningen D* hade utskottet redovisat tre särskilda ärenden, betecknande med punkterna 10—12, oaktat några särskilda yrkanden icke framställdes i desamma inom utskottet.

Ang. utvecklingskredit till Sudan

Vid punktvis skedd föredragning av avdelningen D lades memorialet i denna del till handlingarna.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte motioner i ämnet; och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt valutaregulering jämte motioner i ämnet.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet för tiden den 3—den 6 maj för bevisande av sammanträde med Europarådet i Strasbourg.

Stockholm den 27 april 1966.

Gösta Jacobsson

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan svenska regeringen och polska regeringen om reglering av vissa ekonomiska intressen avseende svensk fast egendom i Polen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag avseende socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser allmänna frågor och bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om arbeten inom viss kostnadsram;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 62 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1966/67 till informationsverksamhet om Sve-

rige i utlandet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1966/67 till utförande av beskickningsanläggningar i Moskva och Stockholm;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1966/67 till statskontoret;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till främjande av nordiskt-kulturellt samarbete och till bidrag till den nordiska kulturfonden;

nr 72, i anledning av väckta motioner om viss ytterligare ersättning till förre värnpliktige löjtnanten A. F. Abrahams-son;

nr 73, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av utomlands verksamma forskare, såvitt motionerna hänvisats till statsutskottet; och

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare, såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion angående lagligt skydd för kommunala vapen;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckt motion om kontroll över rulettspelsverksamhet;

nr 36, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lotteriförordningen; och

nr 37, i anledning av väckt motion om ändring i lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner angående glesbygdernas kommunikationsproblem och om behovet av

allmänna kommunikationsmedel samt angående taxitrafikens villkor och förutsättningar.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.56.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 27 april eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Ang. anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående utbildning i automatisk databehandling samt anslag för budgetåret 1966/67 till pedagogiskt utvecklingsarbete jämte i dessa ämnen väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 3 510 000 kronor.

I propositionen nr 41 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels godkänna av chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 25 februari 1966 förordade riktlinjer för utbildning m. m. inom ADB-området, dels utöver vad som föreslagits i propositionen nr 1 under reservationsanslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1966/67 anvisa 100 000 kronor.

I anslutning till behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag beträffande medelsanvisningen under anslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 168) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 219), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete skulle uppräknas med

500 000 kronor, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit och därför till pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 010 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 380) och den andra inom andra kammaren av herr *Adamsson m. fl.* (II: 332);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 381) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 474), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte vid sin behandling av Bidrag till pedagogiskt utvecklingsarbete under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1966/67 bevilja ett reservationsanslag av 5 100 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom andra kammaren av herr *Erik Filip Petersson* (I: 404) och den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.* (II: 488), i vilka föreslagits, att riksdagen under ecklesiastikdepartementets huvudtitel till Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1966/67 skulle anvisa ett reservationsanslag av 5 100 000 kronor.

Utskottet hade vidare i anslutning till behandlingen av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 41 framlagda förslag angående utbildning m. m. inom ADB-området behandlat en inom första kammaren av herr *Wallmark* väckt motion (I: 649).

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att motionen I: 649 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att riksdagen måtte godkänna de i statsrådsprotokollet över ecklesiastik-

Ang. anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

ärenden för den 25 februari 1966 förordade riktlinjerna för utbildning m. m. inom ADB-området;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 168 och II: 219, I: 381 och II: 474 samt I: 404 och II: 488, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, till Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 610 000 kronor;

IV. att motionerna I: 380 och II: 332 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Bengtson*, *Thorsten Larsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Turesson*, *Nelander*, *Mattsson*, *Källstad* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 404 och II: 488 samt I: 381 och II: 474 samt med bifall till motionerna I: 168 och II: 219, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, till Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 110 000 kronor.

Herr **NYMAN** (fp):

Herr talman! I detta utlåtande nr 52 från statsutskottet har behandlats reservationsanslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1966/67. Detta anslag svarar för kostnaderna som bl. a. berör undersökningar inom de pedagogiska och psykologiska områdena samt framställning av undervisningsfilm och undervisningshjälpmedel i övrigt inom det allmänna skolväsendet. Tidigare har vi här behandlat motsvarande anslag för det högre undervisningsväsendet.

I jämförelse med innevarande bud-

getår har detta anslag uppräknats med 500 000 kronor till 3 510 000 kronor, vartill kommer en viss anslagsreservation. Med hänsyn till det ekonomiska läget kan detta kanske synas vara tillfredsställande. Skolverkets bedömning är emellertid en helt annan. Skolöverstyrelsen föreslår nämligen i sina petita en uppräknning av anslaget med inte mindre än 2 090 000 kronor, vilket också biträtts av flera motionärer. Motiveringen är den betydelse som man på alla håll anser att pedagogiskt utvecklingsarbete har i dagens skolsituation, något som inte förnekas av någon som känner till förhållandena.

Herr talman! Jag tror att man här måste anlägga lönsamhetsaspekter i högre grad än man ofta gör då det gäller skolväsendet. Utbildningssektorn tar redan i anspråk en mycket stor del av vårt lands samlade resurser och kommer att göra det i stegrad takt allteftersom utbildningsexpansionen sker enligt de riktlinjer som riksdagen dragit upp. Detta talar för att man i särskilt hög grad behöver satsa på forskning inom utbildningsväsendet för att på bästa sätt kunna tillvarata våra utbildningsresurser.

Det måste, herr talman, vara mycket väl använda pengar, om man genom forskning och utveckling kan mera rationellt utnyttja de stora resurser som i dag ställs till utbildningsväsendets förfogande. Det måste ge en mycket god förräntning. Det är också nödvändigt med denna forskning för att vi skall kunna klara de många problem som skolan och utbildningen i dag står inför. Jag behöver bara nämnda lärarbristen, disciplinfrågor o. s. v.

Herr talman! Det finns en reservation till detta utlåtande, undertecknad av de borgerliga ledamöterna som samfällt reserverat sig för ett med ytterligare 500 000 kronor förhöjt belopp. Det borde vara mycket högre, men vi har också böjt oss för den ekonomiska situationen. Desto mera motiverat anser vi att detta förhöjda anslag är.

Ang. anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Får jag bara med några korta synpunkter ytterligare understryka vad herr Nyman här anfört från reservationernas sida.

Riksdagen beviljar varje år stora belopp för undervisningsändamål. Utbildningen är förutsättningen för fortsatt framåtskridande, varför de pengar som krävs är väl placerade. Ibland har vi från centerpartiet tyckt att regeringsförslagen på detta område varit alltför blygsamma och ansett att riksdagen borde höja anslagen.

Det är emellertid av allra största vikt att pengarna används på rätt sätt. Undervisningen måste vara så effektiv som möjligt. Det är här som det pedagogiska utvecklingsarbetet aktualiseras. Man måste ständigt med hjälp av nya pedagogiska metoder sträva efter att effektivisera undervisningen. Jag anser att det är slöseri att anslå stora summor för ett ändamål utan att samtidigt se till att utbytet blir det bästa möjliga.

De stora anslagen till utbildningen ger inte största möjliga utdelning om man är restriktiv när det gäller anslagen, exempelvis till pedagogiskt utvecklingsarbete. Det bör vidare vara realistiskt att räkna med att ökade ansträngningar att få fram nya undervisningsmetoder kan leda till direkta utgiftsminskningar. Sålunda kan man — för att ta ett exempel — såsom skolöverstyrelsen ifrågasätta om eleverna behöver så mycket direkt lärarledd undervisning som de nu får, om alltså inte en stor del av lärarnas nuvarande arbete kan ersättas av studiematerial.

För att komma fram till sådana billiga metoder får man emellertid inte vara rädd för att satsa på pedagogisk forskning. Det kan vara belysande att jämföra forskningskostnaderna i allmänhet med kostnaderna för den pe-

dagogiska forskningen. Skolöverstyrelsen erinrar om att insatserna för utvecklingsarbete i industriella sammanhang i genomsnitt kan beräknas till 2—2 1/2 procent av de totala driftkostnaderna och att de statliga forskningsutgifternas storlek i propositionen 69/1964 har beräknats till 2,1 procent av statsverkets samlade utgifter, medan under anslaget pedagogiskt utvecklingsarbete redovisade medel uppgick till endast 0,1 procent av alla statens driftkostnader för skolväsendet. Även om det förekommer pedagogisk forskning också i andra sammanhang, vartill pengar utgår under andra anslag, är det uppenbart att skolans förutsättningar för rationalisering är begränsade. Den härför nödvändiga forskningen får inte tillräckligt med pengar.

Det finns i detta sammanhang också anledning att erinra om disciplinproblemen. Den disciplinära situationen lämnar på en del håll ganska mycket övrigt att önska. Meningarna är delade om hur man skall råda bot på detta förhållande. Sannolikt måste man tänka sig flera olika slag av åtgärder. Mycket beror självfallet på undervisningen. En bättre, meningsfylld undervisning skulle i högre grad kunna fånga elevernas intresse. För att nå dit måste man hoppas på bättre undervisningsmetoder. Det är sådana som man skall få fram genom ett pedagogiskt utvecklingsarbete.

Herr Nyman kommenterade i stort de anslag som här föreslås. Jag skall bara erinra om att skolöverstyrelsen i sina petita för det kommande budgetåret har begärt ganska stora anslagsuppräkningsar under förevarande punkt, medan departementschefen tillstyrker en långt blygsammare uppräkningsar. Blygsamhet präglar också utskottets inställning. I den reservation som vi här talar för begär vi 500 000 kronor utöver departementschefens förslag — även det ett relativt blygsamt belopp i förhållande till skolöverstyrelsens begäran.

Med dessa ord yrkar jag bifall till föreliggande reservation.

Ang. anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag tror inte det råder någon större skillnad i uppfattningen mellan reservanterna och utskottsmajoriteten beträffande betydelsen av det pedagogiska utvecklingsarbetet, men på en punkt skiljer sig våra uppfattningar, såsom framgått av de föregående talarernas anföranden, nämligen när det gäller anslagets storlek. Som herr Nyman tidigare har redogjort för vill reservanterna höja anslaget med en miljon kronor i jämförelse med innevarande budgetår, medan utskottsmajoriteten tillstyrker Kungl. Maj:t förslag, som innebär en anslagshöjning med en halv miljon kronor. Vi tycker nog att denna halva miljon får räcka i ett ansträngt ekonomiskt läge.

Det är riktigt att skolöverstyrelsen har begärt två miljoner kronor, men skulle vi bifalla skolöverstyrelsens anslagsförslag på alla punkter, skulle anslag under åttonde huvudtiteln komma att gälla så stora belopp att jag tror även reservanterna skulle rygga tillbaka.

Vi har som sagt nöjt oss med en ökning med en halv miljon kronor. Vi tycker att denna anslagshöjning får räcka för nästa budgetår och jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten III samt därefter särskilt i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de avseende punkten III framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen

på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 59.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta utlåtande.

Föredrogos ånyo statsutskottets memorial:

nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1966/67 till Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar;

nr 55, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1966/67 till Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader;

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1966/67 till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar; och

nr 57, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om krediter för bostadsförbättringar.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Herr förste vice talmannen yttrade, att, under förutsättning att de nu godkända voteringspropositionerna bleve godkända även av andra kammaren, enligt överenskommelse med nämnda kammarers talman gemensamma omröstningar över dessa voteringspropositioner komme att anställas vid kamrarnas sammanträden onsdagen den 4 maj.

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner angående åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 204, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 263, av herr *Bohman m. fl.*, vari hemstälts,

1) att riksdagen måtte antaga i motionerna införda

a) förslag till förordning om bostadssparande;

b) förslag till förordning om utbildningssparande; och

c) förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

dels om utredning och förslag rörande premiering av allmänt målsparande genom avdragsrätt vid beskattningen för medel, som insattes å särskilt spar-

konto enligt de i motionerna angivna riktlinjerna,

dels att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag om försäljning av obligationslån till allmänheten i enlighet med de riktlinjer, som angivits i motionerna;

II) de likalydande motionerna I: 515, av herr *Thorsten Larsson m. fl.*, och II: 626, av herr *Jonasson*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att höja avdragsbeloppet för inkomst av kapital med 200 kronor för ensamstående och med 400 kronor för makar gemensamt samt på grund härav antaga i motionerna införte förslag till lag angående ändring av 39 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

III) de likalydande motionerna I: 527, av herr *Harald Pettersson m. fl.*, samt II: 603, av herrar *Antby* och *Antonsson*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till riksdagen med ledning av vad i motionerna anförts rörande premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning samt rörande skattelättnader för målinriktat bostadssparande; ävensom

IV) motionen II: 605, av herr *Antonsson m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning och förslag till riksdagen rörande stimulans av det personliga sparandet i enlighet med vad i motionen anförts.

De i motionerna I: 204 och II: 263 framlagda författningsförslagen avsågo bland annat rätt till avdrag vid taxeringen för medel, som insattes på särskilt bostadskonto för förvärv av eget hem, fritidsbostad eller för gäldande av insats i bostadsrättsförening. Vidare hade förordats viss skattefrihet för sådant sparande, som skedde i form av särskilt stora amorteringar av skuld på en eller tvåfamiljsfastighet eller bostadsrättslägenhet. Ytterligare hade yrkats avdragsrätt vid taxeringen för sparmedel, som insattes på särskilt utbildnings-

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

konto. De på sådant konto insatta medlen hade föreslagits skola undantagas från gåvoskatt. Beträffande det s. k. sparavdraget i inkomstkällan kapital hade föreslagits, att detsamma skulle höjas med 200 kronor för ensamstående och 400 kronor för makar, allt i den mån kapitalavkastning till motsvarande belopp utgjorde utdelning på aktier eller på andelar i ekonomisk förening. Därjämte hade förordats, att sparavdrag med 400 kronor för ensamstående respektive 800 kronor för makar skulle få åtnjutas även i inkomstkällorna jordbruksfastighet, annan fastighet eller rörelse.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på återopade grunder hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 204, av herr Holmberg m. fl., och II: 263, av herr Bohman m. fl., om vissa sparstimulerande åtgärder,

2) de likalydande motionerna I: 515, av herr Thorsten Larsson m. fl., och II: 626, av herr Jonasson, om höjning av beloppet för den skattefria kapitalinkomsten,

3) de likalydande motionerna I: 527, av herr Harald Pettersson m. fl., samt II: 603, av herrar Antby och Antonsson, om premiering av sparande på särskilt sparkonto och av målinriktat bostadssparande, ävensom

4) motionen II: 605, av herr Antonsson m. fl., om stimulans av personligt sparande,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av av herrar *Gösta Jacobsson, Ottosson* och *Lothigius*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte antaga de i motionerna I: 204 och II: 263 framlagda förslagen till

- a) förordning om bostadssparande,
- b) förordning om utbildningssparande och

c) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

II) av herrar *Lundström, Gösta Jacobsson, Erik Filip Petersson, Sundin, Ottosson, Vigelsbo, Enskog, Larsson* i Umeå, *Lothigius* och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 204, av herr Holmberg m. fl., och II: 263, av herr Bohman m. fl., i nu berörda del, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till riksdagen om försäljning av obligationer till allmänheten i enlighet med vad reservationerna anförts;

III) av herrar *Lundström, Gösta Jacobsson, Erik Filip Petersson, Sundin, Ottosson, Vigelsbo, Enskog, Larsson* i Umeå, *Lothigius* och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 204, av herr Holmberg m. fl., och II: 263, av herr Bohman m. fl., ävensom de likalydande motionerna I: 527, av herr Harald Pettersson m. fl., samt II: 603, av herrar Antby och Antonsson, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen i enlighet med vad i motionerna anförts rörande premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning samt rörande skattelättnader för bostadssparande.

Vid betänkandet hade därjämte fogats ett särskilt yttrande av herrar *Lundström, Erik Filip Petersson, Sundin, Vigelsbo, Larsson* i Umeå, *Enskog* och *Börjesson* i Falköping.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Dessa frågor om åtgärder för att främja sparandet är ju ingen ny sak för kammaren, men årets utskottsutlåtande liksom motionerna tar upp vissa nya aspekter. Man kan också

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

säga att frågorna i år har större diskussionsvärde än tidigare.

Utskottet gör först några konstateranden, vilka vi alla instämmer i. Man påvisar exempelvis, att stegringen av de personliga inkomsterna och den därmed följande ökningen av konsumtions- efterfrågan mer än tidigare har riktat uppmärksamheten på betydelsen av att öka personligt sparande. Därefter citerar man långtidsutredningen och tar ur densamma fram konstaterandet att »avsevärda investeringar inom såväl den enskilda som den offentliga sektorn erfordras, om näringslivet skall kunna hävda sig i den växande internationella konkurrensen». Långtidsutredningen drar därav slutsatsen, att »en betydande del av dessa investeringar måste finansieras genom de enskilda hushållens sparande».

Utskottet anför också att det sparande vi har till icke ringa del beror på vissa sparstimulerande åtgärder som har vidtagits.

Efter att ha läst denna inledning skulle man kunna tro att utskottet enhälligt vill stå bakom att låta pröva varje förslag till nya, sparstimulerande åtgärder, men så blir inte fallet. Efter resone- mang hit och dit verkar det som om utskottsmajoriteten tappar tron på de sparstimulerande åtgärderna och kommer fram till att det är bra som det är samt avstyrker motionerna.

Detta utskottsmajoritetens ställnings- tagande är även märkligt ur den syn- punkten, att det statistiska material som bifogas till utskottsutlåtandet visar att det frivilliga sparandet i viss mån har stagnerat; i varje fall står tillväxten av sparkapital inte i proportion till den allmänna inkomstutvecklingen. Därtill kommer att företagsparandet, som utskottet konstaterar, också har minskat. De tabeller som bifogas till utskottsutlåtandet redovisar emellertid inte hela sparproblemet. Mer intressant, eller rättare sagt vemodigt, är att det totala spa- randet har minskat. Det framgår av

årets finansplan att efterfrågeökningen förra året var större än ökningen av tillgångarna. Den privata konsumtionen steg t. ex. med 4 procent, samtidigt som de reallt disponibla inkomsterna steg med endast 2 procent, konstateras det i finansplanen. Det är uppenbart att den fortlöpande penningförsämringen blivit mer och mer avskräckande för många småsparare. Det behövs därför verkliga krafttag för att ändra på den utvecklingen.

Finansministern har som bekant inte utan tydliga bekymmer signalerat att vi troligen har bistra tider att vänta, innan vi får balans i samhällsekonomin. Det är väl ingen som tar miste på att han menar fullt allvar. Vi behöver sparandet för att klara investeringarna. Man kan t. ex. peka på bostadsbyggan- det. Vi behöver också ett ökat sparande för att försöka minska konsumtionen av importvaror. Det är i denna kamp som det är nödvändigt att enga- gera och få spararna med sig.

Vi vet inte vilka åtgärder regeringen kommer att vidta för att förbättra ba- lansen. Något kommer den väl att göra, och vi känner till att ett försök att öka sparandet utgör en både effektiv och sympatisk åtgärd. Därför talar alla skäl för att försöka även nya vägar, även om man kanske på förhand kan vara kri- tiskt inställd till effekten av dessa; men det skadar inte att försöka.

Jag vill särskilt fästa uppmärksamhe- ten på det förslag som nämns i reser- vation III och de där intagna motioner- na I: 527 och II: 603. Dessa begär en utredning om premiering av personligt sparande på särskilda sparkonton, som ger stimulans oberoende av vederbö- randes inkomster. Man har tänkt sig be- lopp maximerade till 2 000 kronor för ensamstående och 4 000 kronor för äkta makar per år. Även det högsta samman- lagda beloppet kan begränsas. Det blir på så sätt en åtgärd som riktar sig spe- ciellt till de många småspararna, som drabbas hårt av inflationen.

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2 och 3 vid detta utskottsbetänkande.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande har fogats tre reservationer. Jag kan beträffande reservationerna 2 och 3 instämma med de synpunkter som framförts av herr Erik Filip Petersson.

Reservation 1 av utskottets högerledamöter är föranledd av förslaget i motionsparet I: 204 och II: 263, och innehåller förslag till sparbefrämjande åtgärder, som gäller bostads- och utbildningssparande, samt sparavdrag. Dessa förslag har behandlats vid tidigare tillfällen här i riksdagen, men varje gång med negativt resultat för motionärerna. Utskottet är positivt inställt till sparandets betydelse, speciellt i dagens situation när vi lider brist på kapital för att skaffa fram de resurser som är nödvändiga för vår utveckling på olika områden. Utskottet har i betänkandet, som herr Petersson här bl. a. nämnde, pekat på de avsevärda investeringar som erfordras för att näringslivet skall kunna hävda sig i den växande internationella konkurrensen.

Man talar i betänkandet också om det personliga sparandets betydelse och om nödvändigheten av att det på olika sätt uppmontras. Bevillningsutskottets majoritet har också uttalat, att den inte ställer sig avvisande till tanken att genom olika åtgärder söka stimulera ett ökat enskilt sparande.

När frågan om sparbefrämjande åtgärder erkänns vara av vital betydelse, men samtidigt under de senaste åren fått samma negativa behandling av utskottets majoritet, då är det förklarligt om frågan återkommer med jämna mellanrum.

För oss i högerpartiet är en förbättring av det enskilda sparandet det väsentligaste, och vi har anvisat olika vägar för att ge en stimulans. När utskotts-

majoriteten inte har velat tillmötesgå reservanternas begäran om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av de förelagda förslagen, finner vi det anmärkningsvärt, att samtidigt som man från majoritetens sida betygar sitt intresse för positiva åtgärder kommer från regeringens sida inte något förslag i denna angelägenhet.

Det väsentligaste är enligt min uppfattning att det händer någonting. Vi är inte mer bundna av formerna än att förslag som innehåller positiva sparbefrämjande åtgärder alltid kan diskuteras.

Herr talman! Jag hoppas därför, att dessa upprepade framstötter i en angelägenhet, om vars vikt vi är överens, skall leda till något resultat.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 vid bevillningsutskottets betänkande 31.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! De tabeller som finns intagna i bevillningsutskottets betänkande nr 31 har givetvis sitt värde när man exempelvis skall bedöma ungdomens lönsparande eller det allmänna lönsparandet, såväl i antal som i pengar räknat. Men de ger inte den bild som skulle ha varit önskvärd i sammanhanget, där man kunde se hur det hopslagna sparandet har utvecklats sig.

Detta gör, att man med högaktning kan lämna dessa tabeller till det värde de hava kan och i stället låta tankandet gå över till det som redovisas i finansplanen. Av den framgår med all tydlighet att sparandet i sin helhet, och speciellt hushållssparandet, har minskat. Detta har förorsakats av att man har konsumerat en stor del av det sparande som skulle ha varit önskvärt. Det återspeglas vidare i den inflationistiska utveckling som vi har haft i vårt samhälle.

Om vi utöver detta, även då hållande oss vid finansplanen, ser på den bild som finansministern tecknar i denna och även i vissa yttranden i fråga om

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

nödvändigheten av investeringar för den industriella utvecklingen, så kan man beklaga den utveckling som skett på detta område. Jag tror att det i detta sammanhang också är vettigt att ta hänsyn till de begränsningar i investeringarna i vad det gäller exempelvis kommunerna, som är en följd av den ekonomiska utvecklingen under de senare åren, trots att de kommunala investeringarna till 80—90 procent innebär ett direkt fullföljande av de beslut som har fattats här i riksdagen.

Det är synd att finansministern inte finns i kammaren vid detta tillfälle. I hans frånvaro vill jag bara tillägga, att i de referat som har gjorts av hans föredrag under senare tid målas utvecklingen ännu mörkare än den som vi fick ta del av i finansplanen — detta gäller såväl i fråga om handelsbalansen som i fråga om lagerreserven i vårt samhälle.

Här har oppositionen velat fullfölja en linje, som för oppositionen har varit riktningvisare under senare år och som går ut på att det utan ett reellt nysparande inte heller finns reella möjligheter att göra de investeringar som eljest varit möjliga.

Jag vill med detta korta inlägg, herr talman, be att få yrka bifall till reservationerna 2 och 3 vid detta utskottsbetänkande.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Som det har sagts härifrån olika håll har detta utskottsbetänkande att behandla de olika sparstimulerande åtgärderna och motioner som syftar i samma riktning. Även om uppfattningarna är delade om vägarna och sättet att stimulera till ytterligare sparande så är dock alla här tydligen överens om nödvändigheten härav. I utskottets ganska utförliga skrivning framhålles även betydelsen av sådana åtgärder.

I motionerna I: 515 och II: 626 har vi även framhållit att det personliga sparandet utöver att det är samhälls-

ekonomiskt nödvändigt för fortsatt kapitalbildning och investeringsverksamhet även har ett mycket stort värde i det att det åstadkommer en stor lättnad i det nu rådande starka efterfrågetrycket på den allmänna varumarknaden. Vår nuvarande starka prisstegring är till en del beroende av den ökade konsumtionen och efterfrågan inte minst av umbärliga varor. I årets finansplan har framhållits att den privata konsumtionen ökat under 1965 med 4 procent trots att vi reellt sett inte hade en ökning av de disponibla inkomsterna med mer än 2 procent. Det förefaller även sannolikt att hushållens genomsnittliga sparkvot har minskat.

Inflationen fortsätter med oförminskad styrka. Alla konfronteras vi dagligen med nya prisstegringar. Penningens värdefall har som en följd härav en negativ effekt på kassa- och banksparande. Detta sparande är dock det traditionella för den stora allmänheten, alltså småspararna. Det är därför nödvändigt att allmänhetens intresse för sparande i banker och jordbrukskassor inte försämras. Därvidlag är givetvis förtroendet för penningens värde av allra största betydelse. De senaste årens utveckling av penningvärdet har tyvärr inte varit stimulerande för spararna.

I de tidigare nämnda motionerna föreslår vi att med hänsyn till önskvärdheten av att ytterligare stimulera sparandet bör en höjning göras av det nu gällande skattefria beloppet på kapitalinkomst. Detta utgör för närvarande 400 kronor för ogift och 800 kronor för äkta makar. Vi anser att det borde höjas med 200 respektive 400 kronor.

Utskottet delar, som sagt, motionärernas uppfattning om nödvändigheten av att sparstimulerande åtgärder vidtages men säger ändå att viljan och förmågan till sparande är mycket individuellt betingad, varför det inte kan läggas alltför stor vikt vid värdet av en stimulans genom förmånligare skatteregler för spararna. Jag måste säga att just därför att bank- och kasssparan-

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

det har de största möjligheterna att tillgodose hela provkartan på personliga och individuella önskemål och ändamål — det är ju i regel betingat av ett mål och utgör i allra högsta grad ett trygghets-sparande — anser vi att en stimulans via skattereglerna skulle ge detta en än bättre effekt. Möjligheten av att skattefritt kunna ha tillgång till ett mindre kapital är säkerligen en realitet som folk gärna räknar med.

Jag sade att utskottet fört ett stundtals utförligt och intressant resonemang över ämnet som sådant. Jag kan dock inte göra samma påstående beträffande detaljen om skattelättnader för det sparandet som jag nyss nämnde. Centerparti- och folkpartiledamöterna har i sitt särskilda yttrande anført att i rådande samhällsekonomiska situation skulle den i motionerna föreslagna åtgärden kosta alldeles för mycket. De hoppas emellertid på att få en utredning till stånd, där synpunkterna skulle bli beaktade.

Som motionär förstår jag att jag för dagen måste nöja mig med detta och har därför nu inget yrkande. Jag är emellertid rätt övertygad om att den kostnad i form av skattelättnad åt många som det här är fråga om skulle ge en spareffekt som är både önskvärd och nyttig för den samhällsekonomiska situationen. Ur den synpunkten är det fråga om huruvida vi har råd att låta bli att vidtaga dessa åtgärder.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Utskottets majoritet har försökt ge uttryck för sin ståndpunkt vad beträffar sparandets nödvändighet. Det förefaller som om utskottets inställning skulle ha varit en överraskning för vissa personer. Emellertid har vi sagt vad vi tänker. Det råder ingen strid om angelägenheten av att det sparas.

Det föreligger alltså inga delade meningar om nödvändigheten av sparandet, men det finns delade meningar om

metoderna för att få fram ett ökat sparande. En talare sade nyss, att det har kommit nya aspekter på det här spörsmålet, men jag har svårt att finna de nya aspekterna. Det är klart att man kan försöka gradera behovet av ett ökat sparande vid olika tillfällen. Så långt är det rätt, men i övrigt är det ganska tunt med nya uppslag.

Det har också sagts att man hoppas på utredningen. Javisst, dessa spörsmål har blivit utredda vid åtskilliga tillfällen, men utredningarna har nödgats konstatera att de inte haft några praktiska förslag som de trodde skulle leda till ett ökat sparande.

Man säger att sparandet har stagnerat. Hur vet man det? Herr Sundin uttryckte det så, att vi kan lägga undan tabellerna och statistiken och lämna allt detta åt sitt öde. Det är klart att det är en metod. Vem kan svara på hur mycket det sparas av nya sparare i form av aktiesparande? Vi vet ju att ungefär en tredjedel av nationalinkomsten går till investeringar. Allt detta är sparande.

Det vore önskvärt att vi i nuvarande situation fick ett ökat sparande i form av minskad efterfrågan på konsumtionsvaror, ty det är ju detta det gäller och inte att minska investeringarna. Massor av människor har t. ex. satt såsom sparmål att kunna skaffa sig en bil. Det är ett sparmål.

Damerna och herrarna har säkert uppmärksammat att man numera har lagt om stil i propagandan: »Spara för näraliggande mål!» »Spara hundra kronor och låna trehundra kronor!» Sådant förekom inte tidigare i propagandan, men det förekommer nu. Det sammanhänger med den helt nya situation som vi befinner oss i, där välståndet är fördelat på ett helt annat sätt än tidigare.

Först i denna debatt talade två företrädare för Småland. Smälänningar har ju rykte om sig att vara god ekonomer och planerare. Man borde naturligtvis lägga den största vikt vid vad de fram-

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

för i diskussionen. Det skulle emellertid vara av utomordentligt värde, om de kunde på något sätt konkretisera sina förslag utöver att bara begära skattelättnader.

Jag har sedan gammalt ett mycket stort intresse av att det sparas mera när det gäller bostäder. Jag började för tio år sedan att föreslå åtgärder, nämligen en amortering av bottenlånen för egnahem och villor. Allt fler och fler sparinstitut har gått på den linjen och högst betydande belopp kommer in den vägen. Det pågår just nu en utredning om bostadsbyggandets villkor. Det är min förhoppning att den utredningen skall komma fram med nya synpunkter. Följden blir väl då ökade kostnader på bostadssidan, men de tillför ju samhället ökade resurser för att bygga nya bostäder. Vi kan ta många sådana exempel.

Jag håller gärna med dem som säger, att inflationen är en olycka. Den drabbar spararna — de sparare som sparar i penninginstitut, obligationer och liknande. Inflation är en olycka för en nation. Men tala om för mig vilken nation som har undgått inflation! Jag känner inte till någon nation, som har kunnat bevara ett stabilt penningvärde och samtidigt hög sysselsättning. Jag känner däremot till åtskilliga nationer, som har lyckats behålla penningvärdet på bekostnad av en stor arbetslöshet, något som vi inte vill ha i detta land.

Sedan blir det väl regeringens uppgift att försöka finna metoder att nå en balans i vår yttre handel, vilket är nödvändigt på längre sikt. Jag hoppas att de som nu yrkar på lättnader av varjehanda slag för att öka sparandet då kan överväga andra åtgärder för att nå en sådan balans i utrikeshandeln. Vi har haft sådana tider förut. Med åtgärder av varjehanda slag har det varit möjligt att vrida till rätta det som varit skevt, men det har kostat på åtskilligt. Jag är den förste att erkänna att det är en angelägenhet av grundläggande betydelse att uppnå denna balans i vår

utrikeshandel. Vi kan inte komma förbi den problematiken.

Därför har vi från majoritetens sida all anledning att önska framgång åt strävandena till ett ökat sparande. Jag vill till och med sträcka mig så långt, att jag tycker att regeringen kunde kosta på ytterligare en och annan miljon till propaganda för lönsparandet. Enligt min uppfattning är det felaktigt när man säger: Vi lägger den statistiken åt sidan. Hundratusentals människor har funnit den sparformen lämplig, och det tror jag är en utomordentlig tillgång för den här nationen.

Min konklusion är alltså den, att vi inte kan få fram ett ökat nettosparande med av reservanterna föreslagna metoder. Men det är möjligt att vi genom nya metoder skall kunna öka det enskilda sparandet, och jag tycker att man inte skall spara på anslagen till propaganda när det gäller att nå en sådan effekt.

Jag hemställer om bifall till utskottets betänkande i samtliga delar.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Låt mig ta det i kronologisk ordning!

För det första kan jag rent formellt instämma med bevillningsutskottets ordförande när han yttrar: Vem kan säga hur mycket som sparas och hur mycket som behöver sparas? Detta var också innebörden i vad jag sade för en stund sedan, när jag vägde det värde tabellerna har i detta sammanhang.

För det andra har väl oppositionen medelst dessa utredningar föreslagit vissa åtgärder, som skall stimulera det sparande vilket även bevillningsutskottets ordförande avslutningsvis talade mycket positivt om när han sade, att regeringen eventuellt borde se sig för-anlåten att offra vissa miljoner på propaganda för lönsparandet. Jag tror att tankegångarna därvidlag sammanfaller på det sättet, att vi alla är ense om att ett mer intensivt sparande är nödvän-

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

digt i nuvarande läge för att bryta den utveckling som finansministern själv har siat om i finansplanen och även efter dess framläggande — på det sätt jag nämnde — har utvecklat i föredrag och föreläsningar.

När vi från oppositionen föreslår vissa åtgärder säger utskottets ordförande, att det redan har gjorts utredningar på detta område. Vi tror från oppositionen att våra förslag ger sådana möjligheter att nå resultat, att vi hoppas att även finansministern skall acceptera dem — det gäller ju att få till stånd ett ökat sparande för att därmed möjliggöra de nya och ökade industriinvesteringar som är nödvändiga i dagens läge.

Jag vet inte, herr Ericsson i Kinna, om vi bara så där okritiskt och fördomsfritt skall acceptera inflationen med den fråga som här ställdes: Vilket land har kunnat undvika inflationen? Vi tror från oppositionen att det är nödvändigt med åtgärder för att begränsa inflationen.

I det sammanhanget vill jag bara säga, att jag personligen på inget sätt accepterar finansministerns inställning då han i något tal påstås ha uttryckt sig så, att han accepterar en inflationistisk utveckling med 3 å 4 procent årligen i vårt samhälle. Jag ser nu att finansministern skrattar, men jag förmodar att det inte är åt inflationens utveckling utan att det är någonting annat som roår i detta sammanhang. Det kanske han senare kommer att tala om för oss.

Det är riktigt, herr ordförande i utskottet, att vi måste ha balans i vår utrikeshandel. Det har mycket klart och tydligt hävdats, inte minst från centerpartiets sida. Men det gäller inte bara att åstadkomma balans i utrikeshandeln. Ökningen av våra lager — som enligt finansplanen uppgår till 600 miljoner kronor mera än föregående år — visar samma utveckling som den försämrade bytesbalansen. Det är nödvändigt att vi försöker styra utvecklingen i en annan riktning på detta område. Vi är från vår sida beredda att göra

vad som över huvud taget kan göras för att den utveckling, som var rådande under tidigare år och som finansministern nu säger kommer att fortsätta även under åren framöver, skall bytas i en positivare utveckling för vårt land.

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag har alltid ett behov av att korrigera ovederhäftiga citat av vad jag har sagt.

Jag har i ett offentligt anförande, som har gått fram i televisionen till — som jag hoppas — åtskilliga av Sveriges lyssnare och tittare, sagt att i en typisk högkonjunktur, med en fri arbetsmarknad där tyngdpunkten i lönerörelserna ligger på de lågt avlönade grupperna och med ett avtal med jordbrukarna, som automatiskt utlöser priskompensationer när lönerna stiger, så torde det vara svårt att komma undan en årlig prisstegring av 2 å 3 procent.

Jag har haft tillfälle att i andra kamraren dementera uppgiften om de 3 å 4 procenten, och jag känner ett behov av att göra det även till första kammarens protokoll.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Jag sade tidigare att alla förslag från reservanternas sida går ut på skattelättnader av varjehanda slag. Vi har faktiskt en gång i tiden försökt att stimulera sparandet genom skattelättnader. Det skedde genom en mycket omfattande åtgärd, men vi kom *inte* fram till något positivt resultat. Ingen kan anklaga oss för att vi inte har försökt. Detta försök kostade statskassan många miljoner, och det manar inte till efterföljd.

Nu säger man, att vi väl i alla fall skulle kunna försöka att på något sätt få lättnader till stånd på detta område. Vi *vill* inte göra några sådana försök. Det skulle leda till följdverkningar, som är oacceptabla ur våra synpunkter.

Jag hade trott att oppositionen skulle

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

förstå att här föreligger två olika synsätt när det gäller metoderna. Kan ni komma med positiva förslag i andra former är jag beredd att stödja dessa förslag. Jag har under några år arbetat för finansministern med lönesparandet, och det var en utomordentligt stimulerande arbetsuppgift, helt enkelt därför att sparandet i och för sig har ett extravärde för individerna; de blir mera självständiga, de ser på samhället på ett annat sätt än andra gör, och detta är inte minst viktigt i detta sammanhang.

Därför vill jag att vi skall tala väl om dem som är sparare.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse man annoterar att finansministern i denna kammare nu har korrigerat ett tidningsuttalande som skulle vara felaktigt. Men, herr finansminister, om man tar i betraktande den penningvärdeförsämring som har skett under de senaste åren — med regeringens ekonomiska politik i gott minne — stämmer det ju väl överens med det felaktiga referatet av finansministerns propäer när det gäller den procentuella inflationen.

Sedan skulle jag vilja ställa ännu en fråga när vi i dag i denna kammare behandlar sparandet: Kan finansministern tala om för mig hur mycket spararna och speciellt småspararna under de senaste åren med en inflation av tre à fyra procent per år förlorat på inflationen?

Avslutningsvis några ord till bevillningsutskottets ärade ordförande. Han säger: Kan man komma fram till andra förslag då skall vi inom majoriteten försöka att ta en positiv ställning till dem. Men med den erfarenhet jag har från bevillningsutskottet — låt vara att det skett vissa korrigeringar i skrivningen genom att man på oppositionens förslag har tillagt »måhända» eller något sådant — tvivlar jag på att bevillningsutskottets ordförande med sin halva styrka i utskottet skulle vara vil-

lig att positivt pröva de olika förslagen, även om de är lika goda som de som oppositionen nu presenterar.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Till det sista som herr Sundin sade har jag anledning att göra ett genmäle. Kan herr Sundin påvisa att ni har kommit med förslag som varit praktiskt möjliga att genomföra, men som jag och mina partikamrater varit avvisande till? Jag vore mycket intresserad av exempel på detta, därför att jag verkligen bemödat mig om att i den mån det kommer realistiska och förnuftiga förslag behandla dem mycket seriöst. Det kan hända att herr Sundin inte har hunnit med att lägga fram sådana förslag ännu, men de kommer väl.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det är kanske för mycket begärt att jag skall stå upp i statsrådsbänken och tala om på kronan hur mycket en människa har förlorat på grund av den prisstegring som ägt rum under senare år. Det måste ju bli mycket enkla och grova medelvärden. Individuellt är det oerhört stora skillnader.

En jordbrukare som är skuldsatt på sin gård och kanske har köpt sina redskap på lån har troligen inte förlorat någonting på inflationen utan snarare vunnit på den. Det kan hända att en egnahemsägare är i samma situation. I hela detta problem kommer det således in så många olika synpunkter att ett adekvat svar på herr Sundins fråga naturligtvis inte kan ges. Man kan säga att en del har förlorat på inflationen och en del har vunnit på den. Jag skulle tro att just de som herr Sundin har ett visst intresse att tala för inte tillhör den grupp som förlorat mest på inflationen — snarast är motsatsen fallet.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag vill med den allra största tillfredsställelse konstatera att bevillningsutskottets ordförande är be-

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

redd att, när oppositionen eventuellt framträder under en kommande riksdag eller om det skulle ges anledning tidigare, på ett positivt sätt behandla de olika motioner som förs fram. Sedan får vi eventuellt se hur man på socialdemokratiskt håll kommer att reagera när det gäller att fatta beslut såväl i bevillningsutskottet som i denna kammare.

Låt mig, herr talman, sedan till herr finansministern säga så här: Förlåt att jag har en liten gård på 30—40 tunnland och ungefär lika mycket skog därtill. Det är inte enbart för den kategorien som jag här har talat, när jag har frågat hur mycket speciellt småspararna har förlorat på inflationen. Det svar som finansministern här avslutningsvis gav innebär ju bara att man i ett reellt sparande med tanke på inflationen inte förlorar, men det var inte frågeställningen från min sida, utan vad jag frågade var vad småspararna — banksparrarna och andra — under finansministerns regim, exempelvis under de senaste åren, förlorat på inflationen, och på den frågan har jag inte fått något som helst svar.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets ärade ordförande nämnde att två av talarna som varit uppe var från Småland och att de alltså borde känna till sparsamhetens dygder. Jag vet inte om vi inte känner till dem ganska väl i Småland. Jag beklagar att vi inte har statistik landskapsvis över sparandet, ty då skulle jag säkert ha kunnat bevisa det för bevillningsutskottets ordförande. Sedan måste jag säga att jag inte tar statistik så förfärligt högtidligt. Jag säger som Salon Gahlin: Det är ungefär som en gatlykta; den lyser upp ett litet område, och den är bra att stödja sig på. Mycket mer är det inte.

Sedan vill jag bara säga att alla som varit uppe och talat beträffande sparandet har varit överens om att det sker ett sparande både när det gäller kapi-

talvaror och när det gäller bostäder och många andra saker. Men vad vi också var överens om var att det sparandet inte räcker för att klara de investeringar som behövs för näringslivet och som i dag kanske är nödvändigare än något. Bevillningsutskottets ärade ordförande sade vidare att vi har två olika synsätt, och det är alldeles riktigt. Samtidigt sade han att från majoritetens sida framlagts förslag, sparandeförslag, som kostat flera miljoner kronor men som inte gett något resultat. De förslag vi har lämnat fram har aldrig fått tillfälle att prövas, och vi har alltså inte fått tillfälle att konstatera om de verkligen kostar någonting. Men vi kan inte förändra synsätt bara för att lägga fram motionerna, utan låt oss då få förslag från regeringen och från majoritetens sida så att vi kan diskutera dem och se. Som sagt, vi vill gärna pröva våra förslag för att se vad de kommer att kosta. Vi har fått beskedet att de förslag majoriteten har väckt har kostat pengar.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Det är kanske litet originellt att föra en lång debatt i denna motionsfråga, men jag kan säga att var och en som har en skuld och betalar tillbaka i sämre pengar tjänar på inflationen. Om han samtidigt har ett konto på banken, kan man säga att han förlorar på inflationen, men han kan inte vara en tudelad människa, utan frågan är om han som individ vinner eller förlorar, och där är det som jag nyss sade svårt att ge något generellt svar.

Om jag emellertid skulle gå herr Sundin till mötes och söka svara honom på denna halva frågeställning, hur mycket man har förlorat på de pengar man har satt in på en bank eller köpt en obligation för under de senaste åren, så finns det faktiskt en officiell beräkningsgrund på detta avskärmade område. Med nuvarande möjligheter att placera i dagens obligationsräntor, för-

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

lagslåneräntor eller låt mig säga med de aktieutdelningar, som har ägt rum eller t. o. m. på en tolv månaders kapitalräkningsräkning på en sparbank har de senaste årens penningvärdeför-sämring inte inneburit någon förlust. Försäkringsbolagens organisation har gjort en utredning, som jag med stort intresse studerade för ungefär ett halvt år sedan. Den visade att man kan räkna med en realränta på i runda tal 3 eller 3,5 procent när de här komponenterna vägs mot varandra.

Allra sist vill jag säga, för att försöka vara endast till en liten del så artig som herr Sundin är när han börjar sina in-lägg, att vi naturligtvis allesammans i den här kammaren förlåter honom för att han råkar ha en gård på 30 tunn-land åker och lika mycket skog.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag ber såväl herr tal-mannen som kammaren om ursäkt för att jag står i talarstolen igen, men att jag gör det beror helt och hållet på den förlåtelse som jag fått av finansminis-tern för att jag innehar en så liten gård.

När man talar om obligationssparan-de och banksparande men icke tar hän-syn till beskattningen på räntan, kan man komma till vilka resultat som helst. Det är nödvändigt att man tar med alla faktorerna i beräkningen.

Utöver detta vill jag säga ytterligare en sak till herr finansministern, och då vänder jag mig även till bevillnings-utskottets ärade ordförande, i vars goda sällskap jag hade nöjet att vara under den tid då vi arbetade inom skattebe-redningen. Då lades fram ett förslag som skulle ha befrämjat sparandet i vårt samhälle i mycket stor utsträck-ning, om finansministern velat följa be-redningens förslag och inte på grund av en viss rädsla lagt det på hyllan. Det skulle ha befrämjat sparandet därför att den del av inkomsten som inte konsu-meras hade i sin helhet blivit ett skatte-fritt sparande i vad gäller den indirekta beskattningen. Jag förmodar att finans-

ministern utöver detta vill ge mig rätt när jag säger att företagens situation i dag skulle ha varit en helt annan om förslaget hade genomförts än den situa-tion som nu redovisas.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talman-nen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner avseende utskot-tets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas *först* särskilt beträffande motionerna I: 204 och II: 263, såvitt avsåge vissa författ-ningsförslag, *därefter* särskilt angående samma motioner, såvitt anginge försälj-ning av obligationer till allmänheten, *vidare* särskilt rörande samma motio-ner, såvitt gällde avdragsrätt vid beskatt-ningen för medel, som insatts å särskilt sparkonto, ävensom motionerna I: 527 och II: 603, samt *slutligen* särskilt med avseende å utskottets hemställan i öv-rigt.

I fråga om *motionerna I: 204 och II: 263, såvitt avsåge vissa författnings-förslag*, gjorde herr förste vice talman-nen propositioner, först på bifall till vad utskottet härutinnan hemställt samt vi-dare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobs-son m. fl. vid betänkandet avgivna re-servationen; och förklarade herr förste vice talmanen, sedan han upprepat propositionen på bifall till vad utskottet hemställt, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ottosson* begärde votering, i an-ledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en om-röstningsproposition av följande ly-delse:

Den, som bifaller vad bevillningsut-skottet i betänkandet nr 31 hemställt angående motionerna I: 204 och II: 263, såvitt avser vissa författningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ottosson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;
Nej — 24.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde *motionerna I: 204 och II: 263, såvitt anginge försäljning av obligationer till allmänheten*, anförde nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Erik Filip*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet i betänkandet nr 31 hemställt angående *motionerna I: 204 och II: 263, såvitt avser försäljning av obligationer till allmänheten*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petersson, Erik Filip*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;
Nej — 60.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidkommande *motionerna I: 204 och II: 263, såvitt gällde avdragsrätt vid beskattningen för medel, som insatts å särskilt sparkonto, ävensom motionerna I: 527 och II: 603*, yttrade herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Erik Filip*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet i betänkandet nr 31 hemställt angående *motionerna I: 204 och II: 263, såvitt avser avdragsrätt vid beskattning-*

Om statsanslag till Jägarnas riksförbund
 en för medel, som insatts å särskilt spar-
 konto, ävensom motionerna I: 527 och
 II: 603, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
 innefattas i den av herr Lundström
 m. fl. vid betänkandet avgivna, med III
 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition
 ånyo upplästs, verkställdes till en bör-
 jan omröstning genom uppresning. Herr
 förste vice talmannen förklarade, att
 enligt hans uppfattning flertalet röstat
 för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petersson, Erik
 Filip*, begärde rösträkning, verkställdes
 nu votering medelst omröstningsappa-
 rat; och befunnos vid omröstningens
 slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 60.

Därjämte hade 1 ledamot tillkänna-
 givit, att han avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposi-
 tion vad utskottet *i övrigt* hemställt i
 detta betänkande.

Om statsanslag till Jägarnas riksförbund

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets
 utlåtande nr 8, i anledning av väckta
 motioner om statsanslag till Jägarnas
 riksförbund.

I två inom riksdagen väckta, till jord-
 bruksutskottet hänvisade likalydande
 motioner, nämligen I: 235, av herr
Karlsson, Helge, m. fl., och II: 308, av
 herr *Wikner m. fl.*, hade hemställts, att
 riksdagen måtte besluta, att ett årligt
 anslag ur jaktvårdsfonden skulle tiller-
 kännas Jägarnas riksförbund, att stor-
 leken av anslaget för budgetåret 1966/
 67 skulle fixeras till 150 000 kronor,
 samt att hos Jägarnas riksförbund få

tillsätta en styrelseledamot för insyn i
 förbundets verksamhet.

Utskottet hade i det nu föredragna
 utlåtandet av angivna orsaker hemställt,
 att riksdagen måtte lämna motionerna
 I: 235 och II: 308 utan bifall.

Herr **KARLSSON, HELGE**, (s):

Herr talman! Jordbruksutskottets fö-
 revarande utlåtande nr 8 är föranlett
 av två motioner, dels en motion i den-
 na kammare och dels en i andra kam-
 maren. I detta motionspar har vi mo-
 tionärer yrkat att Jägarnas riksförbund
 skulle erhålla anslag ur jaktvårdsfon-
 den med 150 000 kronor.

Förevarande motioner har varit före-
 mål för remissyttranden dels av Sven-
 ska jägareförbundet, dels av Jägarnas
 riksförbund och dels av domänstyrel-
 sen. De båda huvudorganisationernas,
 alltså jägarförbundens, yttranden vill
 jag inte här beröra, ty de är givetvis
 båda två parter i målet, och deras ytt-
 randen är i viss mån färgade av detta
 förhållande.

Domänstyrelsen anför i sitt yttrande,
 som innebär ett yrkande om avslag på
 motionerna, att man tidigare har haft
 framställningar av liknande art att ytt-
 ra sig över och varje gång avstyrkt att
 statsbidrag skulle utgå med hänsyn till
 att Svenska jägareförbundet bör vara
 den enda organisation som har hand
 om jaktvården i detta land.

Vi motionärer har inte med ett ord i
 motionerna berört jägareförbundets
 ställning i detta avseende. Vi accepte-
 rar det förhållande, som riksdagen har
 fastställt år 1938, nämligen att Svenska
 jägareförbundet skall vara den ledande
 organisationen när det gäller jaktvår-
 den. Jag kan säga att jag i princip inte
 delar denna uppfattning, men riksdag-
 en har fattat sitt beslut i frågan, och
 så får det vara till dess att ändring
 kommer att ske i detta avseende.

Det är givet att det råder en viss skill-
 nad beträffande dessa förbunds stor-
 leksordning. Svenska jägareförbundet

har enligt uppgift ungefär 75 000 medlemmar, och Jägarnas riksförbund har cirka 9 000 medlemmar. Men det hör till saken att det finns flera jägare här i landet. Ungefär 270 000 löste under år 1965 jaktkort. Det innebär att den övervägande delen står utanför dessa organisationer, men ingen kan erhålla anslag utan att tillhöra Svenska jägareförbundet.

Svenska jägareförbundet framhåller att av de anslag, som utgår till förbundet, ungefär 3 miljoner kronor, utgör 80 procent till jaktfonden influtna medel. Man använder ungefär 10 procent till administrationskostnader för sin verksamhet.

Vad vi yrkar i motionerna är också bidrag till Jägarnas riksförbund för administrationskostnader och för andra havda kostnader för utbildning av jägare i olika avseenden.

Utskottet har i motiveringen till sitt avslagsyrkande också hänvisat till domänstyrelsens yttrande om att jägareförbundet bör vara den organisation som leder jaktvården här i landet. Men därtill har man också hängt upp sitt yttrande på tredje lagutskottets utlåtande nr 14 till 1951 års riksdag, i vilket säges att det vid sidan av Svenska jägareförbundet inte bör finnas någon konkurrerande organisation för jaktvården i detta land. Jag kan inte finna detta vara riktigt, ty vi har den principen knäckt i flera olika avseenden. Jag vill erinra om att det när det gäller studieorganisationerna finns ett otal sådana huvudorganisationer, som alla får anslag både från riksdagen, från landstingen och från kommunerna. Mig veterligt har det inte varit någon olägenhet i detta avseende att ha flera huvudorganisationer. Det förhåller sig likadant med en rad nykterhetsorganisationer, som också får anslag och som, såvitt jag kan förstå, bedriver sitt arbete på ett utmärkt sätt.

Jag vill, herr talman, med vad jag här anfört be att få yrka bifall till motionerna vid detta utskottsutlåtande.

Om statsanslag till Jägarnas riksförbund

Fru LUNDBLAD (s):

Herr talman! Motionärerna i denna fråga vill att Jägarnas riksförbund årligen skall tillerkännas ett anslag på 150 000 kronor och att detta belopp skall utgå från den s. k. jaktvårdsfonden.

Som framgår av tillgängliga redovisningar anslås huvudparten av dessa fondmedel till verksamheten för Svenska jägareförbundet och de till förbundet anslutna länsjaktvårdsföreningarna. I övrigt används fonden bl. a. till att stödja Viltforskningsrådets och Svenska naturskyddsföreningens verksamhet.

Svenska jägareförbundet är ju den organisation som har hand om ledningen av jaktvårdsarbetet, vilket den har haft ända sedan 1938. Man får väl betrakta Jägarnas riksförbund som en sidoorganisation, som inte har funnit sig till rätta med Svenska jägareförbundet och dess bestämmelser. Det är kanske därför man har bildat ett eget förbund.

År 1951 genomfördes en viss omorganisation av Svenska jägareförbundet, varvid bl. a. beslöts av riksdagen att detta förbund alltjämt skulle handha ledningen av jaktvårdsarbetet. Beslutet innebar också att Kungl. Maj:t utser ordförande i förbundet.

När denna fråga behandlades av riksdagen år 1951 anförde tredje lagutskottet att det inte kunde vara tillfredsställande att ha två riksorganisationer inom detta område, nämligen Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund, som under konkurrerande former verkade vid sidan av varandra. I detta tredje lagutskottets uttalande instämmer jordbruksutskottet helt.

Svenska jägareförbundet är effektivt organiserat i praktiskt taget alla län och står öppet för alla jakt- och viltvårdsintresserade. Då bör man väl inte understödja en annan organisation inom samma område. Det skapar endast administrativ oklarhet och kan mycket lätt bli orationellt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Helge*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammararens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner angående utbyggnaden av Södertälje kanal, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter.

I en till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion II: 788, av herr *Sjönell* och herr *Eliasson* i Sundborn, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning samt förslag till innevarande års riksdag rörande åtgärder för motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen II: 788 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Svanström, Johansson* i Växjö och *Josefson* i Arrie, vilka ansett, att utskottet bort på återopade grunder hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II: 788 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning samt förslag till innevarande års riksdag rörande åtgärder för motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter.

Vid utlåtandet fanns avgivet ett särskilt yttrande av herr *Enarsson*, fru *Hultell* samt herrar *Nilsson* i Bästekille och *Thylen*.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! I förevarande allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 31 behandlas en motion från centerhåll angående motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter. Vi har behandlat liknande motioner tidigare. Utskottet säger i sitt avslagsyrkande att det vill erinra om att frågan mot slutet av år 1964 har varit föremål för övervägande inom Kungl. Maj:ts kansli och att resultatet av verkställd undersökning redovisades i en inom inrikesdepartementet upprättad promemoria, vilken senare remissbehandlats.

Inrikesministern fann, säger utskottet, att den av hyresrådet anvisade utvägen borde prövas för att komma till rätta med de förtidiga rivningarna, varefter hyresrådet i januari 1965 tillställ-

Om motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

de hyresnämnderna det i bostadsstyrelsens och Hyresgästernas riksförbunds remissyttranden omnämnda cirkuläret.

Utskottets majoritet anför vidare att hyreslagstiftningssakkunniga f. n. utreder frågan om en ny hyreslag och menar till sist att innan erfarenheter vunnits av dessa sålunda vidtagna åtgärder, bör enligt utskottets mening någon utredning icke företagas.

Till detta utlåtande har fogats en reservation av utskottets centerpartiledamöter. Reservanterna framhåller att bostadsbristen är ett utomordentligt allvarligt socialt problem och anför att den av motionärerna uppmärksammade rivningen av ur teknisk synpunkt icke saneringsmogna bostadsfastigheter är en faktor som allvarligt inskränker möjligheterna att snabbt öka det totala antalet lägenheter.

Reservanterna föreslår således att den föreliggande motionen bifalles och att här berört frågekomplex blir föremål för en översyn.

Jag är väl medveten om att sedan utskottet har behandlat denna fråga har ytterligare åtgärder signalerats från inrikesdepartementet, men vi reservanter är inte tillfreds med vad som har redovisats av utskottet i fråga om tidigare vidtagna åtgärder. Vi har den uppfattningen att det vid ett bifall till motionen skulle vara möjligt att efter en snabbutredning redan till årets riksdag framlägga förslag till effektivare åtgärder. Det kan inte vara rimligt, menar reservanterna och menar centern, att man här alldeles i onödan låter sanera bostadslägenheter som mycket väl kan begagnas under ett antal år.

Herr talman! Med stöd av dessa kortfattade synpunkter ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag skall bara med några få kommentarer förklara varför beredningsutskottet inte ansett sig kunna tillstyrka en utredning av denna fråga.

Frågan har uppmärksammats mycket, särskilt i stockholmsdebatten. Den gäller något som i hög grad är en storstadsföreteelse.

En väsentlig faktor är att det redan finns ett instrument för att komma till rätta med onödiga rivningar. Det har skapats genom hyresrådets skrivelse av 1965 till hyresnämnderna, och det finns också en procedur för förhandlingar med de kommunala myndigheterna.

Bostadsstyrelsen har för sin del uttalat att rivning av mera moderna lägenheter utgör en ringa del och att den inte heller i Stockholm är, relativt sett, större än i andra städer i vårt land.

Hyresgästernas riksförbund anser att talet om rivningsraseri är en överdrift. Jag anser också att det ligger mycket av retorisk överdrift i detta slagord.

Bostadsstyrelsen vill avvakta pågående utredningar om hyres- och bostadspolitik, och även Hyresgästernas riksförbund avstyrker en utredning — så gör för övrigt samtliga remissinstanser.

När jag följt utvecklingen i en medelstor stad under 15—20 år har jag inte kunnat finna att rivning i den bemärkelse motionärerna menar är ett märkbart problem.

Rivning och sanering i stadskärnor, kvarterssanering etc. är behövlig, och jag kan inte anse att detta är ett problem av större räckvidd ute i landet.

Det är emellertid uppenbart att rivning skett av mera, låt mig säga, kommersiella skäl i vissa uppmärksammade fall i Stockholm med utgångspunkt från det läge hyresregleringen skapat. Jag tror dock att det är ett problem som man kommer till rätta med, dels genom den procedur som redan är instiftad, dels genom de nya initiativ inrikesministern överväger. Han har nyligen meddelat att han överväger en lagstiftning om tillståndstvång för rivning i städer med över 30 000 invånare. Arbetsmarknadsorganen skulle vara tillståndsmyndighet. Detta kommer naturligtvis att ge vissa hyresgäster en ökad trygghet, nämligen i det fall där deras hus är hotade

Om motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

av omotiverad rivning. Dessutom antar jag att åtgärden i väsentlig grad är konjunkturpolitiskt motiverad. Någon större räckvidd kan jag inte tro att den får ur konjunkturpolitisk synvinkel. Däremot förstår jag att trygghetseffekten för hyresgästerna i sådana fastigheter är av stort värde.

Ej heller denna nya åtgärd som övervägs av inrikesministern ger stöd för utredningskravet, och jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtnad av avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svanström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtnad av avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svanström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 18.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anmäldes och bordlades en av herr *Jacobsson, Gösta*, under sammanträdet avlämnad, av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 746, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 2 och 4 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 21.16.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Torsdagen den 28 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 22 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för 1962 års internationella veteavtal; samt

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringsen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. arbetet inom Förenta Nationerna för visst stöd åt afrikanska stater

Han excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON erhöll ordet för att besvara herr *Dahléns* fråga angående arbetet inom Förenta Nationerna för visst stöd åt afrikanska stater, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 19 april, och anförde:

Herr talman! Herr Dahlén har frågat om några framsteg gjorts inom FN beträffande planeringen av stöd åt de afrikanska stater som blir lidande på grund av försämrade relationer till Sydafrika, Rhodesia och de portugisiska områdena.

Vidare frågar herr Dahlén om jag vill utlova förnyat svenskt initiativ, eventuellt i samband med de övriga nordiska staterna, för att söka påskynda frågans behandling, för den händelse några verkliga framsteg inte gjorts.

Jag förstår, herr talman, att herr Dahlén i första hand avser arbetet in-

om den s. k. sanktionskommittén i FN, som ju tillsates år 1964 på förslag av expertgruppen under ambassadör Alva Myrdals ledning. Kommittén avgav sin rapport i februari i fjol. Majoriteten i kommittén uttalade att sanktioner mot Sydafrika skulle innebära allvarliga konsekvenser för enskilda medlemsstaters ekonomi och att vissa internationella åtgärder borde vidtagas för att hjälpa dessa stater. Man var enig om att det är nödvändigt att upprätta en särskild kommitté med uppgift att företaga en utjämning av de ekonomiska skadeverkningarna för medlemsstaterna.

Vi anser att säkerhetsrådet snarast bör behandla expertkommitténs rapport och vår FN-ambassadör gjorde den 23 november förra året en särskild hänvändelse till säkerhetsrådets ordförande för att understryka detta.

Av förfrågningar, som vi i dagarna gjort i FN-sekretariatet har framgått att det ännu är omöjligt att säga när expertkommitténs rapport kan komma upp i säkerhetsrådet. De afrikanska staterna har hittills inte begärt frågans upptagande.

Beträffande Rhodesia kan jag endast konstatera att frågan om stöd åt grannländerna ju i första hand har blivit en angelägenhet för England, som ger ett betydande bistånd. Såvitt bekant har dessa länder icke gjort någon framställning till FN om bistånd.

Den av herr Dahlén upptagna problematiken är naturligtvis föremål för vår uppmärksamhet. I sammanhanget må nämnas att det just hållna nordiska utrikesministermötet på svenskt initiativ diskuterade det humanitära biståndet som bl. a. underlättar för de afrikanska länderna att taga hand om flyktingar från de ifrågakvarande områdena.

Ang. arbetet inom Förenta Nationerna för visst stöd åt afrikanska stater

Man kom överens om att verka för ökad samordning och effektivitet för FN-insatserna.

Vad beträffar frågan om planeringen inom FN av stöd för att lindra de allmänna skadeverkningarna i de afrikanska staterna, torde i dagens läge något nytt svenskt initiativ inte vara påkallat. Vi anser de afrikanska staterna vara i en bättre position att bedöma hur frågan nu lämpligast bör drivas inom FN.

Herr DAHLEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret.

Det är beklagligt att det inte har varit möjligt att göra några framsteg inom FN då det gäller att förbereda de åtgärder som kan bli nödvändiga i händelse av t. ex. ett sanktionsbeslut beträffande Sydafrika. Vi vet ju alla att detta för en del länder i Afrika, framför allt i södra Afrika, kan komma att betyda mycket stora ekonomiska påfrestningar. Det är alltså beklagligt att FN inte kunnat samlas till en insats på detta område.

Nu säger utrikesministern att han tror att de afrikanska staterna själva har en bättre position att bedöma vad som behöver göras där nere. Jag kan hålla med honom ur vissa synpunkter; de borde i varje fall ha en bättre position härvidlag än vi. Men det finns en sak i detta sammanhang som man inte får glömma bort. Vi är alla medvetna om att en del av de afrikanska staterna kanske inte alltid gör så väl överlagda aktioner i en del sammanhang. Helt plötsligt kommer ett tryck på dem — de upplever det i varje fall själva så — och de vill därför helt hastigt lägga fram förslag.

Den deklaration som regeringen gjorde i utrikesdebatten om dessa staters handlande biträder jag helt, och jag instämde också i den i mitt anförande

i debatten. Men detta borde väl leda till att ett land som Sverige skulle känna ett mycket markerat ansvar för att eventuella FN-aktioner måste vara mycket väl planerade och i god tid planerade. Låt oss säga att det inom en snar framtid, om några månader, kommer ett utslag beträffande målet om Sydvästafrika. Vi är alla medvetna om att detta kan inleda en serie av aktioner i FN för att få beslut som givetvis kan medföra mycket betydelsefulla verkningar för framför allt hela södra Afrika.

Det är givetvis mot den bakgrunden som jag har riktat min fråga till utrikesministern. Vi har tydligen samma uppfattning på denna punkt, nämligen att det finns risker för att de afrikanska staterna, i varje fall en del av dem, inte riktigt är med om att planera i god tid. Vi är också överens om att därest FN skall gripa till handling i detta fall måste man ha i förväg väl utarbetade planer.

Jag vill då ställa frågan: Skulle det inte vara lämpligt att den svenska regeringen, eventuellt i samband med de nordiska regeringarna, gjorde en förnyad framställning till exempelvis säkerhetsrådets ordförande? Jag skulle också vilja fråga utrikesministern om han, skall vi säga, i sin bedömning — som den kom till uttryck i den utrikespolitiska deklarationen — undantar just detta område. Jag kan inte tänka mig att han gör det, och då har jag, herr talman, mycket svårt att förstå att det inte skulle vara ur vår gemensamma synpunkt lämpligt att Sverige här tog ett initiativ. Jag skulle vilja säga att det verkligen allvarliga är om FN gör aktioner som sedan visar sig inte vara möjliga att genomföra t. ex. därför att de skulle drabba vissa medlemsländer på ett sätt som ingen av oss vill ta ansvar för. De stater jag tänker på är ju i regel ekonomiskt mycket svaga, och därför skulle jag nog ändå vilja be utrikesministern att fundera på den här saken en gång till.

Ang. arbetet inom Förenta Nationerna för visst stöd åt afrikanska stater

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt hur herr Dahlén kan komma till slutsatsen att jag skulle vara benägen att undanta dessa områden från undersökning rörande de ekonomiska påfrestningarna i samband med sanktionsförfarande som påkallas av FN, alldenstund vi redan har gjort framställningar i denna fråga till FN:s säkerhetsråd. Detta om något är väl ett bevis för att vi inte undantar dessa områden utan tvärtom — vi har vänt oss till säkerhetsrådet, uttalat önskemål om dessa undersökningar och visat ett markerat intresse — för att använda herr Dahléns egen formulering — för en god planering. Det kan sålunda inte heller vara främmande för de afrikanska staterna att vi från svensk sida har visat detta intresse, men nu anser vi faktiskt att de afrikanska staterna själva skall göra någonting, eftersom det närmast ligger i deras intresse att göra någonting. Tänk exempelvis på Zambia som enligt uppgift har drabbats av de sanktioner som nu tillämpas mot Rhodesia genom de ekonomiska åtgärder som utbrytarregeringen där har vidtagit mot Zambia. Enligt upplysningar som vi har fått hjälper engelsmännen Zambia i detta avseende, men om Zambia anser att något särskilt bör göras, ligger det väl närmast till hands att Zambia tar ett initiativ — från svensk sida har vi ju visat vårt intresse för saken.

Jag kan också beklaga att ingenting ännu har blivit gjort från FN:s sida för att verkligen undersöka hur det förhåller sig och ge oss en klar bild av de utgifter och de ekonomiska avbräck som kan drabba olika stater vid genomförandet av vissa FN-aktioner. Givet är att om det drar alltför långt ut på tiden, kan kanske tidpunkten ännu en gång komma då vi på nytt gör oss påminta från svensk sida. Men för närvarande anser inte bara Sverige utan också de övriga nordiska staterna att — om ingenting görs från FN:s sida — bol-

len närmast ligger hos de afrikanska staterna.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag vet inte om jag uttryckte mig oklart eller om utrikesministern missförstod mig. När jag talade om undantag gällde detta den karakteristik som regeringens utrikespolitiska deklaration innehöll beträffande bl. a. en del afrikanska stater och som jag i den utrikespolitiska debatten hade instämt i. Jag markerade alltså att i varje fall vi tydligen inte hade några delade meningar om att en del aktioner som dessa stater gör inte är riktigt väl förberedda, de är inte planlagda i tid. När jag alltså sade att jag förmodade att utrikesministern inte gör undantag, gällde det karakteristiken av dem. Det är just med tanke på att det uppstår situationer då dessa stater handlar oöverlagt som jag ställde frågan: Är det då inte verkligen angeläget att man försöker pressa på FN att på denna punkt vidta en omsorgsfull planering i mycket god tid? Jag menade inte att regeringen skulle sakna intresse för dessa stater, utan jag ville framhålla att vi har samma uppfattning, nämligen att de kanske inte alltid riktigt överväger vad som kan bli konsekvensen av deras handlande.

Nu slutade ju utrikesministern med att säga att om det skulle dra alltför långt ut på tiden, är det klart att man kanske får överväga att göra en förnyad framstöt. Då vill jag säga, herr talman, att jag hoppas att det inte skall dra alltför långt ut på tiden innan man från svensk sida eller gemensamt från nordisk sida gör en förnyad framstöt. På detta tror jag att en hel del av möjligheterna för FN att agera klokt kommer att hänga. Finns det förberedelser i tid, är chanserna större. Finns det inte, är riskerna för ett misslyckande mycket stora.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. en förbättrad trafikundervisning

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet EDENMAN erhöll ordet för att besvara herr *Isacson*s fråga angående en förbättrad trafikundervisning, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 22 april, och yttrade:

Herr talman! Herr *Isacson* har frågat, vilken erfarenhet som har vunnits av »intensiv trafikundervisning» som bedrivs inom några av landets skolor — och vilka initiativ på grundval av dessa erfarenheter från Kungl. Maj:ts eller skolöverstyrelsens sida som kan förväntas för en förbättrad trafikundervisning.

Jag vill till en början upplysa om att trafikundervisning för närvarande bedrivs inom det obligatoriska skolväsendet i hela landet i enlighet med läroplanen för grundskolan. Trafikundervisning för barn meddelas också av Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, bland annat med hjälp av massmedia. Antalet trafikskadade barn i åldrarna 7—14 år har — trots trafikökningen — under åren 1959—1963 legat på oförändrad eller svagt sjunkande nivå och har mellan åren 1964 och 1965 sjunkit med 7 %. Därmed är självfallet inte sagt att förhållandena skulle vara tillfredsställande även om nyssnämnda utveckling är gynnsammare än motsvarande utveckling i fråga om det totala antalet trafikskadade.

I fråga om vilka ytterligare åtgärder beträffande trafikundervisningen som planeras av Kungl. Maj:t eller skolöverstyrelsen vill jag *dels* framhålla sådana åtgärder som förbereds med sikte på högertrafikreformen, nämligen en intensifiering såväl av trafikutbildningen för de lärare som handhar trafikundervisning som av trafikundervisningen i skolorna, *dels* hänvisa till de förslag om utvidgad trafikundervisning bl. a. inom skolväsendet som bilförarutredningen framlade i maj 1965 och som för närvarande prövas inom kommunikationsdepartementet.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för detta svar. När man ser att trafikolyckorna bland barn sjunkit med 7 procent kan man säga att det tyder på en utveckling som inte är oroande, utan man borde vara nöjd med det hela, och följaktligen skulle jag kunna tacka för svaret och lämna talarstolen.

Jag kan ändå inte låta bli att säga några ord här med anledning av detta svar. Jag har en känsla av att det andas alltför mycket av att det är bra som det är. Jag har i olika sammanhang haft tillfälle att tala med lärare i grundskolan, och det ger en rätt skiftande uppfattning om vad som sker. Tydligt är att man i en del skolor har en intensiv trafikundervisning, medan den i andra skolor är mycket försummad.

Kungl. Maj:ts kungörelse nr 480 av 1962 drar upp riktlinjerna för hur denna trafikundervisning skall ske, men tydligen är den i många fall mycket bristfällig. Man får detta mycket starkt bekräftat när man läser den av statsrådet citerade bilförarutredningen. Den är mycket kritisk mot denna undervisning, och mycket allvarliga brister i den påtalas. Utredningen säger bl. a.: »Inom den obligatoriska skolan synes trafiksäkerhetsarbetet ej på alla håll ha fått den omfattning och utformning som är föreskriven och som borde förekomma med hänsyn till behovet därav i vårt starkt motoriserade samhälle.» Man säger att »på högstadiet liksom i andra skolor med ämneslärarsystem, uppges allvarliga brister råda beträffande dels planläggningen av verksamheten och dels samordningen mellan olika ämnen där inslag av trafikundervisning skall förekomma».

Man säger vidare att endast vid ett fåtal gymnasier och övriga frivilliga skolor torde någon planerad, kontinuerlig och målinriktad trafikundervisning förekomma. Och vidare: »Läroplanen för trafikundervisning lämnar mycket övrigt att önska.» Man fort-

sätter: »Vid så gott som samtliga skolor saknas färdigställda övningsområden. Samverkan med hem och närsamhälle är oftast mindre tillfredsställande. Möjligheterna till lärarfortbildning i trafikundervisning är alltför begränsade, framför allt för ämnes- och övningslärare.»

Det är alltså hela vägen en mycket kritisk syn på hur trafikundervisningen bedrivs, och denna utredning som framlades i maj 1965 är alltså ganska färsk.

Nu säger ecklesiastikministern att det med tanke på högertrafikreformen, som skall genomföras nästa år, inom skolöverstyrelsen pågår en översyn över vad som kan göras i trafikundervisningen. Statsrådet hänvisar också till bilförarutredningen och säger att det pågår ett arbete inom kommunikationsdepartementet.

Man frågar sig onekligen om vi hinner allt detta fram till den 3 september 1967. Man har en känsla av att det inte hänt något inom skolöverstyrelsen på flera år när det gäller denna planläggning.

Jag tog för två år sedan — vid 1964 års riksdag — upp en fråga som var litet speciell i sammanhanget. Det gällde undervisning bl. a. om att ta hand om olycksfall i trafiken.

Jag tycker det är en väsentlig sak. Det sker många gånger alldeles onödiga skador därför att man vet alltför litet om hur man skall hantera ett olycksfall.

Motionen behandlades välvilligt av allmänna beredningsutskottet, som emellertid hänvisade till att skolöverstyrelsen höll på att utarbeta planer för hur undervisningen skulle ordnas. Jag har emellertid helt nyligen fått en uppgift att man fortfarande efter två år håller på att planlägga — det har inte hänt någonting på detta område. Dock är det så att den obligatoriska civilförsvarsutbildningen för 18-åriga kvinnor upphörde den 1 juli 1964, och i propositionen till riksdagen sades det att ifrå-

Ang. en förbättrad trafikundervisning
gavarande undervisning skulle effektiviseras och överföras på skolorna.

Det är förvånande att det inte har hänt någonting under denna tid. Det verkar som om skolöverstyrelsen fortfarande håller på att arbeta ut ett förslag om hur undervisningen skall bedrivas, och detta dröjsmål tycker jag är oroande. Det är mot den bakgrunden jag ställt frågan, och jag skulle vilja be statsrådet att göra vad som göras kan för att påskynda beredningen i skolöverstyrelsen, så att det kommer fram ett konkret förslag till riksdagen eller på annat håll.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill inte polemisera mot herr Isacson. Detta är ju en oerhördt allvarlig sak, och varje opinion är värdefull. Jag betraktar alltså herr Isasons fråga som ett värdefullt inlägg.

Jag har emellertid sagt att förhållandena självfallet inte är tillfredsställande. Jag har alltså inte gjort något självgott uttalande om förhållandenas förträfflighet, tvärtom. Jag har pekat på att resultatet trots allt blivit relativt gott, om man jämför med en annan utvecklingskurva beträffande trafikskador.

Jag tror att man måste finna själva läroplanen för grundskolan ganska tillfredsställande. Det finns också, vilket jag är övertygad om att herr Isacson lätt skulle kunna ta reda på, ett ganska tillfredsställande undervisningsmaterial — jag använder ordet »ganska» — men självfallet står och faller värdet av undervisningen av denna typ med de människor som har hand om den ute på fältet. Jag vet att inom vissa skoldistrikt har polisen gjort en enastående insats, ofta beroende på att det funnits enstaka polismän, oavsett grad, som helhjärtat har engagerat sig i undervisningen.

Jag tror inte att man som herr Isacson gör bara kan skjuta på skolöverstyrelsen och säga att den inte har fått

Om beskattning av vissa utlandsresor m. m.

någoting ur händerna på två år. Här gäller väl som på så många andra områden, herr talman, att vi får hjälpas åt att skapa opinion, så att skolledningen i varje skoldistrikt överallt i landet tar denna fråga på det fulla allvar som den verkligen förtjänar.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Det vare mig fjärran att vilja påstå att herr statsrådet var självbelåten. Jag sade bara att svaret andades något av den tillfredsställelse som man känner när man tycker att utvecklingen går åt rätt håll och att därför ingenting har gjorts.

Inte heller jag vill i onödan skjuta på skolöverstyrelsen, men när den har planlagt i två år utan att någonting har hänt, så måste man som riksdagsman fråga sig vad den gör på detta område.

Nu säger statsrådet att vi måste hjälpas åt att skapa opinion. Jag har i den mån jag har kunnat försökt skapa opinion. Kan vi hjälpas åt att påskynda denna frågas lösning, så är jag tacksam, herr talman.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om beskattning av vissa utlandsresor m. m.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Ferdinand Nilsson* interpellation om beskattning av vissa utlandsresor m. m., erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Kungängen har frågat mig om jag vid överväganden av eventuella nya skatteförslag vill beakta att de inte ytterligare drabbar människors nödortf utan i stället lyx och umbärliga ting och om jag avser att därvid särskilt pröva möjligheten att beskatta lyxresor till utlandet.

En särskild punktbeskattning av lyxvaror och lyxtjänster stöter på stora svårigheter redan när man skall försöka definiera begreppet »lyx». Man kan naturligtvis inte generellt kalla utlandsresor för lyxresor, och ett påstående att nöjesresor till utlandet är mera lyxbetonade än nöjesresor inom landet framstår också som starkt generaliserande.

Därtill kommer att flera av våra internationella åtaganden hindrar en särskild beskattning av utlandsresor och inte står i överensstämmelse med de internationella åtaganden vi gjort för att underlätta turisttrafiken.

En beskattning av biljetter m. m. för utlandsresor är f. ö. föga effektiv. Allmänheten skulle snabbt lära sig att i stället köpa biljetterna i utlandet. En effektivare beskattning kan teoretiskt tänkas genom skatt på resevaluta. Detta torde emellertid inte kunna ske på grund av våra åtaganden gentemot internationella valutafonden. Även OECD:s s. k. liberaliseringskod, som vi biträtt, lägger hinder i vägen.

Sammanfattningsvis kan jag alltså svara att en beskattning av resor till utlandet av flera skäl inte är aktuell f. n. Ej heller övervägs f. n. någon punktskatt på s. k. lyxvaror.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för finansdepartementet för hans svar. Det klarlägger såvitt jag förstår hans ställningstagande till de frågor jag har berört.

Jag vill emellertid trycka på orden »för närvarande» i svaret, och jag tror att jag gör det icke utan anledning. Mitt sätt att läsa statsverkspropositionen gör att jag tror att vi har att vänta en del skatteförslag. Med hänsyn härtill har jag velat bringa detta på tal, eftersom det då måste göras en avvägning mellan olika saker.

Vi fick tidigare i år en proposition nr 10, i vilken vissa skatteförslag framlades. Somliga av dem var sådana att

Om beskattning av vissa utlandsresor m. m.

jag till och med var beredd att gå längre — det gällde beskattning av umbärliga saker såsom sprit. Å andra sidan drabbades samtidigt nödvändiga saker rätt hårt — det gäller särskilt brännolja, men även bensin.

Den lärdomen gjorde att jag tänkte att jag skulle fråga finansministern, om vi kunde få kommande skatteförslag — att det kommer nya skatteförslag tror jag nämligen — så avvägda, att skatterna förnämligast drabbar umbärliga saker.

Nu frågar statsrådet, naturligtvis med all rätt: Vad är umbärligt, och vad är lyx? Jag har framför mig ett tidningsurklipp med ett uttalande av en gentleman som enligt uppgift stod förre statsrådet Skoglund nära. Han berättar där att han vill stoppa all nöjestråfik när vi genomfört övergången till högertrafik. Han klarar således lätt upp skillnaden mellan nöjestråfik och nyttotrafik. Skulle man inte kunna få en lika djärv man att ge sig på att försöka klara upp vad som skall betraktas som lyx och vad som kan betraktas som mer eller mindre umbärligt? Med god vilja skulle det säkerligen gå.

Nu säger statsrådet inte så mycket angående de allmänna principerna, och det skall inte heller jag göra i fortsättningen, utan jag övergår till att resonera om utlandsresorna. Statsrådet var vänlig nog att ge mig sitt svar redan i går, så jag har haft tillfälle att granska det och fundera litet över saken.

Jag konstaterar att det år 1963 betalades ut för utlandsresor 368 miljoner kronor mer än som inflöt på utlänningars resor i vårt land. År 1964 var bristen i balansen mellan vad turismen gav och vad turismen tog 416 miljoner. År 1965 betalades från Sverige 587 miljoner kronor mer än som inflöt utifrån. Det var sådant som jag funderade på, och jag undrade: Är det riktigt bra? Jag tänkte därför att regeringen väl bör i viss mån vara skyldig att lägga fram impopulära förslag, men å andra sidan bör väl också vi, som ibland utövar en

smula kritik, kunna ta på oss en liten smula impopularitet och fråga: Skulle man inte här kunna komma med ett uppslag? Även om det här inte blir fråga om någon omtyckt reform, tror jag i alla fall att folk kommer att ställa sig ganska förstående till att man gjort någonting åt det hela.

Herr statsrådet säger då att vi inte kan göra riktigt på det sättet, att det torde vara så att detta inte kan ske på grund av vårt medlemskap i internationella valutafonden och att OECD:s liberalisering lägger hinder i vägen o. s. v. Liksom jag här tryckte på ordet *för närvarande* trycker jag fortfarande på ordet *torde*. Jag har sett på avtalet angående internationella valutafonden, och jag vill nämna att kapitel 7 § 3 punkt b har följande lydelse: »En officiell förklaring i enlighet med mom. a ovan skall innebära rätt för varje medlem att efter överläggning med fonden temporärt införa valutarestriktioner beträffande den knappa valutan. Med förbehåll för bestämmelserna i art. IV §§ 3 och 4 skall medlemmen själv äga bestämma arten av dessa restriktioner.»

Jag tycker att de siffror som jag anfört skulle motivera att man resonerade med de styrande i fonden. Jag undrar om inte den valutasituation som vi har råkat i åtminstone motiverar att man känner sig för hos fonden och inte bara låter den förlust som vi har genom det nuvarande systemet på grund av den tilltagande turismen öka år från år. Skulle man inte kunna tänka sig att försöka dämna upp det hela litet grand? Vi har, som jag fattat det, i bytesbalansen — om jag tar hänsyn till vad som inflyter på sjöfartssidan och i form av vissa räntor — en brist enligt budgeten på 1 000 miljoner kronor. Då spelar ett sådant här belopp en ganska stor roll — och t. o. m. ett mycket mindre belopp — om man inte kan tänka sig att vidta alltför radikala åtgärder. Jag har klart för mig att det inte kan vara någon mening med att försöka dämna upp strömmen av utrikesresor så att säga

Om beskattning av vissa utlandsresor m. m.

generellt eftersom dessa resor är av olika art. En del är ju mycket onyttiga studieresor. Detta gäller även för riksdagens del många onyttiga studieresor som ger ganska litet resultat — jag tycker gott man kan säga detta utan att därför skandalisera riksdagen alltför mycket.

Det finns ju också resor som är motiverade av hälsoskäl. Men jag menar att lika väl som det finns en särskild kontroll av den resevaluta som ställs till förfogande, bör man för att hålla litet reda och ordning på detta område göra någonting åt det hela. Det skulle kunna bli ett värdefullt bidrag så att vi inte bara behöver klara av svårigheterna enbart med hjälp av kreditrestriktioner och höga räntor och andra otrevliga ting, utan här skulle vi försöka ge oss på att undersöka möjligheten att beskatta rena lyxsaker och dämna upp underskottet en smula.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet motionen nr 746.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 5, statsutskottets utlåtanden nr 58—74, bevillningsutskottets betänkanden nr 32, 34 och 39, första lagutskottets utlåtande nr 26, tredje lagutskottets utlåtanden nr

35—37 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 32.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om företagsinteckning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 147, i anledning av väckta motioner angående vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen;

nr 148, i anledning av väckta motioner angående de hygieniska bestämmelserna för import av vilt;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vad som är fast egendom;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m. i vad propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet; samt

nr 151, i anledning av väckt motion om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om förmyndaransvar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.36.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 29 april

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Persson, Fritz*, för tiden den 28 innevarande månad—den 22 nästkommande maj på grund av ett från honom inkommet, nu uppläst läkarintyg, utvisande att han till följd av stenocardi st.p.fr. costae V dx. vore sjukskriven till och med sistnämnda dag.

Anmälades och bordlades skrivelse från talmanskonferensen med överlämnande av ett från riksdagens organisationsutredning inkommet betänkande med vissa förslag rörande riksdagens förvaltningsorganisation.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 125, angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1966/67 m. m.

Anmälades och bordlades en av bankoutsittet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående ny strandskoning på »Puckeln» i Norrström.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till folkhögskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående ökat statligt stöd till barnstugor m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 77, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckta förslag angående riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten;

bevillningsutskottets memorial nr 38, med föranledande av kamrarnas beslut om återremiss av utskottets betänkande i anledning av väckta motioner rörande alkohollagstiftningen;

första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utvidgad tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg;

andra lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av väckta motioner angående vårdbidragen till handikappade barn; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion angående utformningen av den s. k. frivården.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet avlämnade motioner:

dels nr 747, av herrar *Enarsson* och *Holmberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.,

dels ock

nr 748, av herrar *Eskilsson* och *Lundberg*,

nr 749, av herr *Holmberg m. fl.*,
nr 750, av herrar *Lundström* och
Bengtson, samt
nr 751, av herr *Sundin m. fl.*,

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 90, med förslag till lag om
ändrad lydelse av 35 § 2 och 4 mom.

kommunalskattelagen den 28 september
1928 (nr 370), m. m.

Kammarens sammanträde avslutades
kl. 14.05.

In fidem
K.-G. Lindelöw